

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS  
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS  
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

**Rosita Gaižauskienė**  
Švietimo kokybės vadybos magistrantūros studentė

**UGDYMOS(SI) KARJERAI SISTEMOS ĮGYVENDINIMAS GIMNAZIJOJE:  
VEIKLOS KOKYBĖS GERINIMO KONTEKSTAS**

**Magistro darbas**

Mokslinė vadovė:  
Dr. R. Šiaučiulienė

Šiauliai, 2014

Darbas originalus.....Rosita Gaižauskienė  
(Studento parašas)

## TURINYS

SANTRAUKA .....	4
SUMMARY .....	5
ĮVADAS .....	6
1. UGDYMO(SI) KARJERAI SISTEMOS ĮGYVENDINIMAS GIMNAZIJOJE: VEIKLOS KOKYBĖS GERINIMO KONTEKSTAS TEORINIS PAGRINDIMAS .....	12
1.1. Ugdymo karjerai pagrindas – profesinis informavimas ir konsultavimas .....	12
1.2. Ugdymo institucijos veiklos kokybę gerinantys veiksniai .....	18
1.2.1. Karjeros samprata individualumo aspektu .....	21
1.2.2. Karjeros planavimui būtinos sąlygos, žinios ir gebėjimai .....	24
1.2.3. Karjeros projektavimas nuolatinės kaitos ir mokymosi procese .....	27
1.3. Ugdymo institucijos vaidmuo karjeros ugdyme .....	29
1.4. 16-18 metų mokinių psichologinė charakteristika .....	35
2. UGDYMO(SI) KARJERAI SISTEMOS ĮGYVENDINIMAS X GIMNAZIJOJE: EMPIRINIS TYRIMAS .....	38
2.1. Mokinių apklausos tyrimo metodika ir organizavimas .....	38
2.2. Tyrimo rezultatų analizė .....	39
2.2.1. Mokinių požiūrio į dabartinę Lietuvos švietimo padėtį atskleidimas .....	61
2.2.2. Mokinių lūkesčių susijusių su karjera įvardijimas .....	67
2.3. Pedagogų apklausos tyrimo metodika ir organizavimas .....	72
2.4. Tyrimo rezultatų analizė .....	73
IŠVADOS .....	84
REKOMENDACIJOS .....	87
LITERATŪRA .....	88
PRIEDAI .....	92

## SANTRAUKA

R. Gaižauskienė. UGDYMO(SI) KARJERAI SISTEMOS ĮGYVENDINIMAS GIMNAZIJOJE: VEIKLOS KOKYBĖS GERINIMO KONTEKSTAS. Švietimo kokybės vadybos magistro darbas. Studijų programa *Švietimo kokybės vadyba*. Vadovė dr. Rūta Šiaučiulienė.

**Darbo tikslas** yra teoriškai pagrįsti ir empiriškai ištirti ugdymo(si) karjerai sistemos įgyvendinimą X gimnazijoje ir jo reikšmingumą veiklos kokybės gerinimui. **Magistro darbe analizuojamas** ugdymosi karjerai sistemos įgyvendinimas ir organizavimas gimnazijoje, siekiant išsiaiškinti esamą situaciją, kad būtų imtasi konkrečių veiksmų situacijai pagerinti. Tyrimas buvo atliekamas 2013 metų lapkričio – gruodžio mėnesiais. Anketinės apklausos metodu ištirti 157 gimnazijos II ir IV klasės mokiniai, bei atliktas kokybinis tyrimas, kuriame dalyvavo 6 pedagogai ir kiti gimnazijos darbuotojai, dirbantys šioje gimnazijoje. **Tyrimo rezultatai** parodė, jog pagrindiniai sunkumai, su kuriais susiduria gimnazistai yra, kad dėl įgūdžių stokos sunku planuoti ateitį, nežino, kur galėtų save realizuoti, jaučiasi per mažai pažįstantys save. Labiausiai naudinga karjeros kompetencijoms ugdyti veikla, tai – savęs išbandymas praktinėje veikloje, konsultacijos su karjeros specialistais, karjeros dienos, paskaitos/seminarai, susitikimai su aukštųjų/profesinių mokyklų atstovais; žymiais žmonėmis. Šie gimnazistų poreikiai patvirtina aktualumą bei būtinybę mokykloje organizuoti ugdymą karjerai, rengti įvairius karjeros renginius, skirtus mokinių karjeros įgūdžių tobulinimui. Tinkamai parinktos ir sistemingai taikomos ugdymo (si) karjerai veiklos padeda kaupti žinias, lavinti gebėjimus, ugdyti kompetencijas, padėsiančias planuoti savo karjerą. Svarbu, kad mokinys žinotų, kur, kada ir kaip gali gauti karjeros paslaugas.

*Esminiai žodžiai:*

Ugdymas karjerai, karjeros planavimas, veiklos kokybė.

## SUMMARY

R. Gaižauskienė. IMPLEMENTATION OF CAREER EDUCATION SYSTEM IN HUNGARIAN GYMNASIUM: QUALITY IMPROVEMENT CONTEXT. Education Quality Management Master's Thesis. Study Program on *Education Quality Management*. Adviser dr. Rūta Šiaučiulienė.

**The aim of the work** is to theoretically and empirically investigate the implementation of education career system in X gymnasium and to identify its significance to quality improvement. **The thesis analyzes** the implementation of the system of career education and the organization of high school in order to find out the current situation and to take concrete steps to improve the situation. The study was carried out in November/December, 2013. The quantitative questionnaire was given to 157 high school students who are in Forms II and IV, and a qualitative study involved six high school teachers and other employees working in the gymnasium. **The results showed** that the main difficulties encountered by high school students are the lack of career planning skills, inability to plan for the future, being unaware of self-realization and self-knowing. The most useful career competencies to develop are self-test in practice, consultation with career professionals, career days, attending lectures / seminars, meetings with high / vocational school representatives, famous people. This confirms the relevance of high school students' needs and the need to organize school career education, career development in various events for students in order to improve career skills. Properly selected and systematically applied career education helps to accumulate knowledge, develop students' skills, competencies and help plan their career. It is important that the students know where, when and how to get the career education services.

*Keywords:*

Career education, career planning, performance quality

## ĮVADAS

**Temos aktualumas.** 2003 m. buvo patvirtinta Lietuvos profesinio orientavimo strategija, kurios pagrindu pradėta kurti profesinio informavimo ir konsultavimo sistema. Lietuvoje profesinio orientavimo/konsultavimo srityje dirba šios institucijos: 1) profesinio orientavimo taškai, steigiami bendrojo lavinimo bei profesinio mokymo mokyklose, gimnazijose, jaunimo centruose, švietimo centruose, neformaliojo ugdymo įstaigose. Šių taškų tinklas nuolat plečiasi, o jų paslaugos skirtos moksleiviams, jų tėvams bei mokytojams; 2) pedagoginės – psichologinės tarnybos, kurios gali teikti paslaugas ne tik įvairių problemų turintiems, bet ir visiems moksleiviams, jų tėvams ir pedagogams; 3) universitetų karjeros centrai; 4) Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba; 5) Lietuvos darbo birža.

Moksleivių ugdymas švietimo institucijoje – tai nuoseklus ir sistemingas procesas, reikalaujantis nuolatinio atsinaujinimo bei kokybiško paslaugų teikimo. Mokytojai stengiasi ugdyti vaikų gebėjimus ir kompetencijas, moko mokytis ir siekti užsibrėžtų tikslų. Svarbu, kad mokiniams netrūktų motyvacijos mokytis ir smalsumo, o pedagogams – gebėjimo profesionaliai/kokybiškai atlikti savo pareigas.

Šiuolaikinė mokykla bei joje taikomos mokymo ir ugdymo naujovės atskleidžia naujas ugdymo kokybės paieškas ne tik dirbti „čia ir dabar“, bet ir padėti planuoti mokinių ateitį, nuolat domėtis ir stebėti, kaip mokiniams sekasi, apie ką jie svajoja, kokie jų ateities planai, kuo norėtų būti, kokia profesija jiems atrodo patraukliausia ir panašiai. Profesija asmens gyvenime vaidina svarbų vaidmenį, nes jis pats ją, ar su kitų pagalba, kuria ir vertina visą gyvenimą.

L. Jovaiša (2009) profesijos rinkimąsi sieja su pašaukimu, nes, autoriaus nuomone, pašaukimas yra pagrindinis motyvas renkantis profesiją. Kiekvienoje mokykloje ir kiekvienoje klasėje yra mokinių, kurie žino, kuo bus užaugę, jiems nekyla abejonių dėl profesijos pasirinkimo, tačiau tokių mokinių yra nedaug. Kitiems mokiniams profesijos rinkimasis tampa ilgalaikiu procesu, kuriame didelį vaidmenį vaidina ugdymo institucija, teikianti pagalbą.

Tose švietimo institucijose, kur skiriamas tinkamas dėmesys švietimo kokybei, profesinis informavimas ir konsultavimas yra neatskiriama ugdymo dalis, tada ir mokiniai geba greičiau apsispręsti kokias studijas pasirinks baigę mokyklą arba ką apskritai toliau veiks gyvenime. R. Dukynaitė (2010) profesijos pasirinkimą ir ugdymą karjerai sieja su pokyčiais visuomenėje, demografinė šalies padėtimi, migracija, nes tai kelia iššūkius ugdymo institucijoms, norint išlaikyti mokinius, kaip būsimus darbuotojus įvairiose veiklos srityse. Keliami dar didesni reikalavimai veiklos kokybei, institucijos patrauklumui, jos gebėjimui konstruktyviai bendradarbiauti su profesinėmis mokyklomis, kolegijomis, kitomis aukštosiomis mokyklomis, aiškinantis, kokios studijų programos yra patrauklios ir paklausios.

Švietimo ir profesinio mokymo aktualijos apibrėžtos šiuose dokumentuose: Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (Žin., 2011, Nr. 38-1804); Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas (Žin., 2009, Nr. 54-2140); Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2009 m. balandžio 2 d. įsakymas Nr. ISAK-643 „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. įsakymo Nr. ISAK-2332 „Dėl nacionalinės profesinio orientavimo švietimo sistemoje programos patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2009, Nr. 42-1629); Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl Atviros informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemos (AIKOS) nuostatų ir duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“ 2006 m. gegužės 10 d. (įsakymo Nr. ISAK-879).

**Temos iširtumas.** Ugdymas karjerai siejamas ne tik su asmens pašaukimu ir gebėjimu pasirinkti, reglamentuojamu įvairiuose dokumentuose, bet vis dažniau ir su verslumo ugdymu, kuris yra svarbus nuolat besikeičiančios visuomenės veiksnys. Užsienio autoriai (pvz. E. Chell (2007), L. A Collins ir kt. (2006), D. Hjorthas ir kt. (2005), D. Gosso (2005) verslumo sąvoką nagrinėja per jaunų žmonių gebėjimą pamatyti pokyčius visuomenėje, susijusius su darbo rinka, per jų išmokimą valdyti situacijas, atpažinti savo galimybes bei jomis pasinaudoti konkrečiais atvejais, būti kūrybiškais, mokėti bendrauti ir bendradarbiauti. Autorių manymu, verslumo pradmenys, gali praversti renkantis profesiją, o tam gali padėti tik kokybiškas ugdymas, paremtas vadybos žiniomis.

Panašias nuostatas verslumo atžvilgiu deklaruoja ir lietuvių edukologijos specialistai: V. Gevorgianienė, A. Galkienė, V. Grinevičienė (2008), I. Zaleckienė, L. Žadeikaitė (2008) mano, kad besikeičianti visuomenė šiandien švietimui kelia naujus uždavinius. Jaunam žmogui nebepakanka įgyti žinių ir gebėti jas taikyti praktiškai. Svarbu, kad jaunas žmogus galėtų drąsiai išreikšti savo nuomonę, gebėtų kritiškai mąstyti, numatyti pokyčius, mokėtų pasirinkti ir kurti. Autorių nuomone, jaunimas visa tai gali gauti tik tokiose ugdymo institucijose, kuriose rūpinamasi mokinių ugdymo kokybe ir tuo, kad jie ateityje kryptingai ugdytų savo gebėjimus. Tačiau būtinas ir geras pedagogų pasirengimas perteikti žinias ne tik teoriškai, bet ir galėtų praktiškai atskleisti karjeros ugdymo galimybes.

Pastebima, kad mokslinių straipsnių autoriai skiria nemažai dėmesio švietimo kokybės gerinimui mokyklose: L. Anužienė, A. Anužis, P. Čepas (2005), R. Čiužas, J. Navickaitė (2011) tyrė nuo ko priklauso mokyklų kaita ir kaip jose vykstantys kokybiniai pokyčiai padeda tenkinti jaunimo ateities poreikius, kokią įtaką pokyčiai visuomenėje turi ugdymo turinio planavimui ir įgyvendinimui. S. Balčiūnas, A. Blinstrubas (2006) analizavo mokytojų nuomones apie mokyklos veiklos sąsajas su kokybės vadybos principais, E. Nazelskis (2010) analizavo kokybiškesnio profesinio informavimo plėtros galimybes, L. Žadeikaitė ir A. Railienė (2008) nustatė, kad tik

kokybiškas ugdymas padeda atskleisti asmens galimybių potencialą, padeda sėkmingai prisitaikyti prie darbo rinkos poreikių, gebėjimo mokytis ir tobulėti visą gyvenimą.

Kokybiškas ugdymas (arba ugdymo gerinimas) neatsiejamas nuo švietimo organizacijų vadybos, nes tai – „veikla, kuria organizuotai siekiama užsibrėžtų švietimo sistemos ir atskirų švietimo organizacijų tikslų“ (Želvys, 2003, p. 10). R. Mečkauskienė (2008), analizuodama šiuolaikinės mokyklos valdymą pabrėžia, kad naudingų mokyklai pokyčių išvelgimas ir įgyvendinimas veda prie kokybiško ugdymo gerinimo, T. Bulajeva ir L. Duoblienė (2009) Lietuvos švietimo politikos transformacijose išvelgia kokybiško ugdymo turinio formavimo reikšmę, nes tai padeda mokiniams įtvirtinti gyvenimo pažinimo principus. Švietimo vadybos tyrinėtojai savo darbuose mini daugelį iššūkių, su kuriais susiduriama siekiant gerinti ugdymo kokybę. Gana daug kalbama apskritai apie visų organizacijų veiklos kokybės užtikrinimą, nes „kokybės vadyba yra tokia vadybos filosofija ir metodai, kuriais vadovaudamasi organizacija nuolat tobulėja, siekdama kuo geriau patenkinti vartotojų poreikius, gerindama paslaugų kokybę“ (Stoškus, Beržinskienė, 2005, p. 83). Autorių manymu, kokybės galima siekti pasitelkiant svarbius visuotinės kokybės vadybos principus ir metodus. Visuotinės kokybės vadybos teorijoje ypač pabrėžiamas darbas su žmogiškaisiais ištekliais (tai galima taikyti ir švietimo institucijose):

1. Bendras institucijos įsipareigojimas siekti aukštos veiklos kokybės.
2. Įsipareigojimas (pa)tenkinti vartotojų poreikius.
3. Atsakomybės už kokybę prisiėmimas ir nuolatinė kontrolė. (Stoškus, Beržinskienė, 2005).

Kokybės valdymo sistemą galima apibūdinti tokiais organizacijos veiklos principais: komandinis darbas, integruotos struktūros sukūrimas, kokybės kriterijų (standartų) nustatymas, nuolatinis kokybės gerinimas ir kontrolė.

Švietimo kokybės užtikrinimas šiuo metu yra vienas aktualiausių uždavinių. Lemiamas švietimo kokybės gerinimas yra mokyklos darbas visose jos veiklos srityse. Mokyklos turi gebėti pasirinkti tokias priemones, kurios gerintų (ir įrodymais pagrįstų) jos veiklą (Projektas „Kokybės vadybos stiprinimas bendrojo lavinimo mokyklose“, 2011). Mokslo darbuose gana plačiai ir įvairiais aspektais analizuojamas jaunuolių profesinis apsisprendimas (Rupšienė, 2010), profesinio orientavimo karjerai prielaidos ir galimybės (Golubauskaitė-Šapošnikovienė, 2005; Dilienė, 2008), profesinis informavimas ir konsultavimas bendrojo lavinimo mokykloje bei šiuolaikinio profesinio rengimo kontekste (Šiaučiūnienė, 2005; Čirikienė, 2010), atskirų socialinių grupių vaikų karjeros sprendimų priėmimo savitumai (Lubienė, 2008) ir pan.

Tyrimo **probleminis klausimas** - kokią reikšmę turi ugdymo(si) karjerai sistemos įgyvendinimas veiklos kokybės gerinimui X gimnazijoje?

**Tyrimo objektas** – ugdymo(si) karjerai sistemos įgyvendinimas kaip veiklos kokybės gerinimo veiksnys.

**Hipotezė:** – tikėtina, kad tinkamai parinktos ir sistemingai taikomos ugdymo (si) karjerai veiklos padeda kaupti žinias, lavinti gebėjimus, ugdyti kompetencijas, padėsiančias planuoti karjerą.

**Tyrimo tikslas** – teoriškai pagrįsti ir empiriškai ištirti ugdymo(si) karjerai sistemos įgyvendinimą X gimnazijoje ir jo reikšmingumą veiklos kokybės gerinimui.

**Tyrimo uždaviniai:**

1. Teoriškai pagrįsti ugdymo(si) karjerai sąsajas su ugdymo institucijos veiklos kokybės gerinimu.
2. Atlikti empirinį tyrimą, siekiant išsiaiškinti tiriamųjų (moksleivių, gimnazijos vadovų ir pedagogų) požiūrius į analizuojamą reiškinį.
3. Apibendrinti teorinio ir empirinio tyrimo rezultatus, atskleidžiant ugdymo(si) karjerai sistemos įgyvendinimą X gimnazijoje ir jos reikšmingumą institucijos veiklos kokybės gerinimui.
4. Pateikti išvadas ir rekomendacijas gimnazijos bendruomenės nariams (vadovams, pedagogams, moksleiviams).

**Tyrimo metodologija:**

Tyrimas remiasi humanistine asmenybės teorija, kuri asmenybę laiko turinčią jėgų ir gebančią spręsti savo problemas savarankiškai, iniciatyvią, motyvuotą bei siekiančią tobulėti, būtybę. Humanistų teigimu, reikia padėti jaunimui kuo geriau pažinti save, išsiaiškinti pomėgius, ko jie nori, koks jų pašaukimas. Jaunam žmogui nebepakanka įgyti žinių ir gebėti jas taikyti praktiškai, svarbu, kad jaunas žmogus galėtų drąsiai išreikšti savo nuomonę, gebėtų kritiškai mąstyti, numatytų pokyčius, mokėtų pasirinkti ir kurti. Mokykloje mokiniai turi atrasti savo poreikius atitinkančią veiklą, ugdyti kūrybines galias. Svarbu, kad mokinys įgytų žinių ir gebėjimų, reikalingų savarankiškam ir prasmingam žmogaus gyvenimui. Realizuojant humanistinį profesinio ugdymo turinio metodologinį aspektą, būtina įvertinti asmens individualumą, renkantis karjeros kelią, šio ugdymo turinys turi būti orientuotas į asmenybės individualumą ugdymo (si) karjerai kelyje.

**Tyrimo metodai:**

1. *Teoriniai:* (1) mokslinės (pedagoginės, psichologinės, filosofinės, sociologinės), metodologinės, metodinės literatūros ir dokumentų pasirinktu tyrimo aspektu studijavimas, analizė, lyginimas, apibendrinimas; (2) literatūros šaltinių analizės pagrindu išskirtų reiškinio bruožų ir savybių sintezė.



2. *Empiriniai*: (1) kiekybinio tyrimo *duomenų rinkimo* metodas – anketinė apklausa raštu II-IV gimnazijos klasių moksleiviams; (2) kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodas – pusiau struktūrizuotas pokalbis-interviu su mokyklos bendruomenės nariais.

3. Kiekybinio tyrimo duomenų analizė atlikta taikant aprašomosios statistikos metodą; kokybinių tyrimo *duomenų analizė* atlikta taikant turinio (*content*) analizės metodą.

### **Tyrimo imtis ir organizavimas.**

(1) kiekybinis tyrimas. Tyrimas buvo organizuojamas Vakarų Lietuvos rajono miesto gimnazijoje gavus administracijos sutikimą. Tyrimo tikslas – empiriškai ištirti ugdymo(si) karjerai sistemos įgyvendinimą X gimnazijoje ir jo reikšmingumą veiklos kokybės gerinimui.

Generalinė imtis – 170 (II-IV) klasių gimnazistų. Paprastosios atsitiktinės atrankos būdu išanalizuotos 157 gimnazistų anketos. Tyrimo imtis patogi, nes ją sudarė respondentai, kuriuos buvo nesunku rasti atsižvelgiant į tyrėją dominančias tiriamųjų charakteristikas. Tyrimas atliktas 2013 metų lapkričio mėnesį. Statistiniai duomenys apdorojami taikant kompiuterinę programą Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 21.0 for Windows. Anketinės apklausos duomenų apdorojimas grindžiamas kiekybinės analizės (aprašomosios) ir kokybinio turinio (Content) analizės metodais. Aprašomoji statistika pateikiama, vertinant veiksmų paplitimą, dažnumą, skirtumus. Panaudojus Chi – kvadrato kriterijų, apskaičiuota p reikšmė. Statistiniam reikšmingumui įvertinti, nurodytas reikšmingumo ( $p < 0,05$ ) lygmuo. Gauti tyrimo rezultatai pateikti paveiksluose, naudojant Microsoft Office Excel 2010 programą.

(2) kokybinis tyrimas. Tyrimui naudotas pusiau struktūrizuoto interviu metodas, kuris leidžia išsamiau ir detaliau suformuoti tiriamojo dalyko vaizdą, geriau suvokti nagrinėjamą reiškinį. Interviu metodas yra duomenų rinkimas tiesiogiai bendraujant (kalbantis) tyrėjui ir informantui. Pagrindinis duomenų šaltinis – yra interviu metu gauta informacija. Interviu, kaip duomenų rinkimo metodas, pasirinktas todėl, kad kalbantis su asmeniu individualiai, galima geriausiai pajusti nuotaikas, užduoti papildomus klausimus, sukurti draugišką pokalbiui aplinką. Tyrimo instrumentas – interviu klausimynas, skirtas gimnazijos vadovams ir pedagogams, siekiant išsiaiškinti jų požiūrius į analizuojamą reiškinį, ugdymo(si) karjerai sistemos įgyvendinimą gimnazijoje. Tyrimo dalyviai– 6 pedagogai ir kiti bendruomenės nariai, dirbantys gimnazijoje. Tyrimas atliktas 2013 m. gruodžio mėnesį.

### **Tyrimo etapai:**

- *Pirmajame etape* atlikta mokslinės (pedagoginės, psichologinės, filosofinės, sociologinės), metodinės, metodologinės literatūros ir dokumentų analizė (2013 m. sausio mėn. – 2013 m. rugsėjo mėn.)

- *Antrajame etape* parengtas tyrimo instrumentas, t.y. remiantis mokslinių šaltinių ir dokumentų analize buvo sudaryti klausimai II-IV gimnazijos klasių mokinių anketinei apklausai raštu. Atliktas empirinis (kiekybinis) tyrimas. (2013 m. spalio mėn. – 2013 m. lapkričio mėn.).

- *Trečiajame etape* siekiant tyrimo duomenų patikimumo, validumo buvo sudaryti orientaciniai klausimai pusiau struktūrizuotam pokalbiui-interviu su mokyklos bendruomenės nariais. Atliktas empirinis (kokybinis) tyrimas (2013 m. gruodžio mėn.).

- *Ketvirtajame etape* atlikta kiekybinių ir kokybinių tyrimo duomenų analizė ir interpretacija, pagrindžiant ugdymo(si) karjerai sąsajas su ugdymo institucijos veiklos kokybės gerinimu. (2013 m. gruodžio mėn. – 2014 m. sausio mėn.).

- *Penktajame etape* suformuluotos darbo išvados, parengtos rekomendacijos (2014 m. sausio mėn.).

**Darbo struktūra.** Magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, santrauka (Summary) anglų kalba, įvadas, 2 skyriai, išvados, rekomendacijos, naudotos literatūros sąrašas (68 šaltiniai), 2 priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 44 lentelės, 18 paveikslų. Prieduose pateikiamas anketos pavyzdys. Darbo apimtis 90 puslapių (be priedų).

# 1. UGDYMO(SI) KARJERAI SISTEMOS ĮGYVENDINIMAS GIMNAZIJOJE: VEIKLOS KOKYBĖS GERINIMO KONTEKSTAS TEORINIS PAGRINDIMAS

## 1.1. Ugdymo karjerai pagrindas – profesinis informavimas ir konsultavimas

Ugdymas karjerai yra bendros ir sistemingos ugdymo institucijų ir tėvų pastangos padėti asmeniui (vaikui, moksleiviui) įgyti ir panaudoti žinias ir gebėjimus, kad ateityje darbinė veikla būtų prasminga, produktyvi ir teiktų pasitenkinimą, tai - nuosekliai taikomų priemonių visuma, kuria siekiama ugdyti pasirengimą asmens karjerai. Pasak R. Kučinskienės (2003), V. Stanišauskienės ir A. Naseckaitės (2012), ši veikla - kryptingas asmens bendrųjų ir karjeros kompetencijų plėtojimas sąveikos pagrindu. Paprastai ugdymas karjerai siejamas su specialiu mokymo kursu, kurio metu sudaromas individualus ugdymo(si) ar karjeros planas. Profesijos pasirinkimą L. Jovaiša (2009) vadina profesine branda, prasidedančia jau vaikystėje. Vėliau išryškėja mokinių polinkiai ir gabumai, kurie labai reikšmingi. Autorius išskiria 4 profesijos rinkimosi veiksniai: socialinius – ekonominius, ugdymo, psichologinius ir sveikatos. Didelę reikšmę turi ugdymo veiksniai, nes jie dažnai lemia profesijos pasirinkimą – tai kryptingas ir nuoseklus mokymasis pamokų metu, užsiėmimai įvairiuose meno, sporto, technikos būreliuose. Tokiu būdu įgyjamos žinios ir įgūdžiai, kurie pravers ateityje, todėl ugdant moksleivius karjerai svarbu įvairiais būdais teikti informavimą apie ateities galimybes paslaugas.

Ugdymas karjerai neatsiejamas nuo profesinio orientavimo sąvokos. Negalima vienareikšmiškai vertinti profesinio orientavimo sampratos, nes informacijos šaltiniuose profesinis orientavimas apibrėžiamas kaip „informavimo, konsultavimo ir karjeros planavimo paslaugos, padedančios asmenims pasirinkti savąjį kelią švietimo, mokymo bei užimtumo srityse ir aktyviai kurti savo profesinę karjerą“ (Švietimas ir profesinis orientavimas Lietuvoje, 2005, p. 11). Mokslinėje literatūroje aptinkama nemažai profesinio orientavimo esmės apibrėžčių. Dabar profesinis orientavimas prilyginamas ugdymui karjerai ir suprantamas kaip „specialiai organizuota auklėjamojo darbo sistema, skirta ugdyti mokinių profesiniam kryptingumui, sugebėjimui sąmoningai rinktis profesiją ir padėti mokiniams apsispręsti rinkimosi momentais“ (Jovaiša, 2009). Iš šio apibrėžimo matyti, kad profesinį orientavimą reikia suprasti kaip edukologijos mokslo šaką, kuri apima psichologinį pedagoginį vadovavimą profesijos rinkimuisi, apsisprendimui, profesijai įsigyti, įsidarbinti ir įsitvirtinti profesinėje veikloje. E. Nazelskio (2010) teigimu, šiandien profesinio orientavimo pagrindinis tikslas – informuoti asmenis apie galimybes sėkmingai veiklai darbo rinkoje.

Švietimo ir mokslo ministerijos paskelbtoje Nacionalinėje profesinio orientavimo programoje 2007–2013 metams numatyta, kad Nacionalinio profesinio orientavimo programa siekia įgyvendinti tokius uždavinius<sup>1</sup>:

- tobulinti, stiprinti ir gerinti mokymosi visą gyvenimą institucinę sistemą;
- gerinti mokymosi visą gyvenimą paslaugų kokybę;
- didinti mokymosi visą gyvenimą prieinamumą;
- užtikrinti aukštesnę švietimo ir studijų sistemos paslaugų kokybę bei prieinamumą,

visų amžiaus grupių asmenų dalyvavimą mokymosi visą gyvenimą sistemoje.

Programoje nurodoma, kad 2007–2013 metais bus siekiama atlikti tokias veiklas:

1) sukurti ir įdiegti bendrojo lavinimo mokyklų mokinių, profesinių mokyklų mokinių ir aukštųjų mokyklų studentų karjeros planavimo gebėjimų ugdymo modelius;

2) sukurti profesinio orientavimo kabinetus bendrojo lavinimo mokyklose, karjeros planavimo centrus aukštosiose mokyklose;

3) sukurti ir įdiegti profesinio orientavimo valdymo infrastruktūrą;

4) tobulinti profesinio orientavimo paslaugų teikėjų kvalifikaciją;

5) kurti profesinio orientavimo priemones paslaugų teikėjams;

6) plėtoti Atvirą informavimo, konsultavimo, orientavimo sistemą (AIKOS).

Remiantis aptartu dokumentu, mokslo darbuose analizuota ugdymo karjerai įvairovė: V. Stanišauskienė (2000) pateikė Lietuvos gimnazijose egzistuojančių prielaidų analizę kaip rengiamasi karjerai ir nurodė kaip padėti moksleiviams įgyti šiuolaikinę karjeros kompetenciją, A. Sokolova, V. Stanišauskienė (2007) pateikė profesinio orientavimo sistemos Lietuvoje teorines ir politines prielaidas, V. Gudžinskienė (2006) analizavo kritinio mąstymo įvairias interpretacijas, svarbias renkantis profesiją, A. Railienė (2007), T. Lileikienė (2009) atskleidė aukštesniųjų klasių mokinių požiūrį į karjeros sėkmingumą lemiančius veiksnius bei į profesinio informavimo organizavimą bendrojo lavinimo mokykloje A. Jelagaitė, V. Lukoševičius (2011) įvertino mokytojų požiūrį į mokinių verslumo ugdymą bendrojo ugdymo mokyklose, K. Pukelis ir N. Pileičikienė (2012) įvertino profesinio informavimo taškų veiklos kokybės vertinimo ir gerinimo problemas ir perspektyvas.

Kadangi ugdymas karjerai šiandien suvokiamas kaip visą gyvenimą trunkantis asmens mokymo(si), saviraiškos ir darbo kelias, mokinys tam turėtų pradėti ruoštis dar mokykloje. Jam turi padėti mokytojai, karjeros veiklų koordinatoriai, teikdami įvairiapusišką informaciją. Padedamas jų, mokinys išmoksta konstruktyviai žvelgti į ateitį: sistemingai kaupti

---

<sup>1</sup> Nacionalinė profesinio orientavimo švietimo sistemoje programa, 2007, ISAK-2332; 2013 įsakymo Nr.V-580 redakcija

žinias, lavinti gebėjimus, ugdytis kompetencijas, padėsiančias rinktis studijų kryptį, profesinę veiklą, bei planuoti savo vietą darbo rinkoje<sup>2</sup> (Projektas „Ugdymo karjerai ir stebėsenos modelių sukūrimas ir plėtra bendrajame lavinime ir profesiniame mokyme“, 2010).

V. Stanišauskienė ir A. Naseckaitė (2012) apibrėžia ugdymo karjerai tikslą ir uždavinius. Ugdymo karjerai tikslas – padėti mokiniams ugdytis karjeros kompetencijas, būtinas norint sėkmingai pasirinkti mokymosi kryptį, profesiją ar darbinę veiklą, pereiti iš mokymo aplinkos į darbinę aplinką, toliau profesiskai tobulėti ir mokytis visą gyvenimą. Ugdymo karjerai uždaviniuose nurodoma, ko siekiama mokinių atžvilgiu:

- kad mokiniai pažintų karjerai svarbias asmenybės charakteristikas, socialinę aplinką ir socialinių vaidmenų įvairovę;
- kad efektyviai naudotų karjeros informaciją bei pasinaudotų galimybėmis mokytis visą gyvenimą;
- kad vadovaudamiesi asmenine ateities vizija keltų karjeros tikslus, sudarytų ir nuolat atnaujintų karjeros planą;
- kad mokymosi ir laisvalaikio veiklose taikytų bei tobulintų karjerai svarbiausias bendrąsias kompetencijas;
- kad būtų pasirengę sėkmingai pereiti į kitą karjeros (mokymosi ar darbo) aplinką ir ieškoti darbo.

Nuo 2010 m. imta kalbėti apie ugdymą karjerai bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo institucijose. Lietuvoje pradėtas įgyvendinti nacionalinis projektas „Ugdymo karjerai ir stebėsenos modelių sukūrimas ir plėtra bendrajame lavinime ir profesiniame mokyme“ (I etapas, pagal 2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“ VP1-2.3-ŠMM-01-V priemonę „Profesinio orientavimo sistemos veiklos tobulinimas ir plėtra“). Projektu siekiama ne tik skatinti ugdymo institucijas plėtoti ugdymo karjerai sistemą, bet ir teikti metodinę pagalbą – kurti mokymo priemones darbui su mokiniais, rengti mokymus ir pan. Ypač svarbus projekto aspektas – ugdymui karjerai pasitelkti karjeros specialistus. Projekto tikslas – siekti Nacionalinės profesinio orientavimo sistemos plėtros ir dermės, užtikrinant ugdymo karjerai tęstinumą ir prieinamumą bei lygias galimybes visiems švietimo sistemos dalyviams.

Pastebima, kad projektu siekiama modernizuoti ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokiniams; sukurti ir įdiegti ugdymo karjerai stebėsenos sistemą, užtikrinančią kokybišką ir

---

<sup>2</sup> Projektas „Ugdymo karjerai ir stebėsenos modelių sukūrimas ir plėtra bendrajame lavinime ir profesiniame mokyme“, 2010

efektyvų ugdymo karjerai paslaugų teikimą. Numatytiems tikslams pasiekti pasitelktos priemonės:

- bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinių ugdymo karjerai modelis, užtikrinantis maksimalų prieinamumą visiems mokiniams;
- ugdymo karjerai programa, metodinė medžiaga ir metodinės priemonės;
- mokymo programos ir metodikos karjeros veiklų koordinatoriams bei mokyklų psychologams;
- ugdymo karjerai informacinė sistema MUKIS, orientuota į informacijos sklaidą ir tikslinių grupių (mokinių, karjeros veiklų koordinatorių, konsultantų, kitų pedagogų, tėvų, neformalaus ugdymo specialistų bei darbo pasaulio atstovų) bendradarbiavimą;
- atnaujintas bei papildytas atviros informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemos (AIKOS) standartas.

Projekto įgyvendinimo metu nuo 2012 m. rudens Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose mokiniams teikiamos sistemingos, kokybiškos ir inovatyvios ugdymo karjerai paslaugos. Šias paslaugas teikia už ugdymą karjerai atsakingi mokyklos švietimo pagalbos specialistai – karjeros veiklų koordinatoriai, profesinio informavimo konsultantai, mokyklų psichologai. Vyresniųjų klasių mokiniai gali rinktis pasirenkamąjį ugdymo karjerai dalyką. Ugdymo karjerai paslaugos taip pat pasiekia mokinius per integruotas dalyko ir ugdymo karjerai pamokas. Tai skatina mokinių mokymosi motyvaciją, kryptingą profesijos pasirinkimą bei ateityje užtikrins konkurencingumą darbo rinkoje (<http://www.mukis.lt/lt/apie-projekta.html>).

Nors projektas dar nesibaigė, tačiau jo rezultatai jau išryškėjo – pastebimas akivaizdus karjeros specialistų suinteresuotumas plėtoti savo veiklą ir pasiūlyti jauniems žmonėms patrauklesnių, kūrybiškesnių ugdymo karjerai užsiėmimų ir profesinio veiklinimo iniciatyvų (Karjeros planavimo žingsniai, E. Digrytė). Šį svarbų darbą atlieka apie 900 atrinktų, apmokytų ir įdarbintų karjeros koordinatorių, kurie dirba savo mokyklose. Taip pat šią veiklą vykdo 100 karjeros konsultantų, kurie kuruoja maždaug dešimt mokyklų ir padeda karjeros koordinatoriams vesti seminarus, pamokas, mokymus, grupines ir asmenines konsultacijas, organizuoti susipažinimo su profesijomis vizitus, teikti informaciją tėvams.

Ugdymo karjerai programoje (2012) išskiriama karjeros galimybių pažinimo sritis, kurioje pabrėžiamas asmens gebėjimas rasti ir/ar efektyviai panaudoti jau gautą informaciją apie karjerą. Profesinio (karjeros) informavimo paslaugų svarba pažymima ir strateginiuose švietimo dokumentuose (Profesinio orientavimo strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. lapkričio 19 d. įsakymu Nr. ISAK-1635/A1- 180 (Žin., 2004, Nr. 56-1955).

Ugdymo karjerai procese svarbų vaidmenį vaidina profesinis informavimas, nes jis kokybiškai keičia visų švietimo grandžių tarpusavio sąveiką. B. Bitinas (2004), D. Augienė (2009), L. Žadeikaitė ir A. Railienė (2008) profesinį informavimą įvardija kaip mokinių supažindinimą su įvairiomis profesijomis, jų ypatumais, nes neįmanoma moksleivių tinkamai rengti karjerai nesuteikiant informacijos apie profesijų pasaulį, apie darbo rinkos kaitą, reikalavimus asmenims, dirbantiems vieną ar kitą darbą. Autoriai išskyrė vieną svarbiausių profesinio informavimo tikslų – atskleisti besirenkantiems profesiją moksleiviams kiekvienos profesijos privalumus ir trūkumus. Tačiau informavimas turi būti sistemingas, nes tik taip galima išsiaiškinti mokinių profesinius polinkius.

Profesinio informavimo uždaviniai išvardinti profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo dokumentuose<sup>3</sup>:

1. Informuoti apie švietimo sistemos teikiamas mokymosi ir studijų galimybes, priėmimo į aukštąsias mokyklas sąlygas.
2. Informuoti ir patarti dėl profilinio mokymosi, specialybių bei profesijų pasirinkimo.
3. Informuoti apie kvalifikacijų įsigijimą, tobulinimą bei per(si)kvalifikavimo tvarką.
4. Informuoti apie įsidarbinimo ir profesinės karjeros galimybes.
5. Informuoti apie profesijas ir pokyčius darbo rinkoje.
6. Informuoti apie galimybes bendradarbiauti su profesinio orientavimo/informavimo institucijomis.

Profesinio orientavimo strategijoje (2004) nurodoma, kad profesinio informavimo paslaugas gali teikti socialiniai pedagogai ir dalykų mokytojai. Orientavimo sąvoka apima tiek informavimo, tiek konsultavimo paslaugas.

Profesinis informavimas ir konsultavimas yra glaudžiai susiję. Kaip nurodo B. Bitinas (2004), L. Jovaiša (2007), profesinis konsultavimas – veikla, susijusi su profesiniu informavimu arba pagalba mokiniui renkantis profesiją. Konsultuojant mokiniui patariama kurią profesiją jam būtų tikslinga rinktis. Vadinasi, konsultavimas, kuris derinamas su profesinio informavimo tikslais ir uždaviniais, suvokiamas kaip individuali pagalba mokiniui. Tačiau galutinai apsispręsti turi pats mokinys, o padėti jam turi/gali šeima. B. Bitinas (2004) išskyrė dvi konsultavimo kryptis: 1) nurodyti profesijas ir specialybes, kurioms mokinys geriausiai tiktų; 2) nustatyti, kiek mokinys tinka pageidaujamai (ar jau pasirinktai) profesijai. Didžiausią indėlį į ugdymo karjerai teoriją ir praktiką įnešė profesorius Jovaiša, ypatingą dėmesį skirdamas profesiniam konsultavimui, kurio dėka vyksta sėkmingesnis profesijos pasirinkimas, pasitelkus pagrindinius konsultavimo metodus – diagnostinį ir konsultacinį pokalbį.

---

<sup>3</sup> Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas (Įsakymas Nr.ISAK – 739/AI – 116), 2005.

Konsultavimas ugdymo karjerai klausimais turi savo tikslus ir uždavinius. (Pileckaitė – Markovienė, 2010; Bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinių ugdymo karjerai modelis, 2012). Modelyje pateikiami pagrindiniai konsultavimo tikslai:

- padėti asmeniui keisti savo požiūrį, analizuoti karjeros problemas;
- tobulinti asmens gebėjimus palaikyti santykius su kitais asmenimis bei produktyviai įveikti sunkumus;
- padėti asmeniui priimti ir įgyvendinti sprendimus; atrasti ir plėtoti asmens potencialias galimybes;
- suteikti mokiniui reikalingą pagalbą mokymosi, darbo paieškos ir kitais su karjera susijusiais klausimais.

Karjeros konsultavimo uždaviniai:

- padėti spręsti karjeros problemas, susijusias su asmeniniais, socialiniais, sveikatos, psichologiniais ir kitais veiksniais;
- padėti spręsti klausimus, susijusius su karjeros planavimu – mokymusi (individualaus ugdymo plano arba mokymo plano sudarymas, švietimo teikėjo, mokymosi ar studijų krypties, mokymosi formų rinkimasis) ir profesinės veiklos rinkimusi;
- suteikti mokiniui galių priimti sprendimus, susijusius su karjera – sprendimais dėl mokymosi, saviraiškos, darbo; padėti mokiniui stiprinti savo sąmoningumą, motyvaciją ir atsakomybę už sprendimus;
- padėti mokiniui geriau pažinti, įvertinti ir aptarti individualias savybes, galinčias turėti įtakos karjerai (mokymuisi įvairiose pakopose, darbui); patarti darbo paieškos klausimais;
- palengvinti perėjimą iš vienos mokymosi aplinkos į kitą (pvz., iš bendrojo ugdymo mokyklos į aukštąjį mokslą arba iš profesinio mokymo į darbo rinką).

Matyti, kad karjeros konsultavimo organizavimas mokyklose siejamas su galimybe visiems mokiniams mokyklos nustatyta tvarka gauti karjeros konsultacijas, su(si)daryti karjeros planą/karjeros ir kompetencijų bei pasiekimų aplanką, įvertinti asmeninius karjeros paslaugų poreikius, gauti individualaus ir(ar) grupinio konsultavimo paslaugas, gauti trumpalaikes karjeros konsultanto, mokyklos psichologo arba kitų specialistų paslaugas ar papildomus grupinio konsultavimo užsiėmimus ir pan.

Bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinių ugdymo karjerai modelyje (2012) rekomenduojama, kad kiekvienas mokinys (jau nuo 7 klasės) ne mažiau kaip kartą per pusmetį turėtų galimybę aptarti savo mokymąsi ar(ir) karjeros planą su karjeros specialistu, kitu pedagogu arba švietimo pagalbos specialistu. Galima teikti karjeros konsultacijas ir virtualioje erdvėje, jeigu ugdymo institucijoje yra tam sudarytos sąlygos.



*Apibendrinant galima teigti, kad profesinis informavimas ir konsultavimas glaudžiai siejasi su mokinio profesiniu apsisprendimu. Profesinio informavimo metu mokiniai gauna naują, aktualią ir išsamią informaciją apie ugdymo sistemą ir darbo rinką. Profesinio konsultavimo metu kiekvienam asmeniui individualiai nustatomi profesinio pasirinkimo tikslai. Mokiniai gauna žinių apie įvairias profesijas, apie ekonomines galimybes, rengiamos profesijų dienos, susitikimai su įvairių profesijų atstovais. Ar tinkamai vyko ugdymas karjerai geriausiai gali įvertinti tik pats asmuo, dalyvavęs šiame procese. Tai parodo jo gebėjimas taikyti ir tobulinti karjerai svarbias bendrąsias kompetencijas, sėkmingas perėjimas iš mokyklos į kitą karjeros (mokymosi ar darbo) aplinką, gebėjimas ieškoti tinkamos veiklos. Tinkamai parinktos ir sistemingai taikomos profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos bei priemonės rodo aukštesnę ugdymo institucijos veiklos kokybę.*

## **1.2. Ugdymo institucijos veiklos kokybę gerinantys veiksniai**

Švietimo kokybės samprata dar iki šiol neturi vienodo aiškinimo. Tai padaryti gana problemiška, nes kokybės apibrėžimas yra sudėtingas, o pati kokybė sunkiai objektyviai išmatuojama. Kalbant apie švietimo kokybę dažniausiai vadovaujamosi tokiais pagrindiniais veiksniais, turinčiais įtakos mokymo kokybei: nacionalinė kultūra, tradicijos, mokyklų sistemos organizavimas, švietimo institucijų centralizacijos laipsnis, mokyklos autonomiškumas.

Ž. Bučinskaitė (2011), nagrinėdama švietimo kokybės sąvoką pabrėžė, kad tai platus suvokimas, apimantis visas kokybės funkcijas bei veiklą: mokymą, tyrimus, programas, moksleivius, personalą, pastatus, infrastruktūrą, įrangą, paslaugas, aplinką. Norint pasiekti ir išlaikyti švietimo kokybę, svarbi ugdytojų personalo atranka bei tolesnis personalo tobulinimas, atitinkamų programų parinkimas, bendravimas su kitomis mokymo institucijomis.

Lietuvoje švietimo kokybė tapatinama su *geros mokyklos* samprata. Jeigu mokykla gera, vadinasi ir ugdymo kokybė joje yra gera. *Gera* mokykla reiškia, kad ji dirba sėkmingai, kokybiškai, veiksmingai ir rezultatyviai. Informacijos šaltiniuose, nagrinėjančiuose švietimo problemas pabrėžiama, kad be mokyklos veiklos rezultatų svarbi ir mokykloje vykstančių edukacinių bei vadybinių procesų kokybė. Remiantis moksline literatūra ir atliktų tyrimų rezultatais išskiriami šie svarbiausi *geros mokyklos* požymiai: lyderystė, strateginis valdymas, lūkesčiai dėl mokymosi pasiekimų, mokymuisi tinkama aplinka, bendros vertybės ir tikslai, nuolatinė mokymosi pažangos stebėsena, tikslingas mokymas (esminių gebėjimų ugdymas), bendradarbiavimas su tėvais, vertinimas; grįžtamasis ryšys, vertinimo rezultatų panaudojimas; orientavimasis į suinteresuotųjų poreikius; personalo bendradarbiavimas ir kolegialumas;

mokykla kaip besimokanti organizacija; dėmesys mokymui ir mokymuisi; bendradarbiavimas su socialiniais partneriais (Kas yra gera mokykla, 2012).

S. Neifachas (2006), analizuodamas švietimo kokybės valdymo ypatumus pabrėžia, kokios yra svarbios švietimo kokybės funkcijos:

- planavimo funkcija, kurią žemesnėse klasėse atlieka mokytojai, o vyresniųjų klasių moksleiviai gali patys sąmoningai planuoti tikslus (rezultatus), savo ugdymo kokybę, užduodami sau rūpimus klausimus: kuo norėčiau tapti? Koku norėčiau būti žmogumi?
- organizavimo funkcija – kai ugdymo kokybės valdyme dalyvauja ir pedagogai, ir moksleiviai;
- vadovavimo funkcija parodo, kaip kyla ugdymo kokybė, kai pedagogai padeda moksleiviams ieškoti prasmės, vertybių, interesų, susijusių su būsima profesija, darbu, gyvenimo būdu;
- kontrolės funkcija atskleidžia, kad kuo vyresni moksleiviai, tuo ugdymo(si) rezultatų kontrolė retėja, o didesnė kontrolė reikalinga jaunesniems moksleiviams, nes jiems sunkiau sekasi dirbti savarankiškai.

Švietimo kokybės sėkmingumas gali būti suvokiamas kaip iškeltų tikslų pasiekimas racionaliai naudojantis ištekliais ir užtikrinant vykdomų procesų (edukacinių ir vadybinių) kokybę. Švietimo kokybė labai priklauso nuo to, kiek mokykla skiria dėmesio svarbiausiam tikslui – ugdymui ir mokymuisi, taip pat kokybė priklauso nuo ugdymo proceso organizavimo ir nuo mokymo veiksmingumo.

Išskiriami pagrindiniai požymiai ugdymo srityje, lemiantys švietimo kokybę (Kas yra gera mokykla, 2012):

- orientavimasis į mokymą(si) - ugdymo turinys planuojamas atsižvelgiant į mokinių gebėjimus, kompetencijas, vertybes;
- ugdymas pagal individualius gebėjimus-mokykloje stengiamasi diferencijuoti ir individualizuoti ugdymo turinį;
- individualios pažangos vertinimas - mokinių pasiekimai vertinami orientuojantis į jų gebėjimus, į konkrečias mokinių asmenybes, į jų daromą pažangą, skatinama siekti aukščiausio jam įmanomo lygio;
- pasitenkinimas mokymo(si) procesu- kiekvienam mokiniui sudaroma galimybė pajusti sėkmę, todėl taikomi aktyviojo mokymosi metodai, individualizuojamas ir diferencijuojamas ugdymo turinys;
- kūrybingumo ugdymas - siekiama atskleisti mokinių kūrybingumą, skatinama mokinių saviraiška, sudaromos sąlygos kūrybinei veiklai;

- gebėjimų ugdymas ir pritaikomumas - ugdomas atsakingai savo gyvenimą gebantis kurti, savarankiškas, kritiškai mąstantis, gebantis keistis ir tinkamai reaguoti į pokyčius žmogus  
Didžiausias mokyklos įvertinimas – jei ją baigęs jaunuolis pasitiki savimi ir žino, ką jis nori pasiekti gyvenime, geba pritaikyti įgytus gebėjimus ir jaučia poreikį nuolat juos tobulinti;
- pedagogų profesionalumas - svarbu, kad pedagogai nuolat tobulintų savo kompetencijas, sektų naujoves, mokytųsi valdyti naujausias technologijas. Sėkmingai dirbantys mokytojai geba gerai organizuoti mokymo(si) veiklas, jų pamokos tikslai ir struktūra yra aiškūs ir priimtini mokiniams;
- mokinių lankomumas - mokiniai noriai eina į mokyklą ir be pateisinamų priežasčių nepraleidinėja pamokų, mokykloje randa sau mėgstamą veiklą, gauna profesionalią pagalbą, užtikrinamas jų saugumas, mokiniai motyvuojami lankyti mokyklą;
- pagalbos mokiniui organizavimas - mokyklose dirbantys specialistai laiku teikia profesionalią pedagoginę, psichologinę, socialinę pagalbą;
- karjeros planavimo konsultacijos - rūpinamasi savo mokinių ateitimi, todėl teikiama pagalba renkantis mokymosi kryptį ir numatant karjerą.

Atkreipiamas dėmesys į tai, kad siekiant švietimo kokybės gerinimo ir tobulinimo galimybių yra svarbus mokyklų veiklos vertinimas.

G. Kazakevičius (2005) pateikia švietimo kokybės užtikrinimo modelį.

1 lentelė

Vertybės, poreikiai, tikslai
Kokybės samprata Kokybės standartai (reikalavimai) Kokybės rodikliai (požymiai)
Kokybės matavimas: <ul style="list-style-type: none"> <li>• kokybės vadyba (problemų identifikavimas, planavimas, veiklos tobulinimas)</li> <li>• kokybės kontrolė (atsiskaitymas, normų laikymosi priežiūra, sankcijos)</li> </ul>
Kokybės vertinimas: <ul style="list-style-type: none"> <li>• konstatuojamasis vertinimas           <ul style="list-style-type: none"> <li>• ugdomasis vertinimas               <ul style="list-style-type: none"> <li>• išorinis vertinimas</li> <li>• vidinis vertinimas</li> </ul> </li> </ul> </li> </ul>

Lentelė parengta darbo autorės, remiantis: G. Kazakevičius Mokyklų tobulinimo vidaus ir išorės auditas, 2005

Kokybės užtikrinti neįmanoma be į(si)vertinimo ir vadybos kultūros kaitos. Vyrauja nuomonės, kad mokykla pati turi būti atsakinga už savo veiklos tobulinimą – ji gali analizuoti pateiktas ataskaitas, numatyti tobulinimo kryptis ir veiksmus arba, jeigu būtina, pasitelkti pagalbą iš išorės. Mokyklų veiklos tobulinimas susijęs su švietimo kokybės ir efektyvumo užtikrinimu, ir šitaip siekiama pagerinti mokyklų veiklos, kartu ir mokinių mokymosi pasiekimus. Taip pat akivaizdu, kad veiklos vertinimo paskirtis yra teikti informaciją ne tik švietimo darbuotojams, bet ir visuomenei apie teikiamų paslaugų kokybės užtikrinimą (Mokyklų vertinimai – jų veiklos tobulinimui: esamos tendencijos ir modeliai, 2013).

G. Penzer (2011) nurodo keturis universalius žingsnius siekiant švietimo kokybės tobulinimo:

1. mokyklų vadovai ir mokyklos kolektyvas turi pripažinti, kad vertintojų išvados yra patikimos, teisingos ir apima svarbiausius su mokykla susijusius aspektus / problemas;

2. būtina planuoti išteklius numatomiems pokyčiams pasiekti, įvertinti patarimus apie reikalingų (papildomų) įgūdžių lavinimą mokyklos bendruomenės viduje;

3. mokyklos darbuotojus visais lygiais motyvuoti keisti savo darbo būdus/metodus, pasitikėti savo atliekamų veiksmų reikalingumu;

4. sukurti (jeigu nėra) efektyvią paskatinimų sistemą mokyklai, kaip institucijai, ir mokyklos darbuotojams.

*Apibendrinant galima pateikti švietimo kokybės sąvoką, kad švietimo kokybė - tai požymių visuma, leidžianti spręsti, kaip švietimo įstaiga, regionas, švietimo sistema arba atskiri jos padaliniai vykdo savo paskirčiai būdingus bei nacionalinius ugdymo tikslus, atitinka nacionalinius reikalavimus ir normas, Europos Sąjungos, pasaulio šalių švietimo siekius, pasižymi naujovių ir nuolatinio tobulėjimo siekimu esamomis sąlygomis ir geba tas sąlygas gerinti. (Bučinskaitė, 2011). Vadinasi, organizuojant ugdymo procesą ir gerinant švietimo kokybę mokykloje būtina atsižvelgti į individualius šio proceso dalyvių poreikius ir gebėjimus ir siekti parengti savarankišką, kūrybingą asmenybę, kuri gebės pritaikyti savo gebėjimus sparčiai kintančioje aplinkoje.*

### **1.2.1. Karjeros samprata individualumo aspektu**

Bendriausia *karjeros* samprata pateikiama įvairiuose leidiniuose, pradedant edukaciniais ir baigiant vadybos informacijos šaltiniais: žodis *karjera* kildinamas iš lotyniško žodžio „*carraria*“, reiškiančio žmogaus gyvenimo kelią, bėgimą, arba iš prancūziško „*carriere*“, įvardijančio veikimo dirvą, sritį, profesiją, ateities perspektyvas (Tarptautinių žodžių žodynas, 2000). Vienas iš pirmųjų karjeros terminą mokslo srityje panaudojo amerikietis D. Super 1980 m., karjerą apibrėždamas kaip asmens atliekamų vaidmenų, užimamų pareigų, pakopų, lygmenų visumą.

Karjera įmonėse, įstaigose, organizacijose suprantama kaip pareigybių ar darbo vietos raida (Aiškinamasis įmonės vadybos terminų žodynas, 2000), karjeros ugdymo specialistų bei edukologų (Laužackas, 2005 ir kt.) teigimu karjera – tai iš pašaukimo kylančių ir besitęsiančių visą gyvenimą įvairių žmogaus atliekamų socialiai reikšmingų vaidmenų, darbo vietų ir jose užimamų pareigų bei pasiekimų seka, kylanti iš darbo, mokymosi, saviraiškos ir laisvalaikio

veiklų bei apimanti asmens profesinį gyvenimą, darbo vietas, pareigas ir pasiekimus, nuoseklų pareiginį kilimą, kopimą iki tam tikrų pareigų, susijusi su saviraiška ir individualiu tobulėjimu bei atspindinti asmenybės gyvenimo viziją ir stilių. N. Petkevičiūtė (2006) pateikia apibendrintą karjeros sampratą – tai su darbu susijusios patirties procesas, trunkantis visą žmogaus gyvenimą.

Metodiniuose leidiniuose karjeros samprata pateikiama kiek kitu aspektu, išskiriant individualumo svarbą ir pabrėžiant, kad karjera - tai atskiro žmogaus tobulėjimas pasirinktoje veikloje ir tos veiklos teigiamas įvertinimas aplinkinių rate, visuomenėje. Matyti, kad karjeros samprata siejama su asmens gebėjimu individualiai (pa)siekti tam tikrų laimėjimų gyvenime. Pasak N. Petkevičiūtės (2006), T. Lileikienės (2009), karjerą galima nagrinėti dviem aspektais: 1) individo (kai kalbama apie asmeninę karjerą, 2) specialybės ar organizacijos (kai kalbama apie specialybinę ar organizacinę karjerą). Autorės laiko svarbia asmeninę karjerą, tačiau primena, kad asmeninės karjeros nereikia suvokti kaip noro užimti svarbias pareigas ar būti lyderiu. Užsienio autoriai taip pat linkę karjerą sieti su individualiais asmens pasiekimais, nes tai – asmens patiriamų su darbu susijusių vaidmenų ir veiklų seka, požiūrių ir elgsenų seka, asmens pažiūros ir motyvai veikti tam tikroje srityje (Beach, 1985; Schuler, 1995; Arnold, 1997). Tokie karjeros sampratos aiškinimai rodo, kad galimi skirtingi karjeros supratimai: vienas susijęs su konkrečia veikla, kitas – su atskiro asmens gyvenimo kelio planavimu ir šio plano įgyvendinimu, individualiu profesiniu tobulėjimu, atspindinčiu asmenybės gyvenimo viziją ir stilių (Profesinio informavimo ir konsultavimo darbo vadovas, 2008).

Nepaisant išskirtų dviejų pagrindinių karjeros sampratos aiškinimų, pasak V. Stanišauskienės (2004), karjera dar dažnai prilyginama atskirai profesijai (pedagogo, medicinos darbuotojo ir pan.) ar aukštoms pareigoms organizacijoje. Nors šis požiūris iš esmės nėra klaidingas, tačiau karjerą būtina suprasti plačiau, nes karjera yra vis dėlto žmogaus vaidmenų ir darbinių veiklų seka per visą jo gyvenimą. Galima tik pritarti autorės nuomonei, kad karjera yra tikrai daugiau negu apmokamas darbas. Karjera yra ir rengimasis savarankiškai veiklai, ir tikslų siekimas bei ambicijų tenkinimas, atliekant įvairius socialinius vaidmenis. Karjera galima pavadinti ir neapmokamą darbą, pavyzdžiui, savanorišką veiklą. Šiuolaikinės karjeros negalima tapatinti su profesija, nes profesija - tai erdvė, kurioje vyksta individo karjera, o šiandieninėje darbinėje veikloje žmogus savo karjeros kelyje retai apsiriboja viena profesija (tai rodo šiuolaikinio jaunimo pasiekimai, kai baigiamos kelios aukštojo mokslo institucijos ir įgyjamos kelios profesinės kvalifikacijos).

Karjeros samprata aiškinama ne tik edukaciniu, bet ir psichologiniu aspektu, nes tarp šių aiškinimų yra glaudus ryšys, susijęs su dėmesiu asmeniui. D. Grakauskaitė – Karkockienė (2003), E. de Bono (2007), M. Pileckaitė – Markovienė (2010) pabrėžia, kad

planuojant/projektuojant bet kokią veiklą, taip pat ir karjerą, asmuo tikisi kelių dalykų, pavyzdžiui:

- kad rezultatas išryškės savaime;
- kad rezultatas susiformuos pats;
- kad rezultatai reikės sukurti pačiam.

Vadinasi, *karjera* psichologiniu aspektu, tai viena kuri galimybė arba kelių galimybių derinys. Galvojama, kad lengviau yra rinktis iš kelių galimybių. Tačiau kartais nuoseklus ėjimas vieno pasirinkto tikslo link taip pat gali būti rezultatyvus. Psichologų manymu, planuojant ir konsultuojant asmenis karjeros klausimais būtina atsižvelgti į visas galimybes, nes, pasak E. de Bono (2007 p.138), „sukaupta informacija susistruktūroja ir virsta modeliais, srautais bei rezultatais“.

R. Kučinskienė (2003) atkreipia dėmesį į tai, kad labai dažnai karjeros sąvoka suprantama ne tik neteisingai, bet į karjeros siekimą žiūrima neigiamai, o karjeros siekiantis žmogus laikomas išsišokėliu, norinčiu būti geresniu už kitus ar gauti didesnę atlyginimą. Pasak autorės, karjerą reikėtų suvokti daug plačiau - kaip nuolatinį tobulėjimą, atsakomybės už savo ateitį prisiėmimą, gebėjimą kurti bei įgyvendinti savo ateities planus.

V. Stanišauskienė ir A. Naseckaitė (2012) pateikia šiuolaikinę karjeros sampratą, kurios apibrėžtyje labai išsamiai aiškinama, kas tai yra karjera:

- tai lanksti ir nevientisa struktūra;
- siekiant karjeros tenkinami šie asmens poreikiai: savirealizacija, asmens laisvė, individualus požiūris į sėkmę;
- karjera sunkiai nuspėjama, ji susijusi su asmens kompetencija įgyvendinti pasirinktus tikslus;
- karjera priklauso nuo daugelio asmeninių ir socialinių veiksnių;
- karjerai būdingas novatoriškumas, iniciatyvumas, kūrybiškumas neapibrėžtoje darbo aplinkoje, karjeros kompetencijos, specifiniai ir universalūs gebėjimai.

Matyti, kad *karjera* yra kintantis reiškinys, ir su tuo gali nesutikti tik tie asmenys, kurie nėra linkę keistis, nes labiau vertina pastovumą ir stabilumą visose gyvenimo srityse. Šiuolaikiniame pasaulyje asmenys patiria ir darbo nepastovumą, ir įsidarbinimo patirčių, todėl, pasak V. Stanišauskienės ir A. Naseckaitės (2012), karjera tampa vis lankstesnė. Asmenims tenka patirti ir nedarbą, ir patiem susikurti darbo vietą, imtis rizikingo verslo, ir tai reiškia, kad yra daugybė galimybių planuoti ir valdyti karjeros procesą. Tyrimų duomenys rodo (T. Lileikienė, 2009; A. Jelagaitė, V. Lukoševičius, 2011), kad patys mokiniai karjerą suvokia kaip kryptingą veiklą, kuriai reikia atiduoti visą save, tačiau tuo pačiu metu pasinaudojant ir palankiai

susiklosčiusiomis aplinkybėmis bei atsitiktinumais. Galima teigti, kad mokiniai vertina karjerą, tačiau linkę pasinaudoti įvairiais karjerą įtakančiais veiksniais ir tai lemia jų brandos lygis.

*Apibendrinant karjeros sampratą galima teigti, kad nėra vieno konkretaus karjeros sąvokos aiškinimo, nes karjera suvokiama daug plačiau, negu augimas organizacijoje ar profesinė veikla. Pabrėžiamas nuoseklus asmens karjeros planavimas ir projektavimas, atsižvelgiant į asmens požiūrius, interesus, nuostatas, vertybes, žinias ir mokėjimus. Apskritai karjera – tai sėkmingas žmogaus gyvenimo kelias, nuolatinis tobulėjimas ir sėkmė, užsiimant pasirinkta veikla, siekiant užsibrėžtų gyvenimo tikslų.*

### **1.2.2. Karjeros planavimui būtinos sąlygos, žinios ir gebėjimai**

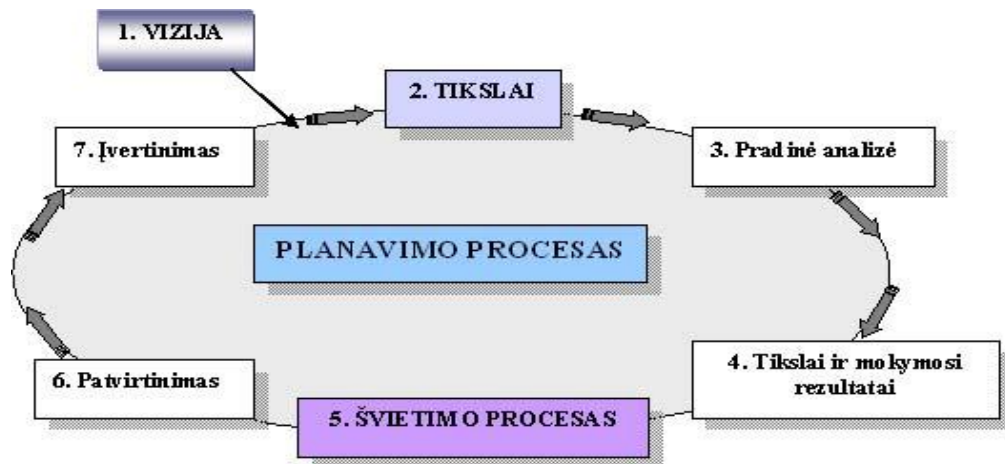
Dažnai ugdymo kokybę mokykloje lemia nepakankamas dėmesys mokinių vertybinėms orientacijoms. Vadovavimas mokinių sprendimų priėmimams, veiklos rezultatų aptarimams yra svarbus tiek teoriniu, tiek praktiniu aspektu. Apibrėžti mokyklos veiklos tikslai parodo, ką mokykla nori įskiepyti mokiniams – žinias ar patirtį. Pasak R. Vasiliausko (2005), nuosekli ir praktiniu patyrimu grindžiama veikla leidžia mokinius vesti į aukštesnį suvokimo lygį. Jeigu taip suprantama ugdymo kokybė, galima tikėtis, kad mokiniams bus įskiepyti prasmingi tikslai, supratimas, ką jie vertina, puoselėja ir kaip ruošiasi įgyventi savo poreikius ir karjeros planus.

Karjeros ugdymo specialistų nuomone, karjerą pasiekti nėra lengva, todėl būtina ją planuoti. Specialistų (R. Kučinskienė, 2003, V. Stanišauskienė, 2004, D. Augienė, 2009) teigimu, šią veiklą būtina pradėti kuo anksčiau, kai vaikui kyla klausimas kuo jis bus užaugęs. R. Laužaskas (2005) karjeros planavime išvelgia nuoseklų asmens pažintinės ir profesinės veiklos sprendimų išdėstymą laike, siekiant profesinio tobulėjimo tikslų bei numatant būtinus išteklius ir aplinkybes.

Karjeros planavimo metodikose (2008) pabrėžiama, kad karjeros planavimas šiandien vyksta dinamiškai keičiantis pasauliui bei tobulėjant technologijoms, todėl asmenys turi nuolat galvoti apie savo profesinę karjerą, gebėti keisti veiklos pobūdį, pasitelkti žinias, kurios yra svarbios planuojant karjerą. Vadinasi, ugdymui karjerai būtinos sąlygos, kurios suvokiamos kaip sugebėjimas planuoti savo ateitį ir noras dirbti, pasitelkiant individualias pastangas, asmeninius sugebėjimus bei aplinką, kuri supa asmenį. Karjeros ugdymo specialistų teigimu, šeimose ne visada įmanoma rengti vaiką karjerai, nes trūksta ir laiko, ir informacijos, todėl šį darbą geriausiai atlikti gali specialistai, pvz., mokykloje pedagogai ar karjeros koordinatoriai/konsultantai, kurie teikia profesijų konsultavimo, informavimo, karjeros planavimo/projektavimo paslaugas.

Švietimo ir mokslo ministerijos dokumentuose (Karjeros planavimo įgūdžių ugdymas,

2003) karjeros planavimas apibrėžiamas kaip nuolatinis, visą gyvenimą trunkantis procesas, kurio metu būtina įvertinti nuolat kintančių išorės veiksnių svarbą proceso kokybei, nuosekliai įgyjama naujos patirties, žinių, keičiamas požiūris į profesijos pasirinkimą. Dokumente pabrėžiama, kad svarbu peržiūrėti ir tinkamai įvertinti šiame procese dirbančių sąveiką su realiomis galimybėmis. Kuo anksčiau pradedama planuoti karjerą, tuo geriau pasirengiama tolimesniems veiksams. Karjeros planavimo procesą galima pavaizduoti taip:



*I pav.* Karjeros planavimo proceso veiklos modelis (pagal „Karjeros planavimo įgūdžių ugdymas”, 2003)

Nurodytame informacijos šaltinyje (Karjeros planavimo įgūdžių ugdymas, 2003) pabrėžiama, kad profesinės karjeros planavimo proceso sėkmė tiesiogiai priklauso nuo individualiai apibrėžtos ir suvokiamos vizijos. Vizijos suvokimas turi įtakos profesinės karjeros planavimo tikslams, padeda tinkamai įvertinti proceso sąlygas. Karjeros planavimo gebėjimų tikslai turi būti įvardijami išsiaiškinus kokius asmens poreikius, siekiai. Pradinė analizė - tai teorinių žinių apie profesijų pasaulį, situaciją darbo rinkoje ir praktinių įgūdžių visuma. Po pradinės analizės numatomos ne tik galimos karjeros kryptys, bet ir galimi materialiniai ištekliai (pvz. mokesčiai už mokslą, kursus, kitus karjerai reikalingus mokymus).

Nemažiau svarbu objektyviai įvertinti bendrųjų gebėjimų lygį, numatyti, kokių žinių ir/ar gebėjimų gali trūkti asmeniui. Vėliau formuluojami mokymosi/tobulėjimo tikslai bei numatomi tokio mokymosi/tobulėjimo proceso rezultatai. Tokių rezultatų įvardijimas leidžia peržiūrėti švietimo proceso galimybes, atrasti tinkamiausius mokymo/mokymosi metodus. Nurodoma, kad gebėjimų tobulinimo proceso patvirtinimas reikalingas pasiektų rezultatų įvardijimui bei jų kokybės analizei. Siekiant nustatyti pasiektų mokymosi/tobulėjimų tikslų kokybę, būtina atsižvelgti į proceso sąlygas. Įvertinimas svarbus tikslų pasiekimo analizės rezultatams aptarti. Visas karjeros planavimo procesas yra svarbus, ir visos jo dalys yra glaudžiai tarpusavyje susijusios.



Karjeros planavimo procese išskiriami etapai panašūs į jau aptartas proceso dalis (Aiškinamasis įmonės vadybos terminų žodynas, 2000; Ugdymo karjerai programa, 2012):

- asmens savęs pažinimas, suvokiant karjerai svarbias asmenybės charakteristikas, įvertinimas ir įvertinimo patikrinimas, pasitelkiant draugus, gimines, institucijos vadovus, socialinės aplinkos ir socialinių vaidmenų pažinimas;
- karjeros ir gyvenimo tikslų kėlimas, asmeninio karjeros plano sudarymas, kuriame numatomos silpnosios vietos ir priemonės joms šalinti, karjeros sprendimų priėmimas;
- karjeros plano realizavimo priemonių suderinimas su institucijos vadovybe ir paramos užtikrinimas;
- karjeros plano realizavimo siekimas (tai dažniausiai atlieka institucijos vadovybė).

Karjeros planavimas neatsiejamas nuo specialistų, kurie dirba ugdymo institucijose ir padeda planuoti bei rengti moksleivius karjerai. Tačiau tai ne tik suaugusiųjų prerogatyva (teisė spręsti). Karjeros užrašuose (2012) pabrėžiama, kad pirmiausiai patys moksleiviai planuoja karjerą, nes dažnas jau turi susikūręs gyvenimo ir karjeros viziją (pvz.; sako, kad bus teisininkas, pardavėja, auklėtoja, stomatologė, vadybininkas, dailininkas ir t.t.). Karjeros vizijos turėjimas yra pagrindinė priežastis ir tikslas, dėl kurių žmonės gyvena ir dirba, tai būseną, kurios siekia kiekvienas, tai ateities ir gyvenimo įsivaizdavimas, kurį siekiama įgyvendinti. Ši vizija nesvetima ir mokiniams.

R. Laužackas (2005), V. Stanišauskienė ir A. Naseckaitė (2012) karjeros planavimą įvardija kaip nuolatinės asmens pastangas išvelgti būsimos darbo rinkos kaitos tendencijas. Jeigu jaunas žmogus supranta, kad jo profesinė ateitis didele dalimi priklauso nuo asmeninių norų, tada lengviau numatomų pokyčių kontekste planuoti savo profesinę perspektyvą. Tuo tikslu rekomenduojama mokinius mokyti pa(s)irengti karjeros planą, kuriame, įvertinus savo gebėjimus, interesus bei vertybes, konkrečiai nurodoma, kur mokinsys žada studijuoti ir iki kada žada pasiekti tikslą, įgyvendinti užsibrėžtus uždavinius.

*Apžvelgus karjeros planavimo svarbiausius bruožus galima teigti, kad tai dinamiškas procesas, kuris įmanomas tik asmeniui gerai pažįstant save, savo norus bei galimybes ir susipažinus su darbo rinkos tendencijomis. Matyti, kad visas karjeros planavimo procesas, jo dalys ir išskirti atskiri etapai deklaruoja tuos pačius esminius dalykus – asmens gebėjimą numatyti ateities planus ir norą juos įgyvendinti, tik svarbu suprasti, kad karjeros planavimo gebėjimų ugdymas yra nuolat vykstantis procesas. Griežtai apibrėžti šį procesą sunku, nes keičiantis asmenybei, kinta ir vertybių sistema, sėkmės samprata, todėl karjeros planavimas yra veikiamas įvairių veiksnių: tai pokyčiai darbo rinkoje, naujų profesijų atsiradimas, studijų ir/ar darbo užsienyje galimybių plėtra ir t.t.). Karjerą pradėti planuoti rekomenduojama tada, kai*

*tvirtai apsisprendžiama kokią profesiją asmuo renkasi. Planuoti karjerą yra sudėtinga, tačiau būtina, nes kiekvienas šiuolaikinės karjeros žingsnis turi būti sąmoningas, tikslingas, įsisąmonintas. Karjerą planuoti padeda ugdymo institucijose dirbantys specialistai. Karjeros planavimo, kaip ugdymo proceso dalies, tobulinimas pakelia mokyklos veiklą į aukštesnį lygį.*

### **1.2.3. Karjeros projektavimas nuolatinės kaitos ir mokymosi procese**

Nepakanka karjerą planuoti, reikia karjerą ir projektuoti. Ši veikla – tai nuolatinės asmens pastangos išvelgti darbo rinkos kaitos tendencijas, gebėti įgyvendinti suplanuotus savo profesinės veiklos etapus, siekiant išlikti nuolat kintančioje darbo rinkoje (K. Pukelis, 2003; R. Kučinskienė, 2003). Siauresne prasme karjeros projektavimas – tai nuolatinės kaitos ir mokymosi visą gyvenimą procesas, kuris susideda iš ugdymo karjerai ir karjeros planavimo procesų (Augienė, 2009). Garnienė (2003) aprašė mokinių ugdymą karjerai ir karjeros projektavimą, analizavo ugdymo karjerai padėtį ir perspektyvas bendrojo lavinimo mokyklose, Pukelis (2002) analizavo karjeros projektavimo, kaip visą gyvenimą trunkančio proceso, fenomeną ir reikšmę žinių visuomenėje, aptarė svarbiausias karjeros projektavimo funkcijas ir gebėjimus žinių visuomenės raidos etape, Valeckienė (2004), remdamasi užsienio ir lietuvių mokslininkų patirtimi, aptarė karjeros raidos pakopas bei profesinio pasirinkimo kaitą.

Kaip teigia D. Augienė (2009), karjeros projektavimas yra individualizuota veikla, kuri neįmanoma be asmeninio požiūrio bei individualių karjeros projektavimui skirtų gebėjimų. Kadangi karjerą projektuoja savo ateitimi besidomintis ir besirūpinantis asmuo (nors dažnai ir su kitų pagalba), išskiriami specifiniai ir bendrieji asmens gebėjimai, kurie padeda sėkmingai įgyvendinti užsibrėžtus tikslus. Mokslininkų pastebėjimu, specifiniai gebėjimai įgyjami studijuojant pasirinktą specialybę, o bendrieji gebėjimai ugdomi nuo pat mažens įvairiose veiklose: tai gebėjimas susitelkti ir išlaikyti dėmesį, įsiminti ir lyginti, gebėjimas pagrįsti teiginius ir motyvuoti savo veiksmus, gebėjimas savarankiškai priimti sprendimus. V. Gevorgianienė, A. Galkienė, V. Grincevičienė (2008) išskyrė tokius mokinių gebėjimus, svarbius karjeros projektavimui: atvirumas kaitai, sąmoningas ir laisvas pasirinkimas, savarankiškumas, iniciatyvumas, atsakingumas. G. Feher (2006) pabrėžė gebėjimų/žinių įgijimą ir tikslingą panaudojimą, nes, autoriaus teigimu, žinios, įgytos mokymo įstaigoje, turi veikti motyvuojamai ateityje renkantis profesiją, todėl svarbu, kad:

- jei yra galimybė, mokinys turėtų rinktis patrauklias užduotis ir kuo dažniau imtis to, ką sugeba gerai atlikti. Užduotys neturėtų būti lengvos – jose turi slypėti iššūkis. Geriausiai motyvuoja specialiai parinktos užduotys, kurias asmuo gali (arba jaučia, kad gali) atlikti;

- naujų dalykų mokymasis: įvairios pratybos, projektai. Žinios motyvuoja tik tada, kai jas galima realizuoti. Vadinasi, mokymasis veiksmingas tik tada, kai suderinamas su žinių pritaikymu.

Projektuojant karjerą, rekomenduojama remtis tokiais pagrindiniais principais (Augienė, 2009), kuriuose pabrėžiama, kad:

- *viskas nuolat keičiasi ir kinta* – aplinkos ir veiklos kaita kelia naujus reikalavimus: gebėti tikslingai veikti kintančioje situacijoje, prisiimti atsakomybę už veiklą ir rezultatus, gebėti tęsti ir koreguoti priimtus sprendimus;

- *mokymasis – tęstinis, visą gyvenimą trunkantis reiškinys* – pasirengimas karjerai yra tęstinis, visą gyvenimą trunkantis procesas, kai įgyjamos naujos žinios ar atnaujinamos jau turimos, įgyjamas gebėjimas keistis ir prisitaikyti;

- *asmeninių savybių ir įgūdžių tobulinimas* – siekiant karjeros ir profesinės veiklos yra svarbūs bendravimo įgūdžiai ir iniciatyva, pasitikėjimas savimi, savitvarda, pareigos jausmas ir sąžiningumas;

- *pašaukimo ir tinkamumo svarba* – svarbu pasirinkti tokią profesiją, kuri labiausiai atitinka puoselėtas svajones, svarbu pajusti, kad pasirinkta profesija yra tinkama ir lems gyvenimo bei veiklos kokybę;

- *dėmesys procesui* – tradiciškai manoma, kad profesijos pasirinkimas yra vienkartinis aktas, tačiau dabar vykstantys spartūs pokyčiai visose gyvenimo srityse reikalauja ne tik siekti vieno tikslo, bet turėti plačią ateities viziją;

- *pasinaudojimas kitų žmonių pagalba* – savarankiškumas ir gebėjimas prisiimti atsakomybę už savo sprendimus ir karjerą yra pagirtini, tačiau kartais reikalinga pagalba, todėl svarbu kurti platų socialinį tinklą – užmegzti, puoselėti ir palaikyti santykius su įvairiais žmonėmis.

Projektuojant karjerą nemažiau svarbu yra įvertinti ir suderinti pagrindinius principus ir kriterijus, kurie svarbūs renkantis profesiją: *reikia, galiu, noriu*. Juos aptardama D. Augienė (2009) naudojami daugelio mokslininkų nuomonėmis ir nurodo, kad šių kriterijų neatitikimas gali turėti neigiamų pasekmių žmogaus profesiniame gyvenime:

pirmas kriterijus – *reikia*. Jeigu karjera projektuojama pagal šį kriterijų, tai garantuojama nesėkmė, nes stojama į bet kokią aukštojo mokslo instituciją, į bet kokią specialybę, prasilenkiant su savo svajonėmis;

antras kriterijus – *galiu*. Jei asmuo pasirenka ir nelabai patinkančią profesiją, tačiau ilgainiui gali atsirasti susidomėjimas ir noras įsigilinti į studijuojamą specialybę. Tokiu atveju galima gana sėkminga profesinė veikla;

trečias kriterijus – *noriu*. Tai pats sėkmingiausias variantas, nes sutampa ir darbo rinkos poreikiai, ir asmens galimybės bei norai.

Projektuojant karjerą rekomenduojama atkreipti dėmesį į individualų asmenybės formavimąsi ir saviraišką. Todėl ankstesnės sąvokos *karjeros orientavimas* bei *profesinis orientavimas*, susijusios su vienu žmonių siekiu orientuoti kitus žmones į tam tikras veiklas ar profesijas, keičiasi. Karjeros projektavimo procese įsivyravo vadovavimo samprata, nes *vadovauti* reiškia – informuoti, konsultuoti, padėti asmeniui, kad jis geriau save pažintų ir suprastų savo norus, plėtotų sprendimų priėmimo gebėjimus, reikalingus karjerai kurti.

*Apibendrinant galima teigti, kad profesinės karjeros projektavimas prasideda jau bendrojo lavinimo mokykloje, pasirenkant mokymosi profilį, vėliau dažniausiai tęsiasi profesinio rengimo įstaigoje, nuolat tikrinant ir vertinant savo pasirinkimą ir nesibaigia jaunam žmogui įsidarbinus. Karjeros projektavimas vyksta ir tada, kai asmuo renkasi įvairius kvalifikacijos tobulinimo būdus, įgyja darbui reikalingų naujų įgūdžių ir gebėjimų, o prireikus – geba persikvalifikuoti ir įgyti naują profesiją. Asmeninės karjeros projektavimas trunka visą žmogaus gyvenimą. Ugdymo institucijų pareiga siekti, kad mokiniai ne tik gebėtų, bet ir norėtų mokytis visą gyvenimą, būtų užimti įvairiomis veiklomis, o tos veiklos būtų skirtos konkrečios profesijos įgijimui. Vadinasi, karjeros projektavimas yra labai svarbus, o sėkmingai sprendžiamos karjeros projektavimo problemos parodo ugdymo institucijos siekimą tobulinti savo veiklą.*

### **1.3. Ugdymo institucijos vaidmuo karjeros ugdyme**

Informacijos šaltiniuose, skirtuose mokymuisi ir karjeros galimybėms, pabrėžiama, kad šiandien svarbu gebėti rinktis nepertraukiamą mokymosi bei tobulėjimo kelią. Kiekvienas žingsnis siekiant ateities planų – tai tam tikras iššūkis žinioms, gebėjimams, įgūdžiams. Svarbu, kad mokiniai suprastų, jog nenorėdami likti vienoje vietoje, turi nuolat mokytis ir kaupti informaciją. (Mokymosi ir karjeros galimybių pažinimo vadovas studentui, 2007; Karjeros planavimo gebėjimų ugdymo C metodika, 2008). Pasak S. Balčiūno ir A. Blinstrubo (2006), šiuolaikinis ugdymas karjerai yra susijęs su kokybės vadybos principais, nes mokykla traktuojama kaip edukacinių paslaugų teikėja mokiniams. Šiame kontekste švietimo kokybės sąvoka yra suprantama kaip daugialypė ir/ar daugiaprasmė, nes apima daug procesų ir atskleidžia daug rezultatų. R. Kučinskienė (2003), remdamasi žinomų edukologų (L. Jovaišos, 2009; K.

Pukelio, 2003; D. Augienės, 2009) mintimis nurodo, kad švietimo institucijoms keliamas uždavinys ne tik atsakyti už bendrojo lavinimo rezultatus, bet ir už karjeros ugdymui reikalingų žinių, įgūdžių įdiegimą mokiniams.

Pagrindinis ugdymo institucijų tikslas – perduoti ir padėti mokiniams perimti bei suvokti žinias, sudaryti prielaidas aktyviai, savarankiškai ir kūrybingai dalyvauti visuomenės gyvenime, padėti pasirengti profesinei veiklai. Šiandieninis gyvenimas kelia reikalavimus ir gimnazijoms, kad jos keistų savo nusistovėjusius veiklos prioritetus. R. Dukynaitės (2010), V.J. Černiaus (2006), V. Stanišauskienės (2008) teigimu, ir tėvai, ir visa visuomenė dažniausiai nori, kad gimnazijoje mokinys būtų tinkamai parengtas egzaminams, ir tai padės sėkmingai įstoti į norimą aukštąją mokyklą. Tačiau dabar gimnazijose siekiama, kad pats mokinys kuo aktyviau dalyvautų ugdymo procese, norėtų gauti kokybišką išsilavinimą ir galėtų įsitvirtinti gyvenime. Kiekvienas mokinys pirmuosius karjeros planus pradeda kurti mokykloje, ir tai tampa vienu iš šiuolaikinio ugdymo proceso elementų. 16-18 metų amžiaus mokiniai dažniausiai jau žino savo gebėjimus, polinkius, ketinimus, todėl gali planingai siekti asmeninių tikslų, susijusių su profesijos pasirinkimu.

Rengimas pasirinkti profesiją arba karjeros ugdymas yra svarbus kiekvienam jaunam žmogui. Pasak N. Petkevičiūtės (2006), dabar mokiniai dažnai patys žino kuo norėtų būti, ką norėtų veikti gyvenime, geba suvokti savo poreikius ir atsakyti į klausimus: ko siekiu, ką sugebu, kas esu. D. Čirikienė (2010) pabrėžė, kad rengimas profesinei karjerai ypač aktualus yra mokymosi bendrojo lavinimo mokykloje laikotarpiu, kai mokyklai tenka ypatingas uždavinys – padėti mokiniui suderinti siekius ir galimybes bei juos pritaikyti prie nuolat besikeičiančios visuomenės socialinių ir ekonominių poreikių. Jei mokykla suteikia sąlygas mokiniams kuo geriau pažinti save, suvokti kam turi pašaukimą, tada jie išmoksta individualiai (ar kartu su kitais) spręsti savo problemas, o įgytas žinias ir gebėjimus pritaikyti savarankiškam gyvenimui, pasirengti tolesnėms studijoms bei darbinei veiklai.

Mokyklos veiklos kokybinė raiška karjeros ugdymui didele dalimi priklauso nuo to, kokia ji yra stipri visais požiūriais. Kaip teigia L. Anužienė, A. Anužis ir P. Čepas (2005), T. Bulajeva, L. Duoblienė (2009), V. Nakrošis, R. Černiūtė (2010), kokybiškų veiklos rezultatų siekianti mokykla tai tokia švietimo institucija, kuri turi aiškią ateities viziją ir jos siekia. Autorių manymu, vienintelis būdas vizijai įgyvendinti – teikti kokybiškas paslaugas, kurių pasiekama ne iš karto, o tik tada, kai įgyjama tam tikra patirtis kokybės vadyboje. Tačiau negalima pamiršti ir asmeninio pedagogų meistriškumo, bendrų visų darbuotojų pajėgų, darbo komandoje, sisteminio mąstymo. Taip pat labai svarbu nuolat domėtis kaip atnaujinamas ugdymo turinys, atkreipiant dėmesį į tai, kas šiandien svarbu šalies gyvenime.

Parengtame Bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinių ugdymo karjerai modelyje arba mokiniams skirtos karjeros paslaugų sistemoje<sup>4</sup> nurodoma, kad karjeros paslaugos gali būti teikiamos ne tik bendrojo ugdymo mokyklose ir profesinio mokymo įstaigose besimokantiems mokiniams, bet ir nesimokantiems vaikams, nesimokantiems ir nedirbantiems asmenimis (iki 21 metų), tačiau pastarajai grupei teikiamų paslaugų ypatumai šiame modelyje nėra aptariami. Suprantama, kad pagrindinė švietimo įstaiga, teikianti karjeros paslaugas jose besimokantiems mokiniams, yra mokykla. Mokykla organizuoja ir užtikrina karjeros paslaugų teikimą mokiniams, vykdo mokinių ugdymą karjerai atsižvelgdama į mokinių amžiaus tarpsnio ypatumus, įgyvendina ugdymui karjerai skirtą programą, vykdo mokinių profesinį informavimą bei konsultavimą (individualų ir grupinį) ir t.t.

Ugdymas karjerai mokykloje daro įtaką ne tik ugdymo rezultatams, bet ir visai institucijos veiklai. Tai parodo institucijoje atliekami tokie svarbūs karjeros paslaugų organizaciniai veiksmai:

- tiriami mokinių karjeros paslaugų poreikiai, organizuojamos su ugdymu karjerai suderintos kultūrinės, meninės, pažintinės ir kitos veiklos;
- skiriamas asmuo, kuris vadovauja ugdymui karjerai, profesiniam informavimui ir profesiniam konsultavimui skirtų mokyklos specialistų, įvairių dalykų mokytojų, socialinių pedagogų, mokyklos psichologų ir kitų švietimo pagalbą teikiančių specialistų grupės darbui, koordinuoja ir vykdo susijusias veiklas, sudaro sąlygas minėtiems asmenims įgyti reikalingų kompetencijų ir tobulinti atitinkamą kvalifikaciją;
- karjeros paslaugų teikimo procese pasitelkiama mokyklos bendruomenė, tėvai, darbdaviai, kiti socialiniai partneriai bei karjeros paslaugų teikėjai, visuomeninės organizacijos, sudaromos sąlygos karjeros specialistams teikti karjeros paslaugas mokykloje;
- karjeros paslaugoms mokykloje koordinuoti ir atskiroms veikloms vykdyti (individualioms konsultacijoms, mokymams), informavimui skirtai medžiagai ir priemonėms laikyti mokykloje skiriamos šioms veikloms pritaikytos patalpos (gali būti naudojamos Profesinio informavimo taškui (PIT) skirtos patalpos);
- siekiant užtikrinti mokinių poreikius atitinkančias karjeros paslaugas, pasitelkiami atitinkamas kompetencijas turintys specialistai;
- užtikrinama, kad kiekvienas mokykloje besimokantis mokinys žinotų, kur, kada ir kaip gali gauti karjeros paslaugas;
- nuolat vykdoma karjeros paslaugų savianalizė, siekiant didesnio naudingumo mokiniui ir visuomenei.

---

<sup>4</sup> Profesinio orientavimo vykdymo tvarkos aprašas (Žin., 2012, Nr. 82-4284)

I. Zaleckienė, L. Žadeikaitė (2008), N. Petkevičiūtė (2006) ypatingai pabrėžė ugdymo karjerai reikšmę bendrojo lavinimo vidurinėse mokyklose, kadangi patys mokiniai išmoksta įgytas žinias paversti veiksmais. Norint šito pasiekti visų tipų ugdymo institucijose jaunas žmogus turi būti mokomas būti kūrybišku, nebijoti naujovių, būti pasirengęs rizikuoti, mokėti planuoti, rengti projektus, juos valdyti bei realizuoti, siekti numatytų tikslų. Tam reikalingas ir didelis pačių mokinių nusiteikimas, ir pedagogų indėlis – tada šią sąveiką galima laikyti vienu iš asmeninės karjeros siekimo bruožų. Kalbant apie asmens ugdymą karjerai galima remtis Hall'o (1989) apibrėžimu – kad asmeninė karjera, tai individualiai suvokiama nuostatų ir elgsenų seka bei per visą gyvenimą besitęsianti veikla. Ar mokinys atsakingai ruošiasi asmeninei karjerai parodo tokie veiksmai: ką jis žino apie save, kokią informaciją sukaupė apie darbo pasaulį, kokius turi susikūręs tikslus, ar geba realiai vertinti savo talentą, kaip įsivaizduoja norimo gyvenimo stilių ir kt.

Vienas iš svarbesnių dokumentų, kuriame deklaruojamos ugdymo karjerai organizavimo ir integravimo galimybės mokykloje, yra Ugdymo karjerai programa (2012). Programos 8 punkte išvardinti veiksmai, kurių nuoseklus vykdymas gali prisidėti prie ugdymo institucijos veiklos kokybės gerinimo. Programoje nurodoma, kad kiekviena mokykla, atsižvelgdama į mokyklos bendruomenės narių poreikius, mokyklos kultūrą ir tradicijas, pedagoginio personalo kvalifikaciją ir plačias ugdymo karjerai integravimo į dalykus galimybes planuoja ugdymą karjerai, vadovaudamasi ugdymo karjerai programa, pasirinkdama mokyklai priimtina programos įgyvendinimo modelį. Ši programa įgyvendinama integruojant ją į pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo ir profesinio mokymo turinį, per visus dalykus integruotai ugdant bendrąsias kompetencijas (mokėjimą mokytis, komunikavimo, pažinimo, socialinio, iniciatyvumo ir kūrybiškumo, asmenines), reikalingas ir būsimai karjerai - kompetencijų yra įgyjama per turiniu ir/arba tematika artimų dalykų pamokas: ekonomikos ir verslumo, technologijų, psichologijos, informacinių technologijų;

Jeigu ugdymo institucija vadovaujasi Ugdymo karjerai programa (2012) pabrėžiama, ji gali sėkmingai mokiniams siūlyti Ugdymo karjerai pasirenkamąjį dalyką. Jeigu ugdymo institucijos į pasirenkamųjų dalykų sąrašą neįtraukė Ugdymo karjerai dalyko, taip pat mokiniams, kurie nepasirinko mokyklos siūlomo pasirenkamojo Ugdymo karjerai dalyko, gali skirti laiką praktinės, socialinės, prevencinės ar kitų veiklų metu (vadovaujantis Bendraisiais ugdymo planais, skiriama nuo 30 iki 60 pamokų arba iki 10 mokymosi dienų). Programoje atkreipiamas dėmesys į tai, kad sėkmingam ugdymo karjerai turinio integravimui būtina sąlyga yra visų mokyklos pedagogų bendradarbiavimas, bendras karjeros kompetencijų ugdymo veiklos planavimas ir veiksminga komunikacija sprendžiant ugdymo turinio įgyvendinimo klausimus.

AIKOS – atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema, kurioje pateikiami profesinio informavimo duomenų bazių internetinių puslapių adresai, įvardijami profesinio informavimo vykdytojai ir jų atliekamos funkcijos; nurodoma mokymosi individualizavimo mokyklose tikslai ir esmė, svarbiausi mokymosi individualizavimo uždaviniai ir problemos. Taip pat Lietuva prisijungė prie bendros Europos informacinės sistemos, kurią sudaro PLOTEUS (mokymosi galimybės Europoje) ir EURES (darbo vietų paieška Europoje).

Visos ugdymo institucijos, kurios suinteresuotos švietimo organizacijų vadybos kokybe, vadovaujasi pagrindiniais Lietuvos teisės aktais ir kitais dokumentais, svarbiais profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų plėtrai:

1. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (Žin., 2003, Nr. 63-2853); Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas (2011 m. kovo 17 d.);
2. Profesinio orientavimo strategija (Žin., 2004, Nr. 56-1955);
3. Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas (Žin., 2005, Nr. 60-2132).

Vadovaudamasi Švietimo pagalbos įstaigų steigimo, reorganizavimo, likvidavimo ir pertvarkymo kriterijų sąrašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. liepos 13 d. nutarimu Nr. 883 (Žin., 2011, Nr. 92-4384), ugdymo institucija gali inicijuoti profesinio orientavimo centro (-ų) arba švietimo pagalbos tarnybos (-ų) steigimą (viena arba kartu su savivaldybe), kurios teiktų ugdymo karjerai paslaugas mokiniams arba teisės aktų nustatyta tvarka gali pirkti šias paslaugas, jei tai tikslinga siekiant tinkamai organizuoti ugdymo karjerai paslaugas.

Profesinio informavimo ir profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo nuotolinio mokymo metodikoje (2008 m. parengtoje pagal projektą „Profesinio orientavimo sistemos sukūrimas ir diegimas“ Nr. esf-2.4.-065 nurodoma, kas vykdo profesinį informavimą mokyklose:

- bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai ir klasių auklėtojai mokiniams suteikia elementarių žinių apie darbo ir profesijų pasaulį, AIKOS interneto svetainę ir kitus profesinio informavimo šaltinius, profesinio informavimo taško teikiamas paslaugas, informuoja, kur galima rasti profesinio informavimo ir konsultavimo institucijas;
- profesinio informavimo konsultantai, socialiniai pedagogai ir mokyklų psichologai organizuoja profesinio informavimo taško veiklą, kaupia, saugo ir tvarko profesiniam informavimui reikalingą informaciją magnetinėse laikmenose ir žinyne, informacinių leidinių, aprašų ir kitomis spausdintos informacijos formomis, naudodamiesi AIKOS ir kitais informacijos šaltiniais, teikia profesinio informavimo paslaugas bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams ir visiems profesinio informavimo taškui priklausančioje teritorijoje gyvenantiems asmenims,



padeda išmokti naudotis AIKOS ir kitomis internetinėmis svetainėmis, mokiniams teikia žinių apie profesijų ir darbo pasaulį, profesijų turinį, jų ypatumus ir reikalavimus, mokymosi ir studijų galimybes Lietuvos Respublikoje ir užsienyje, mokymo ir studijų programas, įgyjamą kvalifikaciją, priėmimo sąlygas, kvalifikacijos įgijimo arba tobulinimo, įsidarbinimo ir profesinės karjeros galimybes, bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų mokytojus informuoja apie teikiamas paslaugas bei naujoves profesinio informavimo srityje, taip pat teikia įvairias profesinio informavimo paslaugas iškritusiems iš švietimo sistemos asmenims, jaunimui be profesinio pasirengimo, dirbantiesiems ir bedarbiams, darbdaviams, paaiškina, kaip rasti profesinio konsultavimo institucijas, rūpinasi, kad mokyklų mokiniai gautų informaciją apie profesinio konsultavimo paslaugas artimiausiame profesinio orientavimo centre;

Jei ugdymo institucija yra pasirengusi sukurti veiksmingą ugdymo karjerai sistemą mokykloje, ji gali numatyti naudojimosi dviem profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikėjų mokiniams tipais:

- profesinio informavimo taškai (PIT) – tai akredituotos ar kitos institucijos, kuriose rūpinamasi profesiniu informavimu mokykloje ar kitoje įstaigoje. Juose profesinio informavimo paslaugas teikia profesijos patarėjai. Profesinio informavimo taškai (PIT) turi įrengtus laisvos prieigos prie interneto taškus, priėjimą prie šalies švietimo ir darbo rinkos duomenų bazių ar sukauptą informaciją kompiuterinėse laikmenose, vaizdajuostėse bei yra aprūpinti metodinėmis priemonėmis, žinynais apie mokymosi ir įsidarbinimo galimybes ar kita su profesiniu informavimu susijusia spausdinta informacija. Bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų mokytojai gali nukreipti mokinius, ieškančius išsamios su profesiniu informavimu susijusios informacijos, į šiuos profesinio informavimo taškus;

- profesinio orientavimo centrai (toliau – POC) kaupia, saugo ir tvarko profesiniam informavimui reikalingą informaciją. POC dirbantys profesijos konsultantai teikia profesinio informavimo paslaugas visiems asmenims, jeigu tokių paslaugų jų gyvenamoje teritorijoje neteikia profesinio informavimo taškai;

- bendrojo lavinimo, profesinės ir aukštosios mokyklos planuoja mokyklos profesinio informavimo veiklą, pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintas ugdymo karjeros programos gaires rengia ugdymo karjeros planavimui programas ir jas integruoja į ugdymo turinį, užtikrina prieigą prie AIKOS interneto svetainės. Jeigu bendrojo lavinimo mokykloje įsteigtas profesinio informavimo taškas, tai mokykla užtikrina šio profesinio informavimo taško veiklą ir profesinio informavimo paslaugų teikimo kokybę bei siekia. (Profesinio informavimo ir profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo nuotolinio mokymo metodika, 2008, pagal projektą „Profesinio orientavimo sistemos sukūrimas ir diegimas“ Nr. esf-2.4.-065).

*Apibendrinant galima teigti, kad ugdymo institucijos vaidmuo karjeros ugdyme yra labai svarbus, nes visas ugdymo laikotarpis susijęs su moksleivių vertybių, nuostatų ir motyvų kaita įvairiais amžiaus tarpsniais. Labai svarbios yra įvairių pasirinkimų galimybės ir veiklos, į kurias įtraukiami moksleiviai, nes ugdymas karjerai yra su ateities perspektyvomis ir patirtimis susijęs procesas. Pastebima, kad visose ugdymo institucijos veiklos srityse ugdymas karjerai įgyja didelę reikšmę, nes jis laikomas vienu iš būdų švietimo kokybei formuoti. Profesinio informavimo ir karjeros planavimo gebėjimų ugdymas mokiniams, kaip prioritetinga švietimo sistemos grandis, suteikia galimybę mokytojams, socialiniams pedagogams ir kitiems ugdymo dalyviams sustiprinti ir įtvirtinti naują švietimo kokybės etapą institucijoje.*

#### **1.4. 16-18 metų mokinių psichologinė charakteristika**

Paauglystės laikotarpis informacijos šaltiniuose traktuojamas skirtingai: medikai, psichologai, sociologai, pedagogai paauglystės amžiaus ribas dažniausiai nurodo tarp 11-12 ir 18-19 metų. Pasak R. Žukauskienės (2012), nuomonės dėl paauglystės amžiaus skirstymo į etapus skiriasi, nes skirtingi yra ir patys vaikai. Jų brandą dažnai lemia gyvenamoji aplinka (vieta), šeima, visuomenės raidos pokyčiai ir kt. Didelį dėmesį paauglių psichologinei charakteristikai skyrė lietuvių autoriai Barkauskaitė, Bulotaitė, Černius, Gučas, Navaitis, Vaičiulienė, Žukauskienė ir kiti. A. Petrulytė (2003), remdamasi užsienio autorių B. ir Ph. Newman, E. Erikson'o, Claes'o, Lamontage'o, Cesell'o, Kon'o pastebėjimais, suskirstė paauglystės laikotarpį į du etapus: 1) ankstyvosios paauglystės pradžią (12-14 metų) ir 2) ankstyvosios paauglystės pabaigą (15-18 metų). A. Vaičiulienė (2004), detalizuodama paauglystės etapus, taip pat remiasi užsienio raidos vadovėliuose ir kituose informacijos šaltiniuose pateikiama periodizacija (Steinberg, Vygotskis, Blos, Arietas) ir išskiria tris paauglystės etapus:

- ankstyvoji paauglystė – nuo 11-12 iki 14 metų (arba nuo 10 iki 14 metų),
- vidurinioji paauglystė – nuo 14-15 iki 18 metų (arba nuo 15 iki 19 metų),
- vėlyvoji paauglystė – nuo 16 iki 18-19 -21 metų (arba nuo 20 iki 24 metų).

R. Žukauskienė (2012) aprašo fenomeną, kai užsienio autoriai (Malekoff, 2004; Linn, 2004; Malik, 2005; Harris, 2005; Dohnt, Tiggemann, 2006) praplėtė paauglystės ribas nuo 9 metų. Todėl atsirado taip vadinamas tarpinis etapas tarp vaikystės ir paauglystės. Psichologų manymu, šį etapą išprovokavo pernelyg anksti subrendę vaikai ir besikeičiantis pasaulis, nes jau 6-7 metų vaikai (ypač mergaitės) nori atrodyti vyresni, „norai renkasi rūbus, papuošalus, kosmetiką, kurie padeda sukurti „jaunos moters“ įvaizdį“ (R. Žukauskienė, 2012, p. 486).

Lietuvoje vadovaujamosi Jungtinių Tautų Generalinėje asamblėjoje priimta Vaiko teisių konvencija (2000), kurioje asmuo, neturintis 18 metų, laikomas vaiku ir valstybė privalo juo rūpintis.

16-18 metų mokinius, besimokančius gimnazijose, galima priskirti viduriniajam ir vėlyvajam paauglystės etapui. Šio amžiaus moksleiviams būdingi nuoseklūs biologiniai pokyčiai (pasibaigia fizinė, lytinė branda), jie subręsta taip, kad tampa panašūs į suaugusius, jie jau geba įveikti sunkumus, geba susidoroti su stresinėmis situacijomis, jų emocijos tampa stabilesnės, gerėja savikontrolė ir savireguliacija, didėja savarankiškumas ir atsakomybės jausmas, formuojasi profesinio pasirinkimo ir gyvenimo vizija (Petrulytė, 2003; Žukauskienė, 2012). V.J. Černiaus (2006), J. Pikūno ir A. Palujanskienės (2001) teigimu, 16-17 (18) metų amžius yra svarbus kaip intensyvios socializacijos laikotarpis, kai jaunuoliai jau pradeda galvoti apie suaugusiųjų gyvenimą, sprendžia, kuo norėtų būti, jie jau yra žymiai brandesni, nes turi sukaupę daug žinių ir informacijos, geba numatyti ateities perspektyvas, suvokia savo poreikius, kritiškai vertina aplinką, gimsta ateities planai. A. Vaičiulienė (2004) taip pat pabrėžia, kad vėlyvosios paauglystės laikotarpiu jaunuoliai jau geba spręsti problemas, geba kontroliuoti savo pažintinį aktyvumą, išryškėja intelektualiniai gebėjimai, moka analizuoti ir sąmoningai keisti mąstymo procesą. Visa tai svarbu mokymosi procese, nes paaugliai jau suvokia, kad geri mokymosi pasiekimai yra svarbūs ateities planams. Daugumai šio amžiaus paauglių yra svarbu įveikti kuo sunkesnes užduotis ir sulaukti sėkmės.

E.H. Erikson'as (2004) paauglystę prilygina amžiui, kai vyksta didžiausios gyvenimo audros ir permainos, todėl jis išskyrė aštuonias žmogaus psichosocialinės raidos stadijas, pabrėždamas, kad kiekvienai iš jų būdingi tam tikri prieštaravimai. Autorius ypač pabrėžė, kad paauglystėje vyksta susipriešinimas tarp *tapatumo ir vaidmenų* gyvenime. Paaugliams kyla daug klausimų, jie nori išsiaiškinti, kas jie yra ir koks turėtų būti jų vaidmuo visuomenėje. Karjeros požiūriu paaugliai nori išsiaiškinti, kokį darbą ketina dirbti, kokią įsivaizduoja savo karjerą. Vadinasi, jau paauglystėje kuriami karjeros planai. Jei paauglys nesugeba suvokti savęs kaip asmens, jam sunku sąmoningai rinktis tolesnes savo mokymosi ar darbinės veiklas. Tokiu atveju karjera nebus sėkminga, nes paauglys nežino, ko siekia. Paauglystės laikotarpis svarbus karjeros aspektu ir dėl kitų priežasčių: kyla poreikis pažinti save, bendrauti ir veikti socialinėje aplinkoje.

Matyti, kad nepaisant visų biologinių ir fizinių pokyčių, paauglystėje išgyvenama ir daug neigiamų emocijų: konfliktų su tėvais bei kitais suaugusiais, agresyvumo, depresijos, užsisklendimo nuo aplinkos, negebėjimo bendrauti su bendraamžiais ir panašiai. Kaip tik šiuo laikotarpiu išryškėja noras išsilaisvinti iš vaikiško priklausomumo, norima kuo greičiau tapti suaugusiais, stengiamasi emociškai atsiriboti nuo tėvų. Paaugliams jau yra svarbu tapti ir

ekonomiškai nepriklausomais, todėl jie dažnai galvoja apie savarankiškumą, kaip ir kokiomis priemonėmis jo pasiekti, domisi darbo perspektyvomis. Tai rodo, kad paaugliai yra pasirengę tapti suaugusiais. Paauglystėje visi patiria įvairaus pobūdžio elgesio ir emocinius sunkumus, kurie palaiapsniui yra „išaugami“. Dauguma paauglių sugeba išspręsti konfliktus su suaugusiais ir vėliau užima deramą vietą tarp jų (Černius, 2006; Petrulytė, 2003; Vaičiulienė, 2004).

R. Žukauskienė (2012) atskleidžia, kaip paauglystėje keičiasi mokymosi motyvai. Paaugliai vis dažniau susimąsto, kam reikia mokytis, koks mokymosi tikslas. Jų santykiai su mokytojais tampa ne tokie asmeniškai, kaip pradinėse klasėse, pastebima mokymosi nuoseklumo stoka, nusiminimas susidūrus su sunkumais. Paaugliai jau ima vertinti ir pačius mokytojus, jiems labiau patinka griežti, bet teisingi, taktiški mokytojai, kurie įdomiai pateikia mokomąją medžiagą. A. Rupšienė (2010) magistriniame darbe tyrinėdama jaunuolių profesinio apsisprendimo įtakas atskleidė, kad gilintis į profesijas ir save mokiniai pradeda maždaug 8 – 10 klasėse (15-16 m.). Šio amžiaus paaugliai kreipia dėmesį į mėgstamus ir nemėgstamus dalykus, savo mokymosi rezultatus, tačiau jie dar nėra konkrečiai apsisprendę dėl ateities, todėl dažnai susiduria su prieštaravimais. Daug realiau apie vieną ar kitą profesiją galvoja 17-18 metų jaunuoliai, kadangi jie jau yra daugiau sąmojingesni. Mokinių ugdymo karjerai sėkmė priklauso nuo daugelio veiksnių: nuo namų aplinkos, šeimos ir draugų įtakos, pedagogų veiklos.

Psichologai, atsižvelgdami į šio amžiaus ypatumus pabrėžia, kad ugdytojais rekomenduotų paaugliams rinktis tokius užsiėmimus, kurie atitinka jų asmeninius interesus ir sugebėjimus, kad vėliau nebūtų nusivylimų, o jeigu kyla abejonių, kad nebijotų kreiptis pagalbos ir patarimo į pedagogus ir psichologus, kurie padės geriau suprasti savo norus ir polinkius. (Černius, 2006). Kokybiško ugdymo siekianti institucija turi tapti ta paauglių vieta, kur jie gali diskutuoti, kelti naujus klausimus, nagrinėti įvairias problemas, savarankiškai ieškoti tiesos, kurti ateities planus, o pedagogai skatintų mokinius naudoti savo galias, gebėjimus ir emocines nuojautas. (Pikūnas, Palujanskienė, 2001).

*Apibendrinant 16-18 metų mokinių psichologinę charakteristiką galima teigti, kad dauguma šio amžiaus jaunuolių jau geba kontroliuoti savo mąstymą, žinias, veiksmus ir tikslus. Žinodama ko siekia šio amžiaus paaugliai, kokios jų svajonės, ugdymo institucija gali jiems suteikti tikslingesnę ir kokybiškesnę pagalbą renkantis profesiją. Ugdymo institucija šiame amžiaus tarpsnyje atlieka svarbų vaidmenį, nes ne tik perteikia mokiniams įvairiapusiškas žinias, bet ir skatina vertybių paiešką, formuoja požiūrius, nukreipia siekti užsibrėžtų tikslų, tačiau didele dalimi profesinis apsisprendimas priklauso ir nuo paties mokinio subrendimo rinktis profesiją.*

## **2. UGDYMO(SI) KARJERAI SISTEMOS ĮGYVENDINIMAS X GIMNAZIJOJE: EMPIRINIS TYRIMAS**

### **2.1. Mokinių apklausos tyrimo metodika ir organizavimas**

Tyrimas buvo organizuojamas Vakarų Lietuvos rajono miesto gimnazijoje gavus administracijos sutikimą. Tyrimo tikslas –empiriškai ištirti ugdymo(si) karjerai sistemos įgyvendinimą X gimnazijoje ir jo reikšmingumą veiklos kokybės gerinimui.

Generalinė imtis – 170 (II-IV) klasių gimnazistų. Paprastosios atsitiktinės atrankos būdu išanalizuotos 157 gimnazistų anketos. Tyrimo imtis patogi, nes ją sudarė respondentai, kuriuos buvo nesunku rasti atsižvelgiant į tyrėją dominančias tiriamųjų charakteristikas.

Tyrimas atliktas 2013 metų lapkričio mėnesį. Tyrimas vyko dviem etapais.

Pirmasis etapas. Mokiniam klasės valandėlės metu buvo pranešta, kad vyks tyrimas ugdymo karjerai klausimais. Antras etapas. Išdalintos anketos, tiriamieji prieš tyrimą buvo instruktuojami (paskelbtas tyrimo tikslas, aptartas anketos turinys, pabrėžtas tyrimo anonimiškumas). Vykstant apklausai dalyvavo pats apklausėjas, siekiant instruktuoti mokinius jei iškiltų neaiškumų. Buvo gimnazistų nepanorusių dalyvauti apklausoje motyvuodami, kad „neturi laiko“, „tai jo nedomina“ ar „tiesiog neturi ką pasakyti“, todėl duomenų analizėje naudojamos tik 157 pilnai užpildytos anketos. Anketas užpildė 157 moksleiviai: 102 merginos (65,0 proc.) ir 55 vaikinai (35,0 proc.). Anketavimas pasirinktas ir pateiktas popierine forma, dalyvaujant apklausėjui todėl, kad norėta apklausti kuo didesnę skaičių tiriamųjų, susigrąžinti kuo didesnę išdalintų anketų skaičių, prieš apklausą ir apklausos metu instruktuoti respondentus (iškilus būtinumui, pvz., nesuvokiant klausimo esmės), taip pat dėl galimybės kontroliuoti situaciją: sekti atsakymo į klausimus eigą ir taip gauti papildomą informaciją stebėjimo būdu, užtikrinant anketos duomenų užpildymo tikslumą.

Gimnazistams buvo pateikta 20 klausimų anketa: Tyrimo anketą rengė pats darbo autorius, remiantis magistrinio darbo teorinėje dalyje išanalizuota literatūra, išdėstytomis nuostatomis. Anketą sudaro atviro ir uždaro tipo klausimai. Tyrimo tipas – kiekybinis.

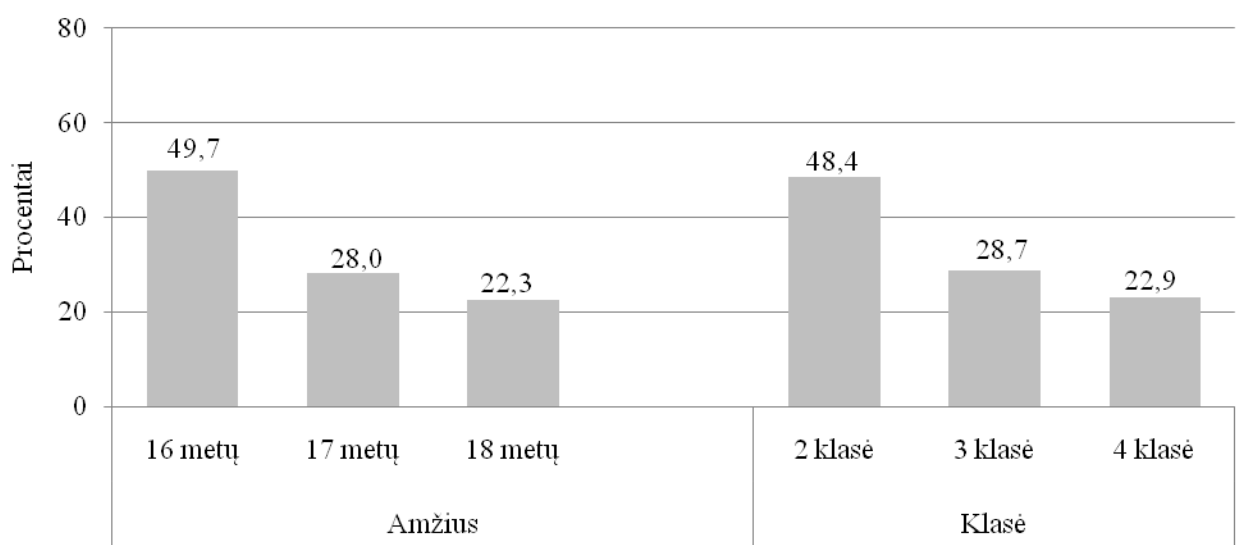
Atliekant tyrimą stengtasi vadovautis etikos principais ir nepažeisti tyrėjo etikos. Pirmiausia institucijos vadovo buvo atsiklausta apie leidimą jų gimnazijoje atlikti tyrimą. Gavus institucijos vadovo sutikimą, mokiniai buvo supažindinami su tyrimu. Respondentai buvo informuojami apie visus tyrimo aspektus, kurie galėtų įtakoti jų apsisprendimą dalyvauti tyrime, pabrėžiamas tyrimo anonimiškumas, konfidencialumas. Remiantis V. Židžiūnaite (2006) vienas iš neetiškų tyrimo aspektų yra vertimas dalyvauti tyrime, todėl tyrime dalyvavo tik tie asmenys,

kurie savanoriškai sutiko jame dalyvauti. Nepanorusieji dalyvauti apklausoje nebuvo verčiami ar kitaip daroma įtaka, kad apsigalvotų ir dalyvautų tyrime. Su tiriamaisiais kurie sutiko dalyvauti tyrime suderintas konkretus laikas, kada bus atliekamas tyrimas, pasirinkta jiems artima darbinė aplinka, kuri yra jiems gerai žinoma, tiriamiesiems užpildyti anketą buvo skirta laiko tiek, kiek prireikia. Mokiniai iš anksto dar prieš tyrimą buvo supažindinami su tyrimu, jo tikslingumu, rezultatų panaudojimu. Tyrimo metu siekta konfidencialumo ir anonimiškumo principo. Pasak K. Kardelio (2002) privaloma užtikrinti tyrimo duomenų saugumą, konfidencialumą, teisinius principus, todėl klausimynas yra anonimiškas, jame neprašoma nurodyti asmeninių dalykų iš kurių būtų galima nustatyti žmogaus asmenybę ar kitaip jį identifikuoti.

Tyrimo duomenys apdoroti kompiuterine programa Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 21.0 for Windows. Duomenų rezultatai pateikti paveiksluose ir lentelėse, naudojant Microsoft Office Excel 2010 programą.

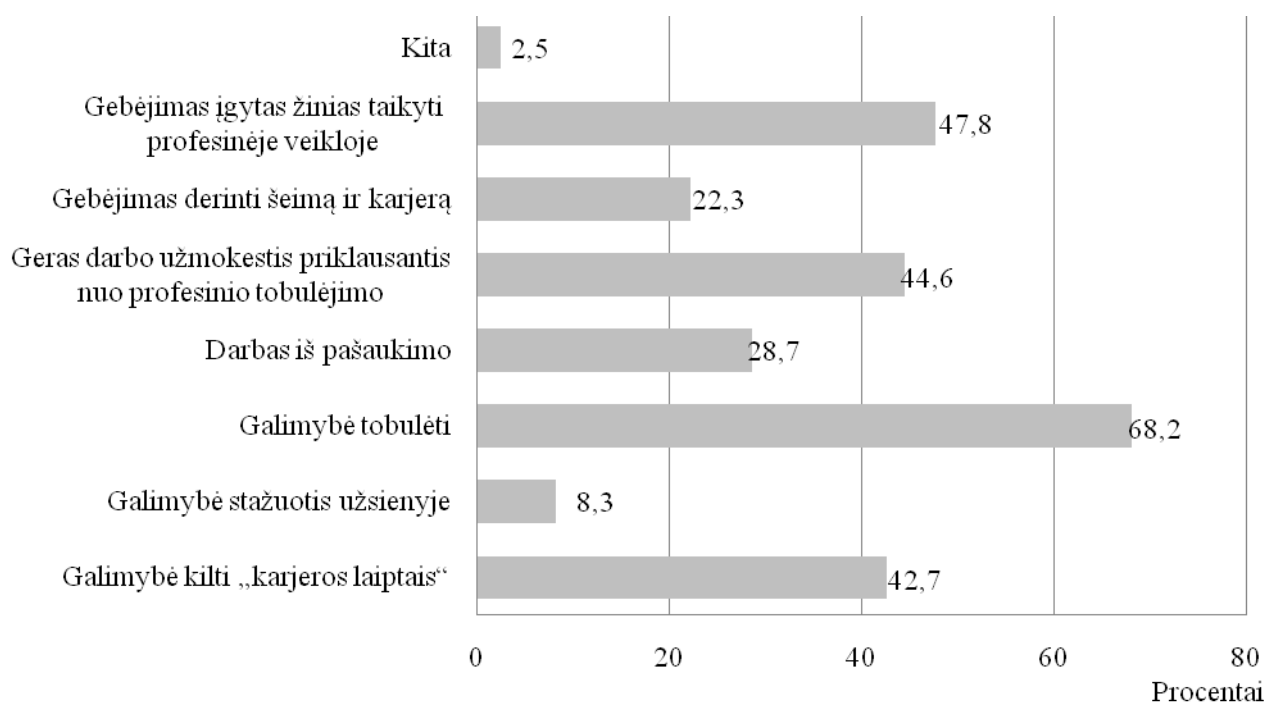
## 2.2. Tyrimo rezultatų analizė

Siekiant atskleisti karjeros ugdymo veiklą vykdomą gimnazijoje buvo atliktas tyrimas. Tyrimui atlikti buvo sudaryta anketa, kurios pavyzdys pateiktas 1 priede. Anketas užpildė 157 moksleiviai: 102 merginos (65,0 proc.) ir 55 vaikinai (35,0 proc.). Respondentų pasiskirstymas pagal amžių ir mokymosi klasę gimnazijoje pateiktas 2 paveiksle. Iš paveiksle pateiktų duomenų matome, kad beveik pusė respondentų yra šešiolikamečiai arba antros klasės gimnazistai. Mažiausiai buvo apklausta aštuoniolikamečių arba paskutinės, t.y. ketvirtos gimnazijos klasės moksleivių.



2 pav. Respondentų pasiskirstymas atsižvelgiant į jų amžių ir mokymosi klasę (N=157)

Tyrimo pradžioje respondentams buvo pateikti teiginiai, susiję su „karjeros“ sąvoka ir prašoma pažymėti jiems tinkančius teiginius, kurie geriausiai, jų nuomone, apibūdina šią sąvoką. Apdorojus duomenis nustatyta, dažniausiai respondentai karjerą sieja su galimybe tobulėti. Taip mano net 68,2 proc. apklaustųjų. Kiek mažiau nei pusei apklaustų respondentų karjeros sąvoka asocijuojasi su gebėjimu įgytas žinias taikyti profesinėje veikloje bei geru darbo užmokesčiu, priklausančiu nuo profesinio tobulėjimo. Teiginiui, kad karjera – tai galimybė kilti „karjeros laiptais“ taip pat pritaria nemažai (42,7 proc.) respondentų. Mažiausiai respondentų pritarimo sulaukė teiginys – galimybė stažuotis užsienyje. Tai reiškia, kad karjerą su galimybe stažuotis užsienyje sieja tik maža dalis apklaustųjų (8,3 proc.). Keli respondentai pasirinko atsakymo variantą *Kita*, įvardindami, kad karjera yra neatsiejama nuo tobulėjimo savo profesijos srityje.



3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal sąvokos „karjera“ supratimą (N=157)

Apdorojant duomenis taip pat bandyta nustatyti ar „karjeros“ sąvoką vienodai supranta skirtingos lyties respondentai (žr. 2 lentelė). Panaudojus Chi – kvadrato kriterijų, apskaičiuota p reikšmė. Statistiškai reikšmingi skirtumai gauti šiems teiginiams: galimybė tobulėti bei gebėjimas įgytas žinias taikyti profesinėje veikloje. Abiem atvejais gauta p reikšmė yra mažesnė už nustatytą reikšmingumo lygį 0,05. Tyrime dalyvavusios merginos daug labiau nei vaikinai yra linkusios manyti, kad karjera yra galimybė tobulėti. Net 79,4 proc. merginų karjeros sąvoką siejo su galimybe tobulėti. Tuo tarpu vaikinių, pritariančių šiam teiginiui buvo daug mažiau – tik 47,3 proc. Apklaustos merginos taip pat daug dažniau karjerą sieja su gebėjimu

įgytas žinias taikyti profesinėje veikloje. Kiek daugiau nei pusė (54,9 proc.) respondentų pažymėjo, kad karjera tai gebėjimas įgytas žinias taikyti profesinėje veikloje. Ir tik trečdalis (34,5 proc.) tyrime dalyvavusių vaikinių yra linkę pritarti pastarajam teiginiui.

2 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį, atsižvelgiant į tai, kaip jie supranta sąvoką „karjera“ (N=157)

<i>Teiginiai</i>	<i>Merginos, %</i>	<i>Vaikinai, %</i>	<i>p</i>
<i>Galimybė kilti „karjeros laiptais“</i>	39,2	49,1	0,233
<i>Galimybė stažuotis užsienyje</i>	7,8	9,1	0,787
<b><i>Galimybė tobulėti</i></b>	<b>79,4</b>	<b>47,3</b>	<b>0,000</b>
<i>Darbas iš pašaukimo</i>	33,3	20,0	0,078
<i>Geras darbo užmokestis priklausantis nuo profesinio tobulėjimo</i>	46,1	41,8	0,608
<i>Gebėjimas derinti šeimą ir karjerą</i>	23,5	20,0	0,612
<b><i>Gebėjimas įgytas žinias taikyti profesinėje veikloje</i></b>	<b>54,9</b>	<b>34,5</b>	<b>0,014</b>

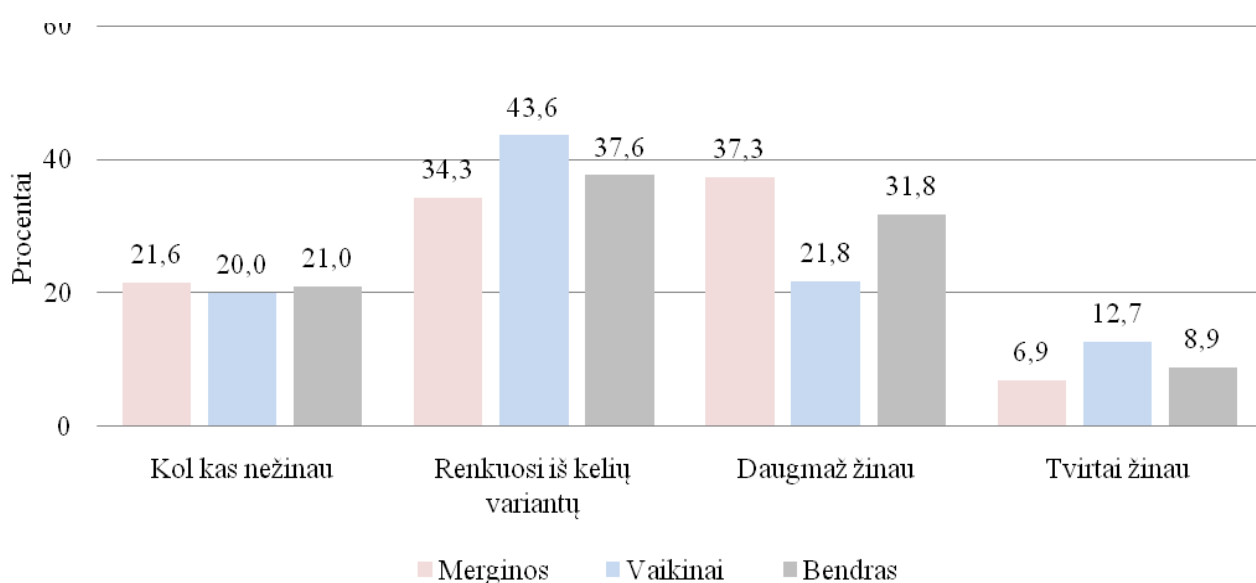
3 lentelėje pateiktas apklaustų respondentų pasiskirstymas pagal mokymosi klasę, atsižvelgiant į sąvokos „karjera“ apibūdinimą. Šiuo lyginimo atveju statistiškai reikšmingas skirtumas nustatytas šiam teiginiui – gebėjimas įgytas žinias taikyti profesinėje veikloje. Iš lentelėje pateiktų duomenų matome, kad net kiek daugiau kaip pusė antros ir ketvirtos klasės respondentų pritaria, kad karjera yra neatsiejama nuo gebėjimo įgytas žinias taikyti profesinėje veikloje. Tuo tarpu trečios gimnazijos klasės mokinių, pritariančių šiam teiginiui buvo gerokai mažiau – 31,1 proc.

3 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal mokymosi klasę, atsižvelgiant į tai, kaip jie supranta sąvoką „karjera“ (N=157)

<i>Teiginiai</i>	<i>2 klasė, %</i>	<i>3 klasė, %</i>	<i>4 klasė, %</i>	<i>p</i>
<i>Galimybė kilti „karjeros laiptais“</i>	47,4	42,2	33,3	0,373
<i>Galimybė stažuotis užsienyje</i>	3,9	15,6	8,3	0,081
<i>Galimybė tobulėti</i>	72,4	55,6	75,0	0,096
<i>Darbas iš pašaukimo</i>	22,4	31,1	38,9	0,179
<i>Geras darbo užmokestis priklausantis nuo profesinio tobulėjimo</i>	39,5	40,0	61,1	0,076
<i>Gebėjimas derinti šeimą ir karjerą</i>	21,1	24,4	22,2	0,910
<b><i>Gebėjimas įgytas žinias taikyti profesinėje veikloje</i></b>	<b>55,3</b>	<b>31,1</b>	<b>52,8</b>	<b>0,029</b>

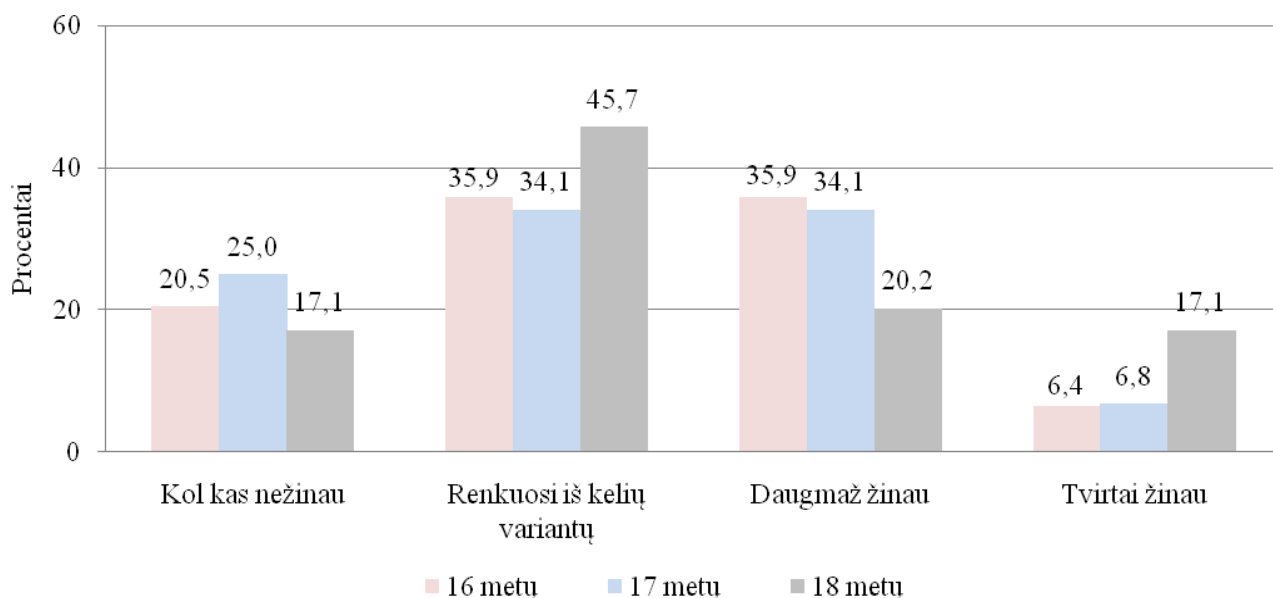


Tyrimo metu nustatyta, kad tik maža dalis (8,9 proc.) apklausoje dalyvavusių respondentų tvirtai žino kokia veikla užsiims baigę mokslus gimnazijoje (žr. 4 pav.). 69,4 proc. apklaustųjų nurodė, kad daugmaž žino koku keliu pasuks arba dar renkasi iš kelių variantų. Penktadalis (21,0 proc.) tyrimo dalyvių pažymėjo, kad kol kas nežino kokia veikla užsiims suaugę. Lyginant rezultatus pagal lytį nustatyta, kad tvirtai apsisprendusių dėl savo būsimos veiklos yra kiek daugiau vaikinų nei merginų. Tuo tarpu daugmaž žinančių apklaustųjų tarpe buvo daugiau merginų. Net 37,3 proc. respondenčių teigė daugmaž žinančios kokia veikla užsiims baigusios mokyklą. Tuo tarpu vaikinų daugmaž žinančių buvo tik 21,8 proc. Apklausti vaikinai taip pat daug labiau nei merginos yra abejoję dėl savo pasirinkimo, t.y. kol kas dar renkasi iš kelių variantų.



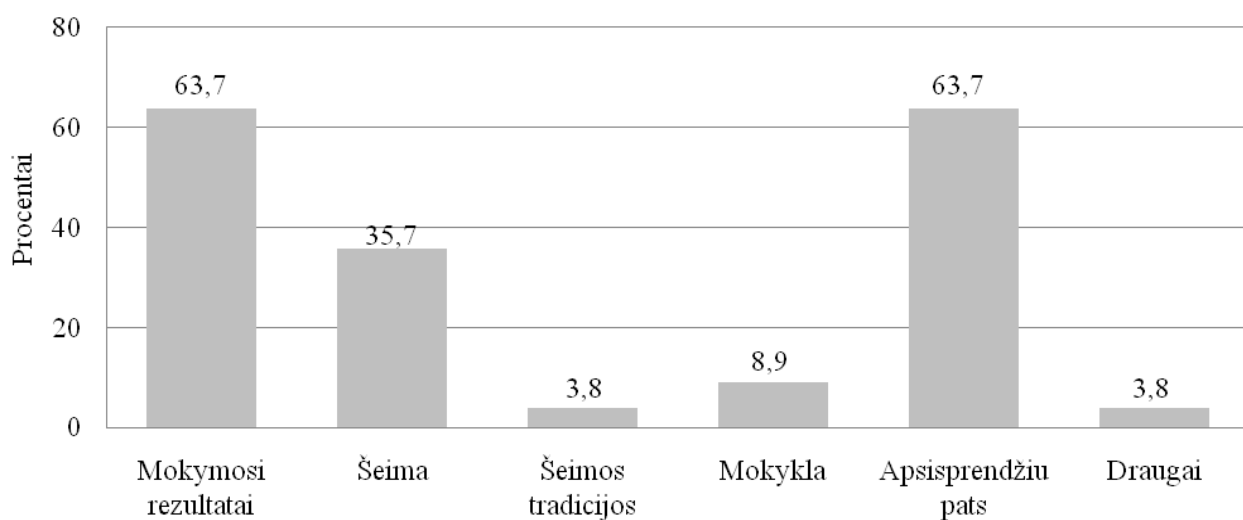
4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį, atsižvelgiant į tai ar jie žino kokia veikla užsiims baigę mokyklą (N=157)

Respondentų lyginimas pagal amžių, atsižvelgiant į tai ar jie žino kokia veikla užsiims baigę gimnaziją pateiktas 5 paveiksle. Iš paveiksle pateiktų duomenų matome, kad atsakymo variantus – *tvirtai žinau* bei *renkuosi iš kelių variantų* – kiek dažniau pasirinko aštuoniolikmečiai nei jaunesni apklaustieji. Aštuoniolikmečiai lyginant su kitomis amžiaus grupėmis taip pat išsiskyrė tuo, kad mažiausiai jų nurodė, kad dar kol kas nežino koku keliu pasuks baigę mokyklą. Jaunesnieji apklausos dalyviai, t.y. šešiolikamečiai bei septyniolikmečiai dažniau nei vyresnieji respondentai teigė daugmaž žinantys savo būsimą veiklą po mokslų baigimo gimnazijoje.



5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių, atsižvelgiant į tai ar jie žino kokia veikla užsiims baigę mokyklą (N=157)

Priimdami sprendimus dėl savo ateities planų dauguma respondentų (63,7 proc.) linkę apsispręsti patys arba vadovautis savo mokymosi rezultatais (žr. 6 pav.). Taip pat būsimus planus nemažai įtakoja ir šeima. Kiek daugiau nei trečdalis (35,7 proc.) respondentų įvardijo savo šeimos įtaką ateities planams. Įdomu ir tai, kad tik 14 respondentų (t.y. 8,9 proc.) nurodė mokyklą, kaip vieną iš didžiausių apsisprendimo pagalbininkų, planuojant savo ateitį. Na, o šeimos tradicijos bei draugai tik nedaugeliui apklaustų gimnazistų daro įtaką priimant sprendimus dėl ateities planų.



6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal tai, kas jiems daro didžiausią įtaką ateities planams (N=157)

Lyginant merginų ir vaikinių išsakytą nuomonę, kas jiems daro didžiausią įtaką ateities planams, statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta (žr. 4 lentelė). Visais atvejais kriterijaus p reikšmė gauta didesnė už nustatytą reikšmingumo lygį 0,05. Todėl galime teigti, kad tiek tyrime dalyvavusių merginų tiek vaikinių ateities planams gana vienodą įtaką daro lentelėje pateikti apsisprendimo kriterijai.

4 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį, atsižvelgiant į tai, kas jiems daro didžiausią įtaką ateities planams (N=157)

	<i>Merginos, %</i>	<i>Vaikinai, %</i>	<i>p</i>
<i>Mokymosi rezultatai</i>	66,7	58,2	0,292
<i>Šeima</i>	39,2	29,1	0,206
<i>Šeimos tradicijos</i>	3,9	3,6	0,929
<i>Mokykla</i>	6,9	12,7	0,219
<i>Apsisprendžiu pats</i>	65,7	60,0	0,480
<i>Draugai</i>	3,9	3,6	0,929

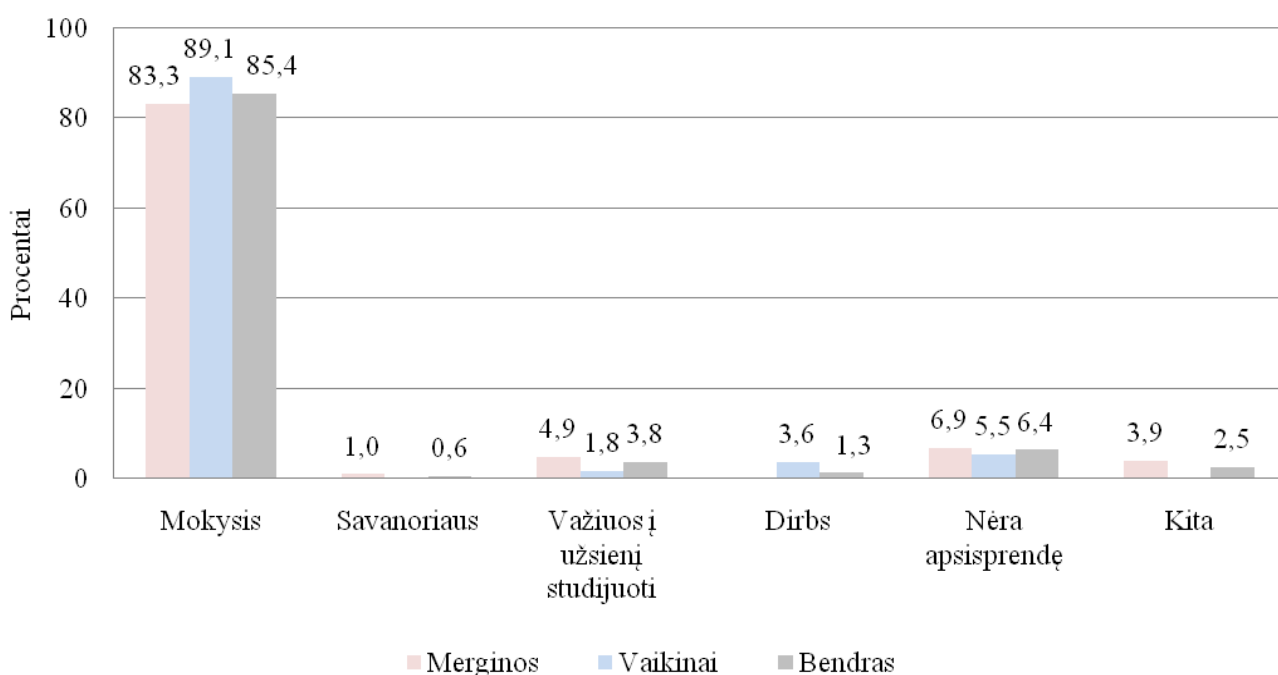
Respondentų grupavimas pagal mokymosi klasę, atsižvelgiant į tai, kas jiems daro didžiausią įtaką ateities planams, statistiškai reikšmingą skirtumą atskleidė įvardijant šeimos įtaką (žr. 5 lentelė). Beveik pusė (47,2 proc.) apklaustų ketvirtos klasės gimnazistų teigia, kad šeima įtakoja jų apsisprendimą dėl būsimos ateities planų. Kiek mažiau (40,8 proc.) antros klasės gimnazistų taip pat įvardijo šeimos įtaką. Tuo tarpu tik 17,8 proc. tyrime dalyvavusių trečios klasės atstovų yra svarbi šeimos nuomonė priimant sprendimą dėl ateities planų. Likę lentelėje nurodyti apsisprendimo pagalbininkai – mokymosi rezultatai, šeimos tradicijos, mokykla bei draugai - daro gana vienodą įtaką ateities planams tiek apklaustiems antros, trečios, tiek ir ketvirtos gimnazijos klasės moksleiviams. Taip pat nepriklausomai nuo mokymosi klasės, respondentai gana vienodai yra linkę priimti sprendimus patys.

5 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal mokymosi klasę, atsižvelgiant į tai, kas jiems daro didžiausią įtaką ateities planams (N=157)

	<i>2 klasė, %</i>	<i>3 klasė, %</i>	<i>4 klasė, %</i>	<i>p</i>
<i>Mokymosi rezultatai</i>	69,7	51,1	66,7	0,110
<b><i>Šeima</i></b>	<b>40,8</b>	<b>17,8</b>	<b>47,2</b>	<b>0,010</b>
<i>Šeimos tradicijos</i>	2,6	6,7	2,8	0,499
<i>Mokykla</i>	7,9	13,3	5,6	0,432
<i>Apsisprendžiu pats</i>	67,1	55,6	66,7	0,405
<i>Draugai</i>	3,9	6,7	-	0,298

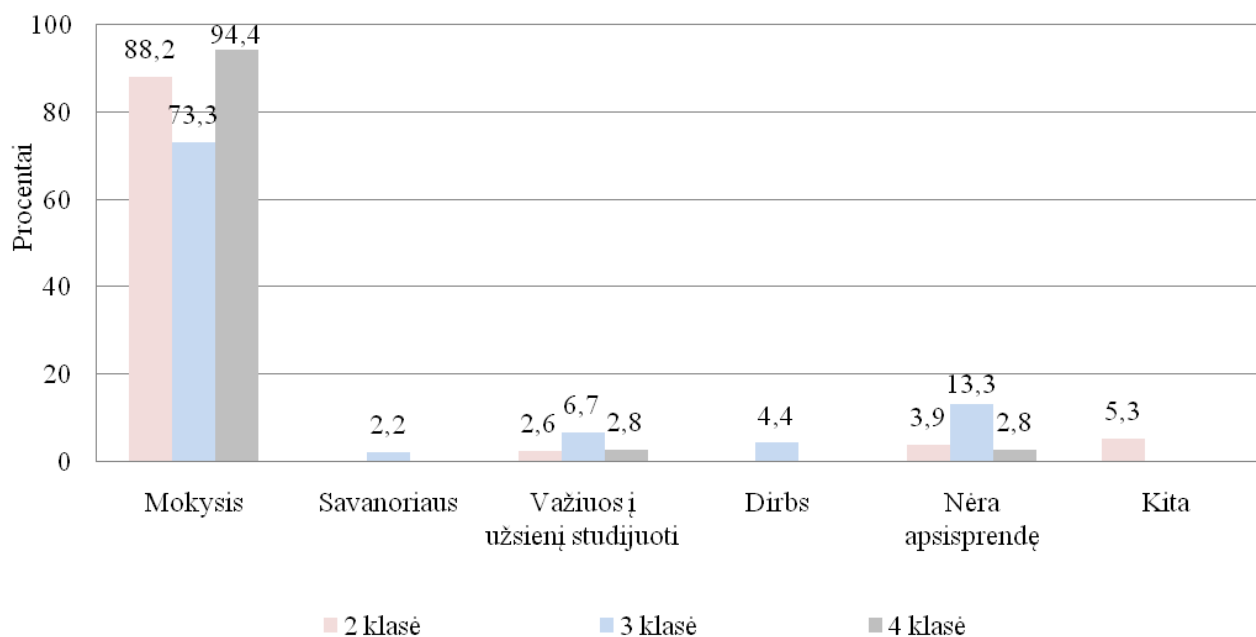
Anketinio tyrimo metu apklaustųjų buvo prašoma nurodyti, ką jie planuoja veikti baigę gimnaziją. Apdorojus gautus atsakymus nustatyta, kad didžioji dauguma (85,4 proc.) respondentų baigę gimnaziją planuoja mokysis toliau (žr. 7 pav.). Ir tik vienetai respondentų planuoja išvykti į užsienį mokslo tikslais ar likti dirbti Lietuvoje. Keli respondentai pasirinko atsakymo variantą *Kita*, įvardindami, kad planuoja darbą kartu derinti su studijomis užsienio šalyje arba Lietuvoje.

Lyginant merginų ir vaikinių išsakytus ateities planus, skirtumų nepastebėta. Tiek didžioji dalis apklaustų merginų, tiek didžioji dalis vaikinių planuoja mokytis toliau.



7 pav. Veikla, kuria baigę gimnaziją užsiims respondentai, atsižvelgiant į jų lytį (N=157)

8 paveiksle pateiktas respondentų pasiskirstymas pagal mokymosi klasę, atsižvelgiant į tai, kokia jie veikla užsiims baigę mokyklą. Kad planuoja tęsti mokslus teigė net 94,4 proc. ketvirtos gimnazijos klasės apklaustųjų. Tuo tarpu trečios klasės atstovų, planuojančių mokytis ir toliau po mokyklos baigimo buvo daug mažiau – 73,3 proc. Trečioje gimnazijos klasėje besimokantys apklaustieji išsiskyrė ir tuo, kad jų kiek daugiau buvo vis dar neapsisprendusių dėl savo veiklos po mokyklos baigimo.



8 pav. Veikla, kuria baigę gimnaziją užsiims apklausti respondentai, atsižvelgiant į jų mokymosi klasę (N=157)

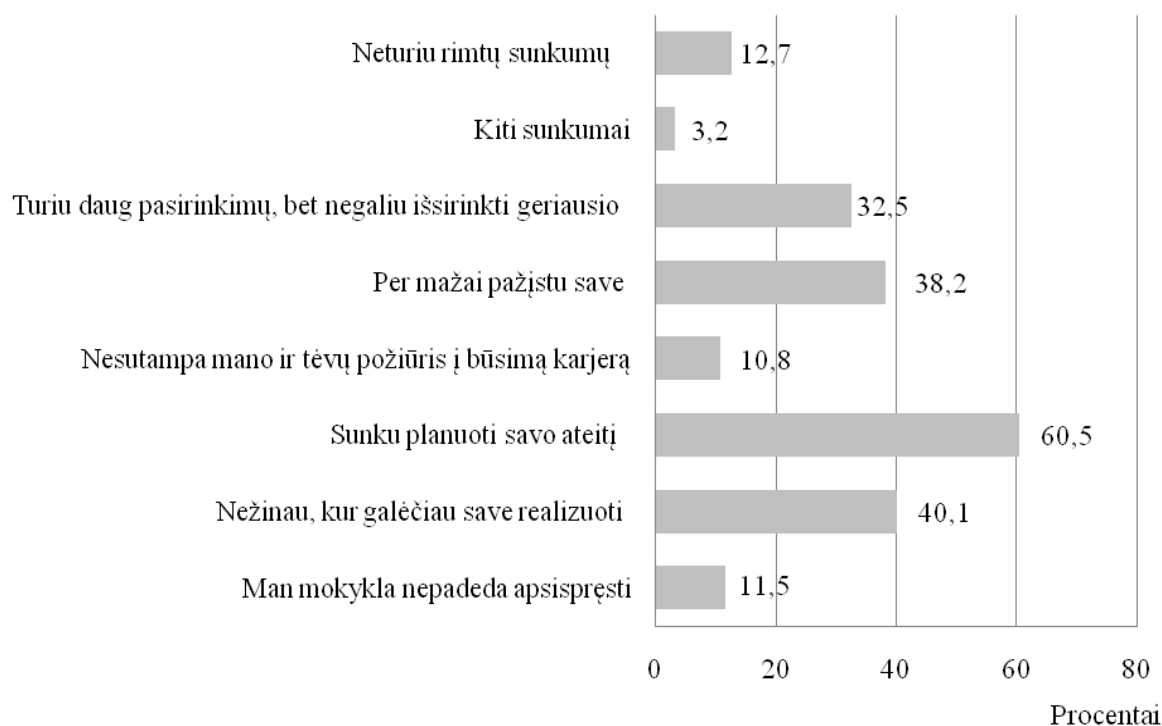
Tyrimo metu nustatyta, kad didžioji dalis (64,3 proc.) apklaustų respondentų žino kokius mokomieji dalykai, gebėjimai bei kompetencijos reikalingos jų ateities veiklai. Beveik trečdalis respondentų (31,2 proc.) nėra tikri, kad turi pakankamai žinių ar informacijos tolimesniam apsisprendimui. Likę 4,5 proc. respondentų teigia, kad nežino kokius mokomieji dalykai, gebėjimai ar įgūdžiai yra būtini jų ateities veiklai.

Skirtingos lyties bei mokymosi klasės respondentų pasiskirstymas, atsižvelgiant į tai ar jie žino kokius mokomieji dalykai, kompetencijos yra reikalingos jų ateities veiklai, statistiškai reikšmingų skirtumų neparodė (žr. 6 lentelė). Panaudojus Chi – kvadrato kriterijų, visais lyginimo atvejais gauta kriterijaus p reikšmė yra didesnė už nustatytą reikšmingumo lygį 0,05. Čia galime paminėti tik tokią tendenciją: kiek daugiau tyrime dalyvavusių merginų nei vaikinų žino kokius mokomieji dalykai, įgūdžiai yra reikalingi jų būsimai specialybei ar profesijai. Lyginant pagal mokymosi klasę pastebėta, kad antros gimnazijos klasės respondentai yra mažiausiai žinantys arba mažiausiai tikri, kad tiksliai žino kokius disciplinų, gebėjimų ar įgūdžių jiems reikia jų ateities veiklai.

6 lentelė. Skirtingos lyties bei mokymosi klasės respondentų pasiskirstymas, atsižvelgiant į tai ar jie žino kokie mokomieji dalykai, kompetencijos yra reikalingos jų ateities veiklai (N=157)

	<i>Taip, %</i>	<i>Ne, %</i>	<i>Nesu tikras, %</i>	<i>p</i>
<i>Lytis</i>				
<i>Merginos</i>	66,7	2,0	31,4	0,115
<i>Vaikinai</i>	60,0	9,1	30,9	
<i>Mokymosi klasė</i>				
<i>2 klasė</i>	55,3	3,9	40,8	0,102
<i>3 klasė</i>	75,6	6,7	17,8	
<i>4 klasė</i>	69,4	2,8	27,8	

Pagrindiniai sunkumai, su kuriais apklausti respondentai susiduria planuodami savo ateitį pavaizduoti 9 paveiksle. Tik kiek daugiau nei dešimtdalis respondentų (12,7 proc.) teigia, kad nepatiria jokių rimtų sunkumų planuojant savo ateitį. Kad dėl įgūdžių stokos sunku planuoti ateitį nurodė daugiau nei pusė (60,5 proc.) respondentų. Taip pat nemaža dalis respondentų, t.y. 40,1 proc. nežino, kur galėtų realizuoti save ir dėl to jiems sunku priimti sprendimus dėl savo ateities planų. Daugiau nei trečdalis (38,2 proc.) respondentų jaučiasi per mažai pažįstantys save, savo galimybes bei sugebėjimus. Apklaustųjų tarpe buvo ir tokių respondentų, kurie skundėsi, kad mokykla jiems nepadedą apsispręsti arba sunku priimti sprendimus dėl nesutampančios jų ir tėvų nuomonės apie būsimą karjerą.



9 pav. Sunkumai, su kuriais respondentai susiduria planuodami savo ateitį (N=157)

Lyginant tyrime dalyvavusių merginų ir vaikinų nurodytus sunkumus, su kurias jie susiduria planuodami savo ateitį, statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta (žr. 7 lentelė). Panaudojus Chi – kvadrato kriterijų, visais atvejais gauta kriterijaus p reikšmė yra didesnė už nustatytą reikšmingumo lygį 0,05. Todėl galime teigti, kad tiek apklaustos merginos tiek vaikinai planuodami savo ateitį vienodai dažnai susiduria su lentelėje išvardintais sunkumais.

7 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį, atsižvelgiant į patiriamus sunkumus planuojant savo ateitį (N=157)

<i>Sunkumai</i>	<i>Merginos, %</i>	<i>Vaikinai, %</i>	<i>p</i>
<i>Man mokykla nepadedą apsispręsti</i>	11,8	10,9	0,872
<i>Nežinau, kur galėčiau save realizuoti</i>	44,1	32,7	0,165
<i>Sunku planuoti savo ateitį</i>	65,7	50,9	0,071
<i>Nesutampa mano ir tėvų požiūris į būsimą karjerą</i>	9,8	12,7	0,574
<i>Per mažai pažįstu save</i>	39,2	36,4	0,704
<i>Turiu daug pasirinkimų, bet negaliu išsirinkti geriausio</i>	33,3	30,9	0,757
<i>Neturiu rimtų sunkumų</i>	10,8	16,4	0,317

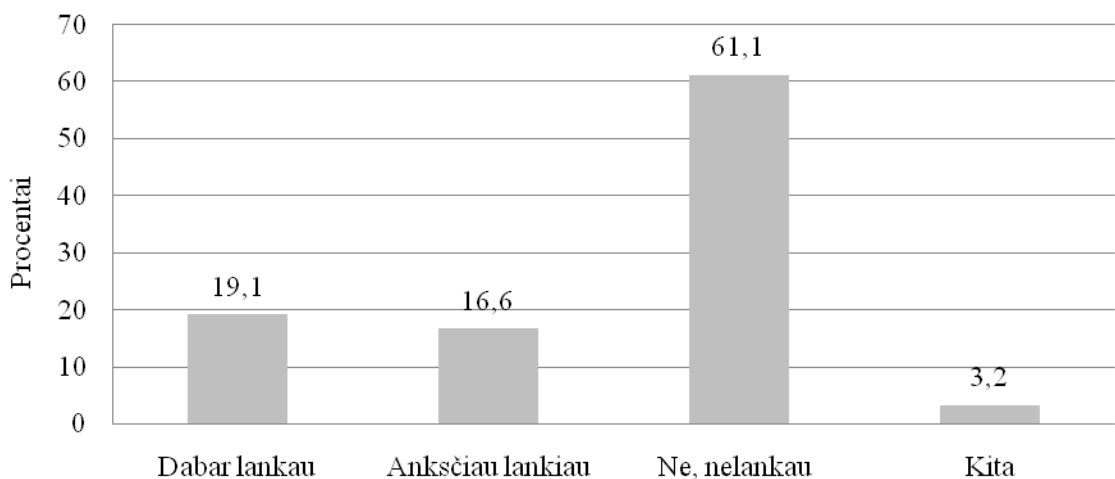
Palyginus sunkumus, kurios patiria skirtingo amžiaus respondentai, planuodami savo ateitį, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas šiam sunkumui - nesutampa mano ir tėvų požiūris į būsimą karjerą (žr. 8 lentelė). Šiam teiginiui kriterijaus p reikšmė gauta mažesnė už nustatytą reikšmingumo lygį 0,05. Iš lentelėje pateiktų duomenų matome, kad jauniausi, t.y. septyniolikmečiai respondentai linkę dažniau nei kitų amžiaus grupių respondentai nesutarti su tėvais dėl būsimos profesijos pasirinkimo. Kitus lentelėje nurodytus sunkumus gana vienodai planuodami ateitį patiria tiek jaunesni tiek vyresni respondentai.

8 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių, atsižvelgiant į patiriamus sunkumus planuojant savo ateitį (N=157)

<i>Sunkumai</i>	<i>17 metų, %</i>	<i>18 metų, %</i>	<i>19 metų, %</i>	<i>p</i>
<i>Man mokykla nepadedą apsispręsti</i>	14,5	6,7	11,1	0,427
<i>Nežinau, kur galėčiau save realizuoti</i>	38,2	37,8	47,2	0,613
<i>Sunku planuoti savo ateitį</i>	69,7	48,9	55,6	0,060
<i>Nesutampa mano ir tėvų požiūris į būsimą</i>	<b>17,1</b>	<b>6,7</b>	<b>2,8</b>	<b>0,042</b>

<i>karjerą</i>				
<i>Per mažai pažįstu save</i>	36,8	37,8	41,7	0,440
<i>Turiu daug pasirinkimų, bet negaliu išsirinkti geriausio</i>	38,2	35,6	16,7	0,067
<i>Neturiu rimtų sunkumų</i>	6,6	17,8	19,4	0,079

Net 61,1 proc. respondentų nėra lankę savo mokykloje jokių pamokų, daugkartinių ar kitų užsiėmimų, kurie būtų skirti jų karjeros kompetencijų (žinių, gebėjimų, nuostatų) ugdymui (ž. 10 pav.). Kiek daugiau nei trečdalis (35,7 proc.) apklaustų respondentų yra lankę arba šiuo metu savo mokykloje lanko tokio tipo užsiėmimus. Penki respondentai (3,2 proc.) pasirinko atsakymo variantą *Kita*, nurodydami, kad lanko karjeros kompetencijų tobulinimui skirtus užsiėmimus, tačiau ne savo mokykloje arba pažymėjo, kad jų mokykloje tokių pamokų ar užsiėmimų visai nėra.



10 pav. Respondentų pasiskirstymas atsižvelgiant į tai, ar jie lanko kokius nors užsiėmimus savo mokykloje, skirtus jų karjeros kompetencijų ugdymui (N=157)

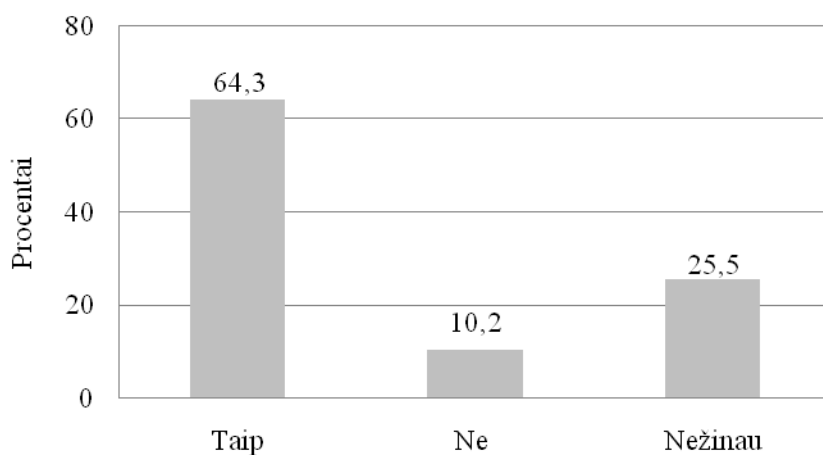
Statistiškai reikšmingų skirtumų lyginant skirtingos lyties bei skirtingos mokymosi klasės respondentų pasisakymus apie užsiėmimų, skirtų karjeros kompetencijoms gerinti, lankymą nenustatyta (žr. 9 lentelė). Abiem atvejais kriterijaus p reikšmė gauta didesnė už reikšmingumo lygį 0,05. Galime paminėti tik tokią tendenciją: daugiau apklaustų vaikinių nei merginų nurodė, kad nėra lankę tokių užsiėmimų. Lyginant pagal mokymosi klasę, ketvirtos gimnazijos klasės respondentai dažniau teigė, kad nėra visiškai lankę užsiėmimų karjeros kompetencijų ugdymo tema.



9 lentelė. Skirtingos lyties bei mokymosi klasės respondentų pasiskirstymas atsižvelgiant į tai, ar jie lanko kokius nors užsiėmimus savo mokykloje, skirtus jų karjeros kompetencijų ugdymui (N=157)

	<i>Dabar lankau,</i> %	<i>Anksčiau lankiau,</i> %	<i>Ne, nelankau,</i> %	<i>p</i>
<i>Lytis</i>				
<i>Merginos</i>	23,5	16,7	55,9	0,187
<i>Vaikinai</i>	10,9	16,4	70,9	
<i>Mokymosi klasė</i>				
<i>2 klasė</i>	23,7	18,4	55,3	0,492
<i>3 klasė</i>	20,0	11,1	64,4	
<i>4 klasė</i>	8,3	19,4	69,4	

Daugiau kaip pusė respondentų nurodė, kad savo mokykloje turi galimybę išsamiai pasikonsultuoti su specialistais rūpimais mokymosi, profesijos, tarpusavio santykių ir kt. klausimais (žr. 11 pav.). Tačiau įdomu tai, kad net ketvirtadalis apklaustųjų nežino ar jiems mokykloje yra galimybė gauti išsamią specialistų konsultaciją karjeros ir kt. klausimais.



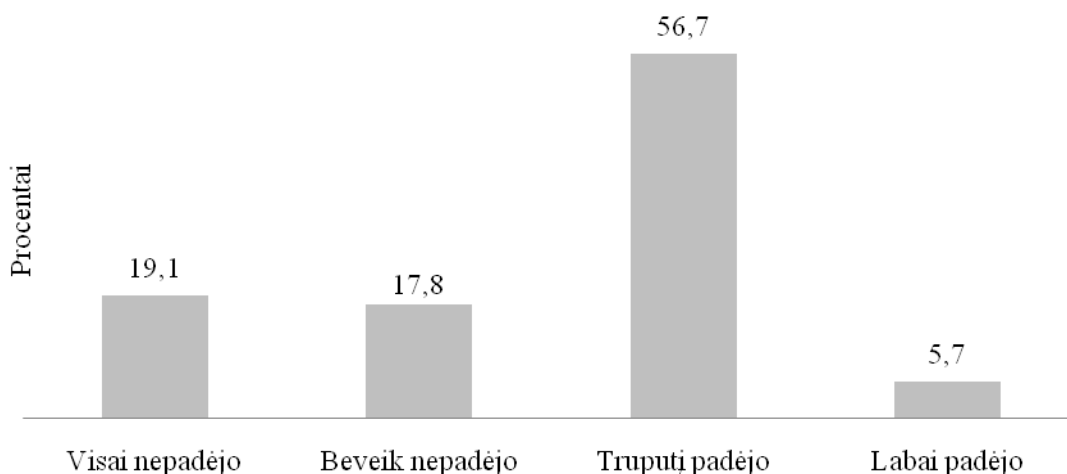
11 pav. Respondentų pasiskirstymas atsižvelgiant į tai ar jie turi mokykloje galimybę pasikonsultuoti su specialistais mokymosi, profesijos ir kt. klausimais (N=157)

Panaudojus Chi – kvadrato kriterijų statistiškai reikšmingų skirtumų tarp skirtingos lyties bei skirtingos mokymosi klasės respondentų pateiktų atsakymų į klausimą - ar jie turi mokykloje galimybę pasikonsultuoti su specialistais mokymosi, profesijos ir kt. klausimais – nenustatyta (žr. 10 lentelė). Todėl galime teigti, kad tiek skirtingos lyties, tiek skirtingose klasėse besimokantys respondentai gana vienodai teigiamai arba neigiamai atsakė į minėtą klausimą.

10 lentelė. Skirtingos lyties bei mokymosi klasės respondentų pasiskirstymas atsižvelgiant į tai, ar jie turi mokykloje galimybę pasikonsultuoti su specialistais mokymosi, profesijos ir kt. klausimais (N=157)

	<i>Taip, %</i>	<i>Ne, %</i>	<i>Nežinau, %</i>	<i>p</i>
<i>Lytis</i>				
<i>Merginos</i>	61,8	10,8	27,5	0,656
<i>Vaikinai</i>	69,1	9,1	21,8	
<i>Mokymosi klasė</i>				
<i>2 klasė</i>	60,5	11,8	27,6	0,900
<i>3 klasė</i>	66,7	8,9	24,4	
<i>4 klasė</i>	69,4	8,3	22,2	

Pasidomėjus ar karjeros specialisto konsultacija mokiniams buvo naudinga nustatyta, kad daugiau nei pusei respondentų tokia konsultacija buvo truputį naudinga (žr. 12 pav.). Kad visiškai konsultacija buvo bevertė, t.y. visai nepadėjo, teigė beveik penktadalis apklaustųjų (19,1 proc.).



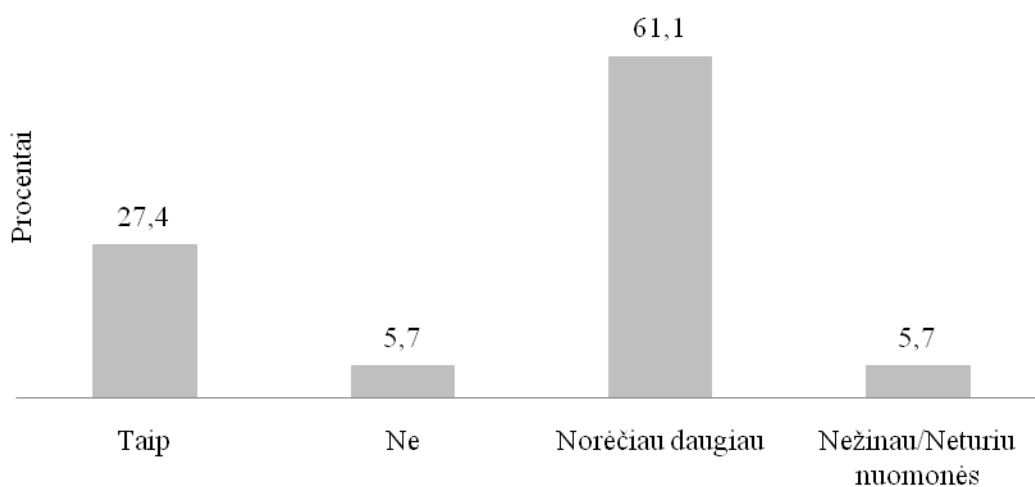
12 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal tai, ar jiems padėjo karjeros specialisto konsultacija (N=157)

Respondentų skirstyme pagal lytį ir amžių, atsižvelgiant į tai, ar jiems karjeros specialisto konsultacija buvo naudinga, statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta (žr. 11 lentelė). Abiem lyginimo atvejais gauta kriterijaus  $p$  reikšmė yra didesnė už nustatytą reikšmingumo lygį 0,05. Remiantis tuo galime teigti, kad karjeros specialisto konsultaciją vienodai naudinga ar nenaudinga įvardijo tiek apklaustos merginos tiek vaikinai, tiek ir skirtingų klasių respondentai.

11 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį ir amžių, atsižvelgiant į tai, ar jiems padėjo karjeros specialisto konsultacija (N=157)

	<i>Visai nepadėjo,</i> %	<i>Beveik nepadėjo,</i> %	<i>Truputį padėjo,</i> %	<i>Labai padėjo,</i> %	<i>p</i>
<i>Lytis</i>					
<i>Merginos</i>	17,6	17,6	60,8	3,9	0,318
<i>Vaikinai</i>	21,8	18,2	49,1	9,1	
<i>Mokymosi klasė</i>					
<i>2 klasė</i>	13,2	17,1	63,2	5,3	0,201
<i>3 klasė</i>	26,7	26,7	40,0	6,7	
<i>4 klasė</i>	22,2	8,3	63,9	5,6	

Net 61,1 proc. respondentų norėtų turėti daugiau informacijos apie būsimos profesijos pasirinkimą (žr. 13 pav.). Ir tik kiek daugiau nei penktadaliui apklaustų respondentų pakanka turimos informacijos profesijos pasirinkimo tema. Šie skaičiai vėlgi rodo šios temos aktualumą moksleivių tarpe bei būtinybę suteikti moksleiviams kuo daugiau informacijos apie karjeros ugdymą.



13 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal tai, ar jiems pakanka informacijos apie profesijos pasirinkimą (N=157)

12 lentelėje pateiktas skirtingos lyties bei amžiaus respondentų pasiskirstymas, atsižvelgiant į tai ar jiems pakanka informacijos apie profesijos pasirinkimą. Panaudojus Chi – kvadrato kriterijų statistiškai reikšmingas skirtumas nustatytas skirstant apklaustuosius pagal jų lytį. Šiuo lyginimo atveju gauta kriterijaus p reikšmė yra mažesnė už nustatytą reikšmingumo lygį 0,05. Iš lentelėje pateiktų duomenų matome, kad apklausti vaikinai daug dažniau nei merginos teigė, kad jiems pakanka turimos informacijos, susijusios su profesijos pasirinkimu. Merginos yra daug mažiau patenkintos turima informacija profesijos pasirinkimo tema ir didžioji

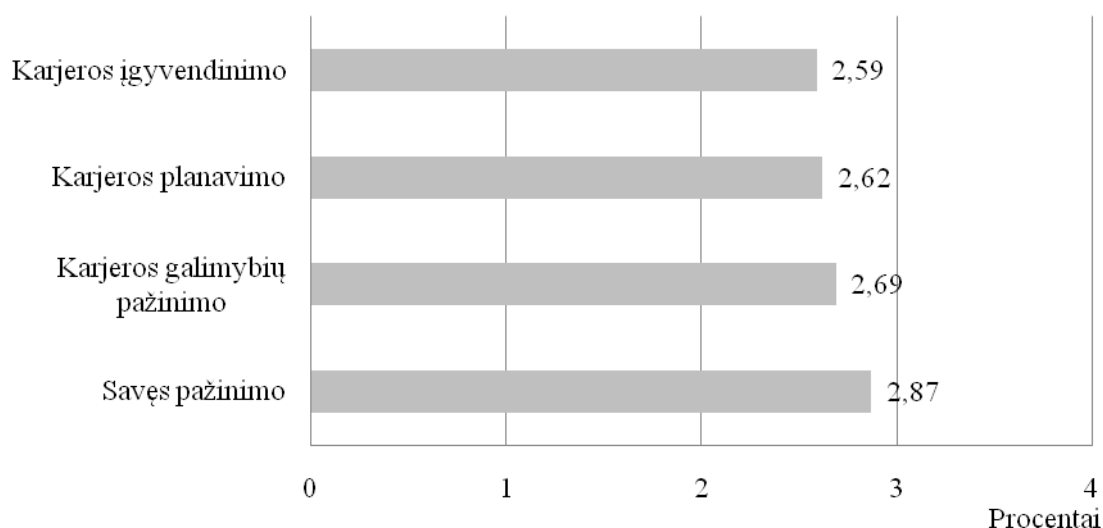
jų dalis (70,6 proc.) norėtų įgyti daugiau žinių apie profesijos pasirinkimą. Tuo tarpu apklaustų vaikinių, teigiančių, kad norėtų daugiau informacijos, buvo daug mažiau – 46,3 proc.

Skirstymas pagal klasę, atsižvelgiant į tai ar respondentams pakanka informacijos apie profesijos pasirinkimą statistiškai reikšmingo skirtumo neparodė. Čia galime paminėti tokią tendenciją: vyriausi, t.y. aštuoniolikos metų respondentai yra mažiausiai patenkinti savo turima informacija, susijusia su profesijos pasirinkimu, ir jie kiek dažniau nei jaunesni moksleiviai teigė, kad norėtų daugiau tokios informacijos.

12 lentelė. Skirtingos lyties bei amžiaus respondentų pasiskirstymas, atsižvelgiant į tai ar jiems pakanka informacijos apie profesijos pasirinkimą (N=157)

	<i>Taip,</i> %	<i>Ne,</i> %	<i>Norėčiau</i> <i>daugiau,</i> %	<i>Nežinau/Neturiu</i> <i>nuomonės,</i> %	<i>p</i>
<i>Lytis</i>					
<i>Merginos</i>	21,6	2,9	70,6	4,9	0,007
<i>Vaikinai</i>	38,2	10,9	46,3	7,3	
<i>Amžius</i>					
<i>16 metų</i>	26,3	2,6	65,8	5,3	0,252
<i>17 metų</i>	35,6	11,1	46,7	6,7	
<i>18 metų</i>	19,4	5,6	69,4	5,6	

Anketinio tyrimo metu respondentams buvo pateiktos pagrindinės karjeros kompetencijos ir apklaustųjų prašoma jas įvertinti keturių balų skalėje, kai 1 – labai silpnai vertinama kompetencija, 2 – silpnai, 3 – gerai, 4 – labai gerai. Duomenų pateikimui skaičiuotas vidurkis (žr. 14 pav.). Iš paveiksle pateiktų duomenų matome, kad apklausti respondentai savo karjeros kompetencijas nevertino aukštais balais. Visų išvardintų kompetencijų vidurkis nesiekia 3 balų, t.y. nesiekia net gero įvertinimo. Šie skaičiai vėlgi rodo šios temos aktualumą bei būtinybę dar mokykloje stiprinti mokinių karjeros kompetencijas. Geriausiai respondentai įvertino savęs pažinimo kompetenciją, t.y. svarbių karjerai asmenybės charakteristikų bei socialinės aplinkos pažinimas. Tuo tarpu blogiausiai buvo įvertinta karjeros įgyvendinimo kompetencija, kuri yra susijusi su karjeros bendrųjų kompetencijų taikymu, tobulinimu bei sėkmingu perėjimu iš mokyklos į kitą karjeros aplinką (mokymosi ar darbo).



14 pav. Savo turimų karjeros kompetencijų įvertinimas keturių balų skalėje (N=157)

Lyginant skirtingos lyties bei skirtingos mokymosi klasės respondentų išsakytą pagrindinių savo karjeros kompetencijų įvertinimą, statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta (žr. 13 lentelė). Savo turimus karjeros įgūdžius (savęs pažinimo, karjeros galimybių pažinimo, planavimo bei įgyvendinimo) gana vienodai vertina tiek apklausoje dalyvavusios merginos, tiek vaikinai, tiek ir skirtingų klasių mokiniai. Čia galima paminėti nebent tokius aspektus: vaikinai kiek geriau nei merginos įvertino savo visas karjeros kompetencijas, išskyrus karjeros įgyvendinimo; taip pat ir ketvirtos gimnazijos klasės mokiniai kiek geriau nei jaunesnių klasių atstovai įvertino savo visas karjeros kompetencijas, išskyrus karjeros įgyvendinimo.

13 lentelė. Savo turimų karjeros kompetencijų įvertinimas keturių balų skalėje, skirstant respondentus pagal lytį bei pagal mokymosi klasę (N=157)

Karjeros kompetencijos	Vidurkis pagal lytį		p	Vidurkis pagal klasę			p
	Merginos	Vaikinai		2 klasė	2 klasė	3 klasė	
	%	%		%	%	%	
Savęs pažinimo	2,82	2,95	0,311	2,78	2,89	3,03	0,217
Karjeros galimybių pažinimo	2,65	2,76	0,269	2,64	2,69	2,78	0,582
Karjeros planavimo	2,57	2,73	0,189	2,50	2,73	2,75	0,111
Karjeros įgyvendinimo	2,60	2,58	0,885	2,64	2,51	2,58	0,570

14 lentelėje pateiktas tyrime dalyvavusių respondentų pasiskirstymas pagal pagrindinių karjeros ugdymo veiklų naudingumą. Iš lentelėje pateiktų duomenų matome, kad labiausiai naudinga karjeros kompetencijoms ugdyti veikla respondentai įvardijo – savęs išbandymą praktinėje veikloje. Net 82,8 proc. respondentų teigia, kad savęs išbandymas

praktinėje veikloje yra labai naudingas karjeros įgūdžių tobulinimui. Kiek mažiau – 70,7 proc. respondentų labai naudingomis laiko konsultacijas su karjeros specialistais. Daugiau nei pusė respondentų labai naudingomis veiklomis įvardijo ir karjeros dienas, paskaitas/seminarus, pasirenkamas karjeros pamokas bei įvairius kitus karjeros renginius (susitikimus su aukštųjų/profesinių mokyklų atstovais; žymiais žmonėmis). Šie dideli skaičiai dar kartą patvirtina pasirinktos temos aktualumą bei būtinybę mokykloje rengti įvairius karjeros renginius, skirtus mokinių karjeros įgūdžių tobulinimui. Mažiausiai karjeros ugdymui naudingos buvo įvardintos šios veiklos: privalomos karjeros pamokos bei karjeros plano sudarymas.

14 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal karjeros ugdymo veiklų naudingumą (N=157)

<i>Veiklos</i>	<i>Visai nenaudinga %</i>	<i>Beveik nenaudinga %</i>	<i>Truputi naudinga %</i>	<i>Labai naudinga %</i>
<i>Privalomos karjeros pamokos</i>	7,6	18,5	47,8	26,1
<i>Pasirenkamos karjeros pamokos</i>	1,9	7,0	35,0	56,1
<i>Karjeros būreliai, klubai, diskusijų forumai</i>	4,5	14,6	44,6	36,3
<i>Karjeros paskaitos/seminarai</i>	3,2	8,3	35,7	52,9
<i>Karjeros dienos</i>	3,2	10,8	26,8	59,2
<i>Konsultacijos su karjeros specialistais</i>	2,5	2,5	24,2	70,7
<i>Mokytojai supažindina su savo dalyko pritaikymu gyvenime</i>	1,9	16,6	40,1	41,4
<i>Savęs išbandymas praktinėje veikloje</i>	2,5	0,6	14,0	82,8
<i>Ekskursijos į organizacijas</i>	-	10,8	35,7	53,5
<i>Karjeros plano sudarymas</i>	4,5	22,3	45,2	28,0
<i>Karjeros renginiai (susitikimai su aukštųjų/profesinių m-klų atstovais; žymiais žmonėmis)</i>	1,3	7,6	33,1	58,0

Tyrimo metu nustatyta, kad apklaustųjų respondentų tėvai gana aktyviai domisi savo vaikų veikla planuojant karjerą (žr. 15 lentelė). Net 86,6 proc. respondentų nurodė, kad jų tėvai būna netoliese, kai jiems prireikia patarimo. Kiek mažiau – 84,7 proc. respondentų teigė, kad jų tėvai kalbasi su jais apie tai ką jie planuoja veikti baigę mokyklą. Atsakymo variantą – *sėdi šalia tavęs, kai tu domiesi galimybėmis internete* – pasirinko mažiausiai respondentų.

15 lentelė. Respondentų pasiskirstymas atsižvelgiant į tėvų domėjimąsi jų veikla planuojant karjerą (N=157)

<i>Teiginiai</i>	<i>Žmonių skaičius, vnt.</i>	<i>Žmonių skaičius, %</i>
<i>Kalba su tavim apie tai, ką tu veiksi baigęs mokyklą</i>	133	84,7
<i>Sėdi šalia tavęs, kai tu domiesi galimybėmis internete</i>	65	41,4
<i>Būna netoliese, kai tau reikia patarimo</i>	136	86,6
<i>Skatina tave savarankiškai tyrinėti, aiškintis įvairius dalykus ir priimti sprendimus</i>	123	78,3
<i>Kartu su tavimi dalyvauja bendroje veikloje planuojant karjerą</i>	75	47,8

Respondentų pasiskirstymas pagal tėvų domėjimąsi jų veikla planuojant karjerą, atsižvelgiant į mokinių lytį, atskleidė statistiškai reikšmingą skirtumą šiam teiginiui - skatina tave savarankiškai tyrinėti, aiškintis įvairius dalykus ir priimti sprendimus (žr. 16 lentelė). Iš lentelėje pateiktų duomenų matome, kad apklausti vaikinai daug dažniau nei merginos pritarė šiam teiginiui, t.y. vaikinams tėvai yra linkę suteikti daugiau laisvės tyrinėjant įvairius dalykus bei priimant sprendimus. Kitų teiginių pritarimas buvo gana panašus tiek vaikinių tiek merginų tarpe.

16 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal tėvų domėjimąsi jų veikla planuojant karjerą, atsižvelgiant į mokinių lytį (N=157)

<i>Teiginiai</i>	<i>Merginos, %</i>	<i>Vaikinai, %</i>	<i>p</i>
<i>Kalba su tavim apie tai, ką tu veiksi baigęs mokyklą</i>	80,4	92,7	0,115
<i>Sėdi šalia tavęs, kai tu domiesi galimybėmis internete</i>	40,2	43,6	0,401
<i>Būna netoliese, kai tau reikia patarimo</i>	84,3	90,9	0,182
<b><i>Skatina tave savarankiškai tyrinėti, aiškintis įvairius dalykus ir priimti sprendimus</i></b>	<b>73,5</b>	<b>87,3</b>	<b>0,046</b>
<i>Kartu su tavimi dalyvauja bendroje veikloje planuojant karjerą</i>	46,1	50,9	0,563

Tuo tarpu skirtingos mokymosi klasės respondentų pasiskirstymas atsižvelgiant į tėvų domėjimąsi jų veikla planuojant karjerą, statistiškai reikšmingų skirtumų neparodė (žr. 17 lentelė). Visiems teiginiams gauta kriterijaus p reikšmė yra didesnė už nustatytą reikšmingumo lygį 0,05. Todėl galime teigti, kad nepriklausomai nuo vaiko mokymosi klasės tėvai gana vienodai domisi savo vaikų veikla planuojant karjerą, arba gana vienodai skatina savarankiškai tyrinėti bei patiems priimti sprendimus.

17 lentelė. Skirtingos mokymosi klasės respondentų pasiskirstymas atsižvelgiant į tėvų domėjimąsi jų veikla planuojant karjerą (N=157)

<i>Teiginiai</i>	<i>2 klasė, %</i>	<i>3 klasė, %</i>	<i>4 klasė, %</i>	<i>p</i>
<i>Kalba su tavim apie tai, ką tu veiksi baigęs mokyklą</i>	85,8	84,4	83,33	0,491
<i>Sėdi šalia tavęs, kai tu domiesi galimybėmis internete</i>	39,5	44,4	41,7	0,865
<i>Būna netoliese, kai tau reikia patarimo</i>	88,2	86,7	83,3	0,782
<i>Skatina tave savarankiškai tyrinėti, aiškintis įvairius dalykus ir priimti sprendimus</i>	73,7	80,0	86,1	0,313
<i>Kartu su tavimi dalyvauja bendroje veikloje planuojant karjerą</i>	52,6	40,0	47,2	0,404

Taip pat buvo pasidomėta kaip auklėtoja/mokytoja ar karjeros specialistė mokykloje domisi apklaustų respondentų ateities planais. Gauti duomenys pateikti 18 lentelėje. Daugiausia (70,7 proc.) respondentų pažymėjo, kad auklėtoja/mokytoja ar karjeros specialistė mokykloje kalbėjosi su jais apie tai, ką jie galvoja daryti baigę mokyklą. Kiek mažiau (65,0 proc.) respondentų teigė, kad iš mokytojos/ auklėtojos gavo patarimų, kur būtų dar galima kreiptis dėl papildomos informacijos. Mažiausiai (26,1 proc.) respondentų nurodė, kad mokykloje su jais buvo kalbama apie tai, ką jie darytų, jeigu kas nors nepasisektų planuojant karjerą.

18 lentelė. Respondentų pasiskirstymas atsižvelgiant į mokytojų domėjimąsi jų veikla planuojant karjerą (N=157)

<i>Teiginiai</i>	<i>Žmonių skaičius, vnt.</i>	<i>Žmonių skaičius, %</i>
<i>Kalbėjosi su tavimi apie tai, ką tu galvoji daryti baigęs mokyklą</i>	111	70,7
<i>Padėjo tau, kai buvo sunku ką nors padaryti ar rasti informacijos</i>	61	38,9
<i>Paaiškino, kodėl kai kurios interneto svetainės yra geros, kai ieškai informacijos (AIKOS, EUROGUIDANCE, LAMA BPO IR T.T)</i>	67	42,7
<i>Patarė tau, kur dar galėtum kreiptis informacijos</i>	102	65,0
<i>Padėjo tau, kai iškilo klausimų ar kažkas tave neramino</i>	74	47,1
<i>Kalbėjo su tavimi apie tai, ką darytum, jeigu kas nors nepasisektų planuojant karjerą</i>	41	26,1

Lyginat skirtingos lyties respondentų išsakytus pasisakymus apie mokytojų domėjimąsi jų veikla planuojant karjerą, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas šiam teiginiui - kalbėjo su tavimi apie tai, ką darytum, jeigu kas nors nepasisektų planuojant karjerą



(žr. 19 lentelė). Apklausti vaikinai daug dažniau nei merginos pritarė šiam teiginiui, t.y. vaikinai labiau buvo linkę kalbėtis su pedagogais apie tai ką jie darytų, jeigu kas nors nepavyktų planuojant karjerą. Likusiems lentelėje nurodytiems teiginiams gana vienodai pritarė tiek merginos tiek ir vaikinai.

19 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal mokytojų domėjimąsi jų veikla planuojant karjerą, atsižvelgiant į mokinių lytį (N=157)

<i>Teiginiai</i>	<i>Merginos, %</i>	<i>Vaikinai, %</i>	<i>p</i>
<i>Kalbėjosi su tavimi apie tai, ką tu galvoji daryti baigęs mokyklą</i>	70,6	70,9	0,966
<i>Padėjo tau, kai buvo sunku ką nors padaryti ar rasti informacijos</i>	37,3	41,8	0,576
<i>Paaiškinio, kodėl kai kurios interneto svetainės yra geros, kai ieškai informacijos (AIKOS, EUROGUIDANCE, LAMA BPO IR T.T)</i>	45,1	38,2	0,403
<i>Patarė tau, kur dar galėtum kreiptis informacijos</i>	65,7	63,6	0,797
<i>Padėjo tau, kai iškilo klausimų ar kažkas tave neramino</i>	43,1	54,5	0,172
<b><i>Kalbėjo su tavimi apie tai, ką darytum, jeigu kas nors nepasisektų planuojant karjerą</i></b>	<b>20,6</b>	<b>36,4</b>	<b>0,032</b>

Skirtingos mokymosi klasės respondentų pasiskirstymas atsižvelgiant į mokytojų domėjimąsi jų veikla planuojant karjerą, taip pat atskleidė statistiškai reikšmingus skirtumus (žr. 20 lentelė). Šiuo lyginimo atveju reikšmingi skirtumai nustatyti šiems teiginiams: paaiškinio, kodėl kai kurios interneto svetainės yra geros, kai ieškai informacijos (AIKOS, EUROGUIDANCE, LAMA BPO IR T.T); patarė tau, kur dar galėtum kreiptis informacijos. Aukščiausioje, t.y. ketvirtoje klasėje besimokantys respondentai daug dažniau nei žemesnių klasių atstovai teigė, kad pedagogai jiems paaiškinio apie interneto svetainių svarbumą ieškant informacijos. Tuo tarpu, trečios gimnazijos klasės respondentai daug dažniau nei likusių klasių pažymėjo, kad mokytoja/auklėtoja jiems patarė, kur dar būtų galima kreiptis ieškant informacijos, susijusios su karjeros planavimu.

20 lentelė. Skirtingos mokymosi klasės respondentų pasiskirstymas atsižvelgiant į mokytojų domėjimąsi jų veikla planuojant karjerą (N=157)

<i>Teiginiai</i>	<i>2 klasė, %</i>	<i>3 klasė, %</i>	<i>4 klasė, %</i>	<i>p</i>
<i>Kalbėjosi su tavimi apie tai, ką tu galvoji daryti baigęs mokyklą</i>	67,1	82,2	63,9	0,125
<i>Padėjo tau, kai buvo sunku ką nors padaryti ar rasti informacijos</i>	38,2	46,7	30,6	0,330
<b><i>Paaiškinio, kodėl kai kurios interneto svetainės yra geros, kai ieškai informacijos (AIKOS,</i></b>	<b>34,2</b>	<b>42,2</b>	<b>61,1</b>	<b>0,027</b>

<b>EUROGUIDANCE , LAMA BPO IR T.T)</b>				
<b>Patarė tau, kur dar galėtum kreiptis informacijos</b>	<b>59,2</b>	<b>80,0</b>	<b>58,3</b>	<b>0,043</b>
<i>Padėjo tau, kai iškilo klausimų ar kažkas tave neramino</i>	48,7	48,9	41,7	0,755
<i>Kalbėjo su tavimi apie tai, ką darytum, jeigu kas nors nepasisektų planuojant karjerą</i>	22,4	33,3	25,0	0,408

21 lentelė. Respondentų nurodyti asmenys bei šaltiniai, kurie suteikė jiems informacijos karjeros planavimo tema (N=157)

<i>Asmenys ir šaltiniai</i>	<i>Žmonių skaičius, vnt.</i>	<i>Žmonių skaičius, %</i>
<i>Pamokų metu iš mokytojų</i>	111	70,7
<i>Klasės valandėlėse iš klasės auklėtojų</i>	73	46,5
<i>Renginių metu iš mokyklos bendruomenės</i>	88	56,1
<i>Iš socialinio pedagogo</i>	102	65,0
<i>Iš bibliotekininko</i>	84	53,5
<i>Ekskursijų, išvykų metu iš mokyklos bendruomenės</i>	60	38,2
<i>Iš mokyklos stendų, lankstinukų, plakatų</i>	102	65,0
<i>Savo draugų, klasiokų</i>	113	72,0
<i>Giminaičio (pvz. brolio, sesers, tetos, dėdės, senelių ir pan.)</i>	142	90,4
<i>Asmens, kurio darbas yra patarti, kaip planuoti savo karjeros kelią</i>	86	54,8
<i>Svetainių, internetinių puslapių</i>	138	87,9
<i>Televizijos, radijo, laikraščių, žurnalų</i>	87	55,4
<i>Niekas iš šių žmonių ar šaltinių nepatarė kaip lengviau apsispręsti planuojant karjerą</i>	19	12,1

Lyginant apklaustų merginų ir vaikinų nurodytus asmenis bei šaltinius, kurie jiems suteikė informacijos karjeros planavimo tema, nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai (žr. 22 lentelė). Panaudojus Chi – kvadrato kriterijų kai kuriems asmenis/šaltiniams gauta kriterijaus p reikšmė yra mažesnė už nustatytą reikšmingumo lygį 0,05. Tyrime dalyvavusios merginos daug dažniau nei vaikinai patarimų kaip planuoti savo karjerą gavo iš internetinių svetainių, puslapių, iš savo draugų bei klasiokų, taip pat ir iš mokyklos bendruomenės įvairių ekskursijų ar išvykų metu. Tuo tarpu vaikinai dažniau nei merginos patarimų sulaukdavo iš asmenų, kurių darbas yra būtent patarti, kaip planuoti savo karjeros kelią. Vaikinai taip pat daug dažniau teigė, kad niekas iš pateiktų asmenų ar šaltinių jiems nesuteikė jokių patarimų, susijusių su karjeros planavimu.

22 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį, atsižvelgiant į asmenis bei šaltinius, kurie suteikė jiems informacijos karjeros planavimo tema (N=157)

<i>Asmenys ir šaltiniai</i>	<i>Merginos, %</i>	<i>Vaikinai, %</i>	<i>p</i>
<i>Pamokų metu iš mokytojų</i>	70,6	70,9	0,966
<i>Klasės valandėlėse iš klasės auklėtojų</i>	44,1	50,9	0,416
<i>Renginių metu iš mokyklos bendruomenės</i>	54,9	58,2	0,693
<i>Iš socialinio pedagogo</i>	68,6	58,2	0,287
<i>Iš bibliotekininko</i>	52,0	56,4	0,684
<b><i>Ekskursijų, išvykų metu iš mokyklos bendruomenės</i></b>	<b>44,1</b>	<b>27,3</b>	<b>0,038</b>
<i>Iš mokyklos stendų, lankstinukų, plakatų</i>	66,7	61,8	0,544
<b><i>Savo draugų, klasiokų</i></b>	<b>77,5</b>	<b>61,8</b>	<b>0,037</b>
<i>Giminaičio (pvz. brolio, sesers, tetos, dėdės, senelių ir pan.)</i>	93,1	85,5	0,118
<b><i>Asmens, kurio darbas yra patarti, kaip planuoti savo karjeros kelią</i></b>	<b>49,0</b>	<b>65,5</b>	<b>0,048</b>
<b><i>Svetainių, internetinių puslapių</i></b>	<b>96,1</b>	<b>72,7</b>	<b>0,000</b>
<i>Televizijos, radijo, laikraščių, žurnalų</i>	57,8	50,9	0,404
<b><i>Niekas iš šių žmonių ar šaltinių nepatarė kaip lengviau apsispręsti planuojant karjerą</i></b>	<b>6,9</b>	<b>21,8</b>	<b>0,001</b>

Statistiškai reikšmingų skirtumų nustatyta ir lyginant skirtingos mokymosi klasės respondentų nurodytus asmenis bei šaltinius, kurie jiems suteikė informacijos karjeros planavimo tema (žr. 23 lentelė). Žemiausioje, t.y. antroje gimnazijos klasėje besimokantys respondentai daug rečiau nei vyresnieji nurodė, kad patarimų jie sulaukia iš klasės auklėtojos klasės valandėlių metu, iš mokyklos bendruomenės įvairių renginių metu bei rečiau gauna informacijos iš mokyklos stendų, lankstinukų ar plakatų. Tuo tarpu aukščiausiai, ketvirtai gimnazijos klasei atstovaujantys respondentai daug rečiau patarimų, susijusių su karjeros planavimu, gauna iš socialinio pedagogo, televizijos, radijo, laikraščių bei žurnalų.

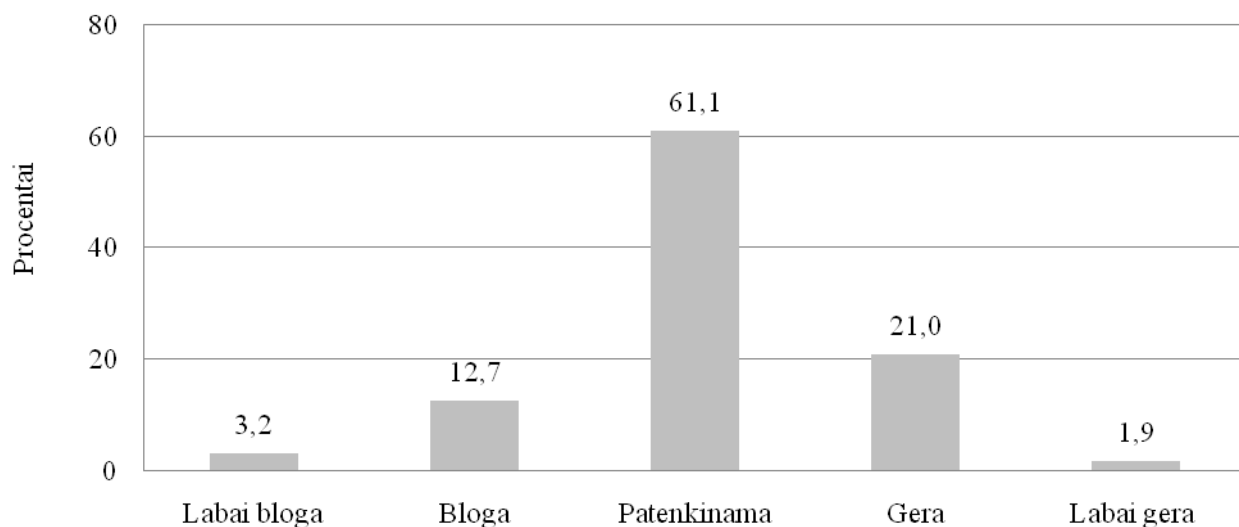
23 lentelė. Skirtingos mokymosi klasės respondentų nurodyti asmenys bei šaltiniai, kurie suteikė jiems informacijos karjeros planavimo tema (N=157)

<i>Asmenys ir šaltiniai</i>	<i>2 klasė, %</i>	<i>3 klasė, %</i>	<i>4 klasė, %</i>	<i>p</i>
<i>Pamokų metu iš mokytojų</i>	72,4	77,8	58,3	0,146
<b><i>Klasės valandėlėse iš klasės auklėtojų</i></b>	<b>31,6</b>	<b>66,7</b>	<b>52,8</b>	<b>0,001</b>
<b><i>Renginių metu iš mokyklos bendruomenės</i></b>	<b>50,0</b>	<b>51,1</b>	<b>75,0</b>	<b>0,033</b>
<b><i>Iš socialinio pedagogo</i></b>	<b>72,4</b>	<b>73,3</b>	<b>38,9</b>	<b>0,004</b>
<i>Iš bibliotekininko</i>	47,7	57,8	61,1	0,533
<i>Ekskursijų, išvykų metu iš mokyklos bendruomenės</i>	35,5	51,1	27,8	0,080

<b><i>Iš mokyklos stendų, lankstinukų, plakatų</i></b>	<b>55,3</b>	<b>73,3</b>	<b>75,0</b>	<b>0,047</b>
<i>Savo draugų, klasiokų</i>	75,0	73,3	63,9	0,460
<i>Giminaičio (pvz. brolio, sesers, tetos, dėdės, senelių ir pan.)</i>	90,8	88,9	91,7	0,905
<i>Asmens, kurio darbas yra patarti, kaip planuoti savo karjeros kelią</i>	53,9	57,8	52,8	0,886
<i>Svetainių, internetinių puslapių</i>	88,2	86,7	88,9	0,950
<b><i>Televizijos, radijo, laikraščių, žurnalų</i></b>	<b>65,8</b>	<b>53,3</b>	<b>36,1</b>	<b>0,012</b>
<i>Niekas iš šių žmonių ar šaltinių nepatarė kaip lengviau apsispręsti planuojant karjerą</i>	13,2	17,8	2,8	0,102

### 2.2.1 Mokinių požiūrio į dabartinę Lietuvos švietimo padėtį atskleidimas

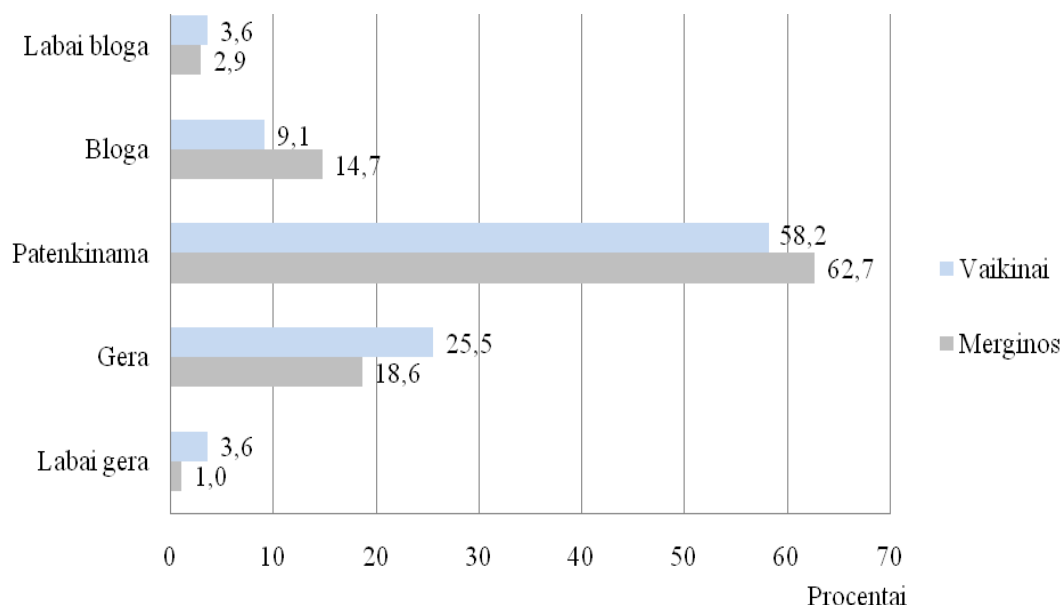
Lietuvoje vykdoma švietimo politika daugiau ar mažiau įtakoja mokinių profesinį apsisprendimą bei jų karjeros kelią. Tyrimo metu respondentų buvo prašoma įvertinti dabartinę Lietuvos švietimo padėtį. Gauti rezultatai pavaizduoti 15 paveiksle ir jie nėra optimistiniai. Net daugiau kaip pusė (61,1 proc.) respondentų dabartinę švietimo padėtį Lietuvoje įvardijo kaip patenkinamą. Ir tik 3 respondentai (1,9 proc.) mano, kad Lietuvoje švietimo padėtis bei valstybės vykdoma švietimo politika yra labai gera. Taip pat apskaičiuotas ir vidurkis penkiabalėje skalėje, kai 1 - švietimo padėtis labai bloga, 2 - bloga, 3 - patenkinama, 4 – gera, 5 – labai gera. Gautas įvertis – 3,06 rodo tik patenkinamą įvertinimą.



15 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal dabartinės Lietuvos švietimo padėties įvertinimą (N=157)

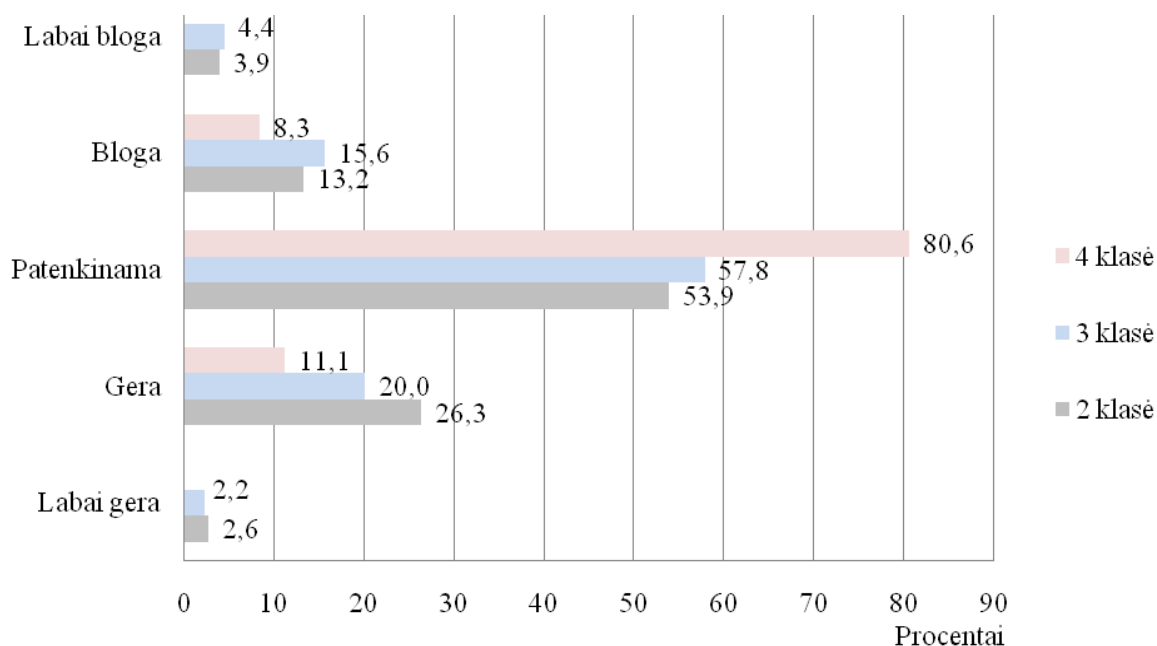
Lyginant tyrime dalyvavusių merginų ir vaikinų nuomonę apie dabartinę švietimo padėtį Lietuvoje, reikšmingų skirtumų nepastebėta. Vaikinai penkiabalėje skalėje švietimo padėtį įvertino 3,16 balais, merginos - 3,00. Gauti rezultatai procentine išraiška pateikti 16 paveiksle.

Kiek daugiau nei ketvirtadalis apklaustų vaikinių (29,1 proc.) dabartinę švietimo padėtį Lietuvoje įvertino geriau negu patenkinama. Merginų, vertinančių švietimo padėtį geru balu, buvo kiek mažiau.



16 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį, atsižvelgiant į dabartinės Lietuvos švietimo padėties įvertinimą (p=0,530) (N=157)

Respondentų pasiskirstymas pagal mokymosi klasę, atsižvelgiant į dabartinės Lietuvos švietimo padėties įvertinimą taip pat statistiškai reikšmingų skirtumų neparodė (žr. 17 paveiksle). Antros gimnazijos klasės respondentai penkiabalėje sistemoje dabartinę švietimo padėtį Lietuvoje įvertino 3,11 balu, trečios klasės – 3,00, ketvirtos – 3,03. Tik 11,1 proc. ketvirtos klasės, 22,2 proc. trečios klasės bei 28,9 proc. antros klasės apklaustų respondentų mano, kad dabartinė švietimo padėtis Lietuvoje yra geresnė nei patenkinama.



17 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal mokymosi klasę, atsižvelgiant į dabartinės Lietuvos švietimo padėties įvertinimą ( $p=0,348$ ) ( $N=157$ )

Anketoje respondentų atviru klausimu buvo prašoma argumentuoti savo nuomonę apie dabartinę Lietuvos švietimo padėtį. Kadangi gerai Lietuvos švietimo padėtį įvertino tik nedaugelis apklaustų gimnazistų, tai ir gerų argumentų nebuvo daug. Tik vienetai respondentų nurodė teigiamus argumentus, teigdami, kad „viskas puiku, nėra kuom skųstis“, „didelių problemų kaip ir nepastebėjau“, „yra sudarytos geros mokymosi sąlygos“ bei „visi turime galimybes įgyti kokybišką išsilavinimą“. Neigiamų, patenkinamą dabartinę Lietuvos švietimo padėtį atspindinčių argumentų buvo daug daugiau. Šie argumentai suskirstyti į kategorijas bei pateikti 24 lentelėje. Matome, kad dažniausiai respondentai skundėsi dabartinės švietimo sistemos nepastovumu, t.y. dažnas egzaminų struktūros, priėmimo tvarkos keitimas. Visa tai trikdo mokinių mąstymą apie ateitį bei sunkina jų apsisprendimą. Taip pat nemažai respondentų įvardijo finansavimo problemas, paramos normaliems studentams trūkumą, mažą valstybės finansuojamų vietų skaičių. Dalis respondentų skundėsi ir per dideliu mokymosi krūviu ar egzaminų sudėtingumu. Likusioms kategorijos priskirti teiginiai, susiję su žema mokytojų kvalifikacija, informacijos trūkumu bei inventoriaus ar naujų technologijų trūkumu.

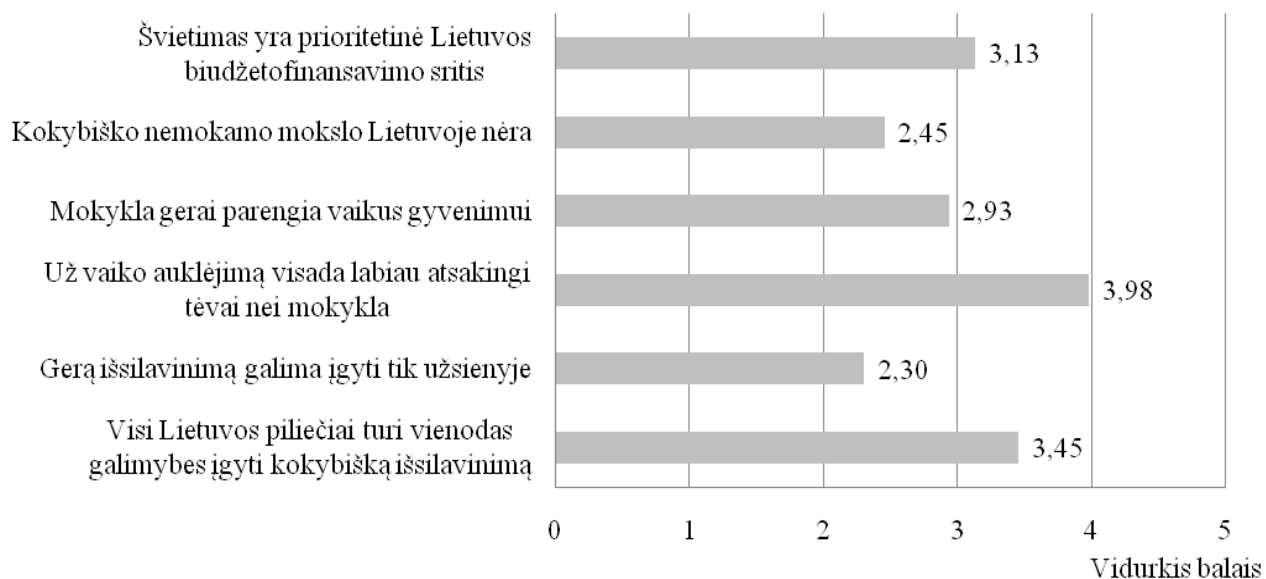
24 lentelė. Patenkinamą Lietuvos švietimo padėties vertinimą atspindinčios kategorijos

Kategorijos	Dažnių skaičius, vnt.	Autentiški pasisakymai
Nepastovumas	42	Mokymosi programos nuolatos tai lengvinamos, tai sunkinamos, keičiamos. Lietuvos švietime dažnai, gal net per dažnai vyksta įvairių pasikeitimų, kurie trukdi mąstyti apie ateitį.

		<p>Dažnai vykdo pakeitimus, trikdo mokinių pasirinkimus, mokymąsi. Sprendimai priimami per greitai, gerai neapgalvojus jų pasekmių. Nes švietimo ministerija vis keičia egzaminų vertinimą (lietuvių k.) arba stojimą į universitetus.</p> <p>Nes per dažnai keičia švietimo sistemą.</p> <p>Dažnas egzaminų struktūros keitimas, nepastovumas.</p> <p>Kaitaliojasi egzaminų tvarka ir stojimų reikalavimai.</p> <p>Greitai keičiasi švietimo programos, egzaminų tvarka.</p> <p>Labai greitai keičiasi švietimo programos ir egzaminų tvarka.</p> <p>Nėra nusistovėjusios tvarkos, daug kitimų.</p> <p>Nėra pastovumo, egzaminai, kiti aspektai.</p>
Blogas finansavimas	31	<p>Ne visi baigę mokyklą turi galimybę studijuoti dėl finansinių problemų.</p> <p>Nėra paramos normalios studentams.</p> <p>Daugiau valstybės vietų studijuojant.</p> <p>Dideli mokesčiai už mokslus, mažai nemokamų vietų.</p> <p>Brangūs mokslai universitetuose.</p> <p>Žmogus mokantis gerai, bet neturintis geros finansinės padėties, turi mažai įstoti šansų į savo norimą specialybę.</p> <p>Dėl finansavimo, užmokesčio už mokslus.</p> <p>Studijų kainos yra daugumai per didelės.</p>
Per didelis krūvis	21	<p>Galėtų būti mažesnis krūvis mokiniams.</p> <p>Palyginus su kitomis ES šalimis mūsų mokymo lygis yra labai aukštas, net per aukštas, toks jausmas, kad iš mūsų nori padaryti profesorius, ne visi mokiniai yra talentingi ir galintys mokytis tokiu lygiu ir tempu.</p> <p>Egzaminai yra per sunkūs.</p> <p>Mokiniai turi didelį mokymosi krūvį.</p> <p>Manau, Lietuvoje yra keliami per dideli reikalavimai esant nevisiškai stipriai valstybei, per didelis krūvis mokiniams ir studentams.</p> <p>Didelis spaudimas mokinių.</p> <p>Programa yra perkrauta nereikalingos informacijos.</p> <p>Vaikams yra sunku pavežti didelius krūvius, jie turi mokytis tai kas nepatinka ar nepravers gyvenime.</p> <p>Palyginus su kitomis šalimis, Lietuvoje labai sunki mokymosi programa.</p>
Žema mokytojų kvalifikacija	16	<p>Ne visi mokytojai sugeba sudominti ir gerai išaiškinti temą.</p> <p>Mokytojo specialybė nėra laikoma prestižine, todėl geriausi profesionalai nesirenka mokytojo specialybės.</p> <p>Mokyklose dirba tikrai gerų mokytojų, puikiai išmanančių savo darbą, bet yra labai daug tokių, kurie neaišku ką daro mokykloje, moko ar tiesiog eina dirbti dėl „uždarbio“.</p> <p>Labai daug prastos kvalifikacijos mokytojų, mokymo programos pasenusios.</p> <p>Mokytojai neskatina mokinių.</p>
Informacijos trūkumas	8	<p>Švietimas platina informaciją ir siekia padėti karjeros, ateities planams, tačiau neretai ši informacija nepasiekia moksleivių.</p> <p>Nėra visų sąlygų sužinoti, kuo daugiau informacijos apie tolesnius</p>

		mokslius universitetuose.
Inventoriaus, naujų technologijų trūkumas	5	Nes trūksta inventoriaus, techninių dalykų. Mokyklos nespėja su naujomis technologijomis, jos turėtų būti labiau modernizuotos, taip ir vaikams būtų įdomiau mokytis.

Aiškinantis kaip respondentai supranta švietimą, anketoje buvo pateikti teiginiai ir apklaustųjų prašoma nurodyti ar jie pritaria konkrečiam teiginiui ar ne, t.y. įvertinti savo pritarimą penkiabalėje skalėje. Rezultatų pateikimui skaičiuotas vidurkis, kai 1 – visiškai nesutinku su teiginiu, 2 – iš dalies nesutinku, 3 - nei nesutinku/nei sutinku, 4 – iš dalies sutinku, 5 – visiškai sutinku. Gauti skaičiai pateikti 18 paveiksle. Matome, kad dažniausiai respondentai buvo linkę pritarti teiginiui – už vaiko auklėjimą visada labiau atsakingi tėvai nei mokykla. Gautas vidurkis 3,98, rodo, kad gimnazistai linkę *iš dalies sutikti* su pastaruoju teiginiu. Su likusiais paveiksle pateiktais teiginiais apklaustieji mokiniai linkę nei nesutikti/nei sutikti. Džiugu, kad tokie teiginiai kaip – *kokybiško mokslo Lietuvoje nėra bei gerą išsilavinimą galima įgyti tik užsienyje* - nesulaukė didelio pritarimo, t.y. dauguma respondentų iš dalies nesutiko su minėtais teiginiais. Tai rodo, kad moksleiviai vertina Lietuvoje įgytą išsilavinimą bei mato kokybiško mokslo perspektyvas savo gimtojoje šalyje.



18 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal švietimo supratimą (vidurkis skaičiuotas, kai 1 – visiškai nesutinku su teiginiu, 2 – iš dalies nesutinku, 3 - nei nesutinku/nei sutinku, 4 – iš dalies sutinku, 5 – visiškai sutinku) (N=157)

Lyginant apklausoje dalyvavusių merginų ir vaikų išsakytą nuomonę apie švietimo supratimą, statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta (žr. 25 lentelė). Panaudojus Chi – kvadrato kriterijų, gauta p reikšmė visiems teiginiais buvo didesnė už nustatytą reikšmingumo



lygį 0,05. Todėl galime teigti, kad su lentelėje nurodytais teiginiais gana vienodai yra linkusios sutinki arba nesutikti tiek apklaustos merginos tiek ir vaikinai.

25 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį, atsižvelgiant į švietimo supratimą (vidurkis skaičiuotas, kai 1 – visiškai nesutinku su teiginiu, 2 – iš dalies nesutinku, 3 - nei nesutinku/nei sutinku, 4 – iš dalies sutinku, 5 – visiškai sutinku) (N=157)

<i>Teiginiai</i>	<i>Vidurkis</i>		<i>p</i>
	<i>Merginos</i>	<i>Vaikinai</i>	
<i>Visi Lietuvos piliečiai turi vienodas galimybes įgyti kokybišką išsilavinimą</i>	3,45	3,45	0,988
<i>Gerą išsilavinimą galima įgyti tik užsienyje</i>	2,27	2,35	0,701
<i>Už vaiko auklėjimą visada labiau atsakingi tėvai nei mokykla</i>	4,01	3,93	0,647
<i>Mokykla gerai parengia vaikus gyvenimui</i>	2,91	2,96	0,759
<i>Kokybiško nemokamo mokslo Lietuvoje nėra</i>	2,39	2,55	0,464
<i>Švietimas yra prioritetinga Lietuvos biudžeto finansavimo sritis</i>	3,07	3,25	0,280

Kiek kitokie rezultatai gauti lyginant skirtingos mokymosi klasės apklaustųjų respondentų nuomonę apie švietimą (žr. 26 lentelė). Šiame lyginyje nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai šiems teiginiams - kokybiško nemokamo mokslo Lietuvoje nėra bei švietimas yra prioritetinga Lietuvos biudžeto finansavimo sritis. Antros klasės respondentai, lyginant su kitų klasių atstovais, buvo kiek labiau linkę pritarti abiem šiems teiginiams. Kad kokybiško nemokamo mokslo Lietuvoje nėra labiausiai nesutiko ketvirtoje klasėje besimokinantys respondentai.

26 lentelė. Skirtingos mokymosi klasės respondentų pasiskirstymas pagal švietimo supratimą (vidurkis skaičiuotas, kai 1 – visiškai nesutinku su teiginiu, 2 – iš dalies nesutinku, 3 - nei nesutinku/nei sutinku, 4 – iš dalies sutinku, 5 – visiškai sutinku) (N=157)

<i>Teiginiai</i>	<i>Vidurkis</i>			<i>p</i>
	<i>2 klasė</i>	<i>3 klasė</i>	<i>4 klasė</i>	
<i>Visi Lietuvos piliečiai turi vienodas galimybes įgyti kokybišką išsilavinimą</i>	3,64	3,20	3,36	0,231
<i>Gerą išsilavinimą galima įgyti tik užsienyje</i>	2,30	2,49	2,06	0,213
<i>Už vaiko auklėjimą visada labiau atsakingi tėvai nei mokykla</i>	4,14	3,69	4,00	0,076
<i>Mokykla gerai parengia vaikus gyvenimui</i>	3,11	2,84	2,67	0,078
<b><i>Kokybiško nemokamo mokslo Lietuvoje nėra</i></b>	<b>2,80</b>	<b>2,36</b>	<b>1,81</b>	<b>0,000</b>
<b><i>Švietimas yra prioritetinga Lietuvos biudžeto finansavimo sritis</i></b>	<b>3,25</b>	<b>2,98</b>	<b>3,08</b>	<b>0,352</b>

## 2.2.2. Mokinių lūkesčių susijusių su karjera įvardijimas

Anketoje greta uždarų klausimų buvo pateikti ir atviro tipo klausimai, kad respondentai galėtų atviriau, neįsprausti į tam tikrus pateiktų atsakymų rėmus, atskleisti savo pageidavimus bei lūkesčius, susijusius su karjera. Respondentų buvo prašoma nurodyti kokia tema jiems būtų aktuali susitikus su karjeros konsultantu ar karjeros dalyko mokytoju. Šio klausimo atsakomumas buvo gana didelis, kas rodo turimas mokinių žinių spragas bei karjeros specialisto svarbą mokykloje. Respondentams aktualias temas atspindinčios kategorijos pateiktos 27 lentelėje. Matome, kad dažniausiai respondentai įvardijo temas, susijusias su būsimos specialybės/profesijos pasirinkimu bei jos perspektyvomis. Taip pat nemažai daliai respondentų trūksta informacijos apie priėmimo į universitetus bei kolegijas tvarką. Dalis respondentų norėtų informacijos apie konkrečias, juos dominančias specialybes. Kai kuriuos respondentus taip pat domina įsidarbinimo galimybės Lietuvoje bei užsienyje, karjeros planavimo bei asmeninių įgūdžių ugdymo temos.

27 lentelė. Respondentams aktualias temas atspindinčios kategorijos

<i>Kategorijos</i>	<i>Dažnių skaičius, vnt.</i>	<i>Autentiški pasisakymai</i>
Būsimos specialybės/profesijos pasirinkimas bei perspektyvos	38	Kokios specialybės bus reikalingos ir paklausios ateityje. Specialybės svarba (žmonių gyvenime, ateityje kiek bus svarbi). Profesijos pasirinkimas. Kaip teisingai pasirinkti studijų kryptį. Pagalba renkantis kryptį. Kaip išsirinkti specialybę, jos perspektyvos. Profesijos perspektyvos, nes ne visas jas žinau. Kokias specialybes moksleiviai gali išbandyti Telšiuose? Kokios specialybės perspektyviausios yra šiuo metu. Kaip neklystant pasirinkti savo profesiją. Ar mano specialybė bus ir ar yra perspektyvi, ar sugebėsiu rasti darbą. Pasirinktos profesijos perspektyvos. Kokios profesijos bus paklausiausios ateinančiais metais. Kokių profesijų šiuo metu reikia. Kokios būtų mano perspektyvos baigus vieną ar kitą dalyką.
Priėmimo į universitetus/kolegijas tvarka	33	Stojimo sąlygos į aukštąsias mokyklas. Studijos kolegijose, universitetuose. Koks stojimas į norimą mokslą. Stojimo sąlygos į universitetus. Kaip stoti į ES universitetus. Stojimo naujienos.

		<p>Stojimo balų sistema.  Kokie turi būti balai norint stoti.  Stojimas į užsienio universitetus.  Kur stoti kolegija ar universitetas?  Apie Lietuvos universitetus  Studijos užsienyje.</p>
Daugiau informacijos apie konkrečias specialybes	22	<p>Menai, fotografija.  Reklamos vadyba, kūrybinės ar pramogų industrijos.  Ekonomika.  Geologo specialybė.  Dizaino studijos.  Dailės studijos.  Architektūra ir interjero dizainas.  Inžinerija.  Psichologija, ekonomika.  Farmacija (medicina).  Policija.  Medicinos sritis arba visažistės profesija  Renginių organizavimas, meninės sritys.</p>
Įsidarbinimo galimybės Lietuvoje bei užsienyje	14	<p>Darbo sąlygos, reikalingos savybė, darbo užmokestis.  Darbo perspektyvos.  Darbas po studijų.  Darbo galimybės užsienyje.  Įsidarbinimas po pamokų.  Darbas baigus mokslus, kur įmanoma dirbti ir mokymosi turinys.  Ateities darbų paklausa.</p>
Karjeros planavimas	11	<p>Ar visada suplanuota karjera yra gera karjera?  Karjeros planavimas.  Į ką reikėtų atkreipti dėmesį planuojant karjerą?  Kokie yra karjeros plusai ir minusai.  Kaip sėkmingai kopti karjeros laiptais.</p>
Asmeninių savybių pažinimas bei ugdyimas	8	<p>Kaip geriau pažinti save ir apsispręsti ko nori iš gyvenimo.  Kaip save tobulinti.  Savybės, kurių reikia mane dominančioms profesijoms.  Ar man tinka ši profesija.</p>

Pasidomėjus ko dar respondentams reikia/ko trūksta sėkmingam karjeros planavimui bei įgyvendinimui, nustatyta, kad dauguma respondentų dar pageidautų papildomos informacijos iš karjeros specialistų ar konkrečių specialybių atstovų (žr. 28 lentelė). Taip pat nemažai daliai respondentų iki sėkmingo savo karjeros suplanavimo bei įgyvendinimo dar trūksta apsisprendimo, savęs pažinimo ir didesnio pasitikėjimo savimi. Taip pat buvo įvardinti praktinės veiklos, įvairių išvykų tiek į įmones, tiek į universitetus pageidavimai.

28 lentelė. Respondentų lūkesčius bei pageidavimus atspindinčios kategorijos

<i>Kategorijos</i>	<i>Dažnių skaičius, vnt.</i>	<i>Autentiški pasisakymai</i>
Papildomos informacijos iš karjeros specialistų ar konkrečių specialybių atstovų	49	<p>Norėčiau susitikti su mano išsirinktų specialybių specialistais ir sužinoti detaliau, koks jų darbas yra ištiktyjū.</p> <p>Daugiau karjeros būrelių/pamokų mokykloje, individualių pasikalbėjimų bei sudaryti paskaitų ciklą įvairių karjerų atžvilgiu.</p> <p>Galbūt truputį daugiau informacijos apie profesijos perspektyvas.</p> <p>Pakalbėti su profesijos specialistais.</p> <p>Pokalbio su žmogumi, studijuojančiu/baigusiu man įdomias studijas.</p> <p>Trūksta daugiau informacijos apie konsultavimą, specialistų paskaitų.</p> <p>Daugiau laiko kalbėti apie profesijų tendencijas.</p> <p>Daugiau patarimų iš aplinkinių, kurie išmano apie mano karjerą.</p> <p>Pokalbio su šios profesijos specialistu ir praktikos.</p> <p>Reikėtų asmeninių pokalbių su konsultantais – profesionalais.</p> <p>Konsultacijų su tos srities specialistu.</p> <p>Norėčiau susitikti ir pabendrauti su mane dominančių sričių specialistais.</p> <p>Pagalbos iš tai patyrusių žmonių.</p>
Apsisprendimo/savęs pažinimo	36	<p>Savęs pažinimo, apsisprendimo.</p> <p>Tikslo, valios, ryžto.</p> <p>Apsispręsti ko išties noriu, kad galėčiau to kryptingai siekti.</p> <p>Apsispręsti ko noriu gyvenime.</p> <p>Valios apsispręsti ir pasirinkti karjerą.</p> <p>Pačiai apsispręsti.</p> <p>Aiškesnio žinojimo ko noriu.</p> <p>Tikslaus apsisprendimo kuo noriu būti, o tada, kai žinosiu, sieksiu savo tikslo.</p> <p>Reikia daugiau savęs pažinimo.</p> <p>Tvirto apsisprendimo ir užtikrintumo.</p> <p>Man reikia suprasti save ir susikoncentruoti prie kažkurio tikslo visu pajėgumu.</p> <p>Išsiaiškinti ko aš noriu ir kokia veikla labiausiai sekasi.</p> <p>Manau, reikėtų daugiau savęs pažinimo testų.</p> <p>Savęs pažinimo ir gebėjimų.</p> <p>Sėkmingam karjeros planavimui trūksta noro gilintis į savo sugebėjimus.</p> <p>Noro, siekio.</p> <p>Trūksta asmeninio noro planuoti.</p> <p>Pasitikėjimo savimi.</p> <p>Žinoti ko noriu.</p>

Praktinės veiklos/išvykų	25	<p>Patirties.  Praktinių užsiėmimų, karjeros išbandymų.  Ekskursijų į darbo aplinką ir praktikos.  Galbūt išvykų į atvirų durų dienas.  Praktinių dalykų pateikimo, žaidimų, susijusių su karjera.  Padaryti ir pamatyti praktinį darbą.  Išvykų į organizacijas.  Praktinių užsiėmimų, išvykų į įstaigas.  Trūksta praktinių žinių, galbūt išvykos į universitetą.  Mano pasirinktos specialybės žmogaus darbo stebėjimo, kad galėčiau geriau suvokti visus + ir-.  Praktikos.</p>
Gerų egzaminų bei mokslo rezultatų įvertinimo	12	<p>Gerai išlaikyti egzaminus ir sėkmingai įstoti.  Svarbiausia yra išlaikyti valstybinius brandos egzaminus.  Gerų mokymosi rezultatų.  Geresnių įvertinimų.</p>

Atviru klausimu taip pat respondentų buvo klausama – ką jie patartų savo draugams, kaip galima susiplanuoti savo karjeros kelią, kur kreiptis pagalbos? Gauti atsakymai sugrupuoti į kategorijas ir pateikti 29 lentelėje. Dažniausiai apklausti respondentai savo draugams patartų kreiptis į karjeros konsultantą, pedagogus bei dalyvauti įvairiose paskaitose, seminaruose karjeros planavimo tema. Nemažai respondentų siūlytų savo draugams informacijos ieškoti internete. Taip pat ganėtinai svarbu, anot apklaustųjų, yra savo įgūdžių, sugebėjimų bei poreikių įvertinimas. Šeimos bei artimųjų patarimai taipogi buvo įvardinti kaip pagalba planuojant savo karjeros kelią.

29 lentelė. Pagalbos planuojant karjerą ieškojimo būdus atspindinčios kategorijos

<i>Kategorijos</i>	<i>Dažnių skaičius, vnt.</i>	<i>Autentiški pasisakymai</i>
Karjeros konsultantų, pedagogų patarimai bei organizuojamų paskaitų/seminarų lankymas	52	<p>Kreiptis į karjeros konsultantą.  Geriausia, manau, būtų kreiptis į karjeros centrą mokykloje.  Konsultantai, soc. Pedagogė  Kreiptis į PIT.  Į mokyklos karjeros konsultantą, klausti mokytojų apie vykstančius seminarus.  Kreiptis į specialistus nusimanančius apie karjeros sritį.  Dalyvauti paskaitose ar kituose renginiuose.  Kreiptis į specialistus, domėtis, kur vyksta įvairios konferencijos.  Į specialistus žinančius kaip sudaryti karjerą, jos siekti.  Kreiptis į karjeros planavimo specialistus mokykloje.  Kreiptis į žmones, kurie yra susiję su karjeros planavimu.  Į atsakingą už karjeros pasirinkimą asmenį.</p>

		Kreiptis pagalbos mokykloje į žmones, kurie vykdo šias pareigas.
Internetiniuose puslapiuose teikiama informacija	47	<p>Ieškoti informacijos internete. Yra daug vaizdinės medžiagos internete, šie įrašai padeda apsispręsti. Reikėtų informacijos ieškoti internete. Ieškoti informacijos internete. Daug naršyti internete. Ieškoti naudingos ir patikimos informacijos internete anglų kalba. Daugiausia informacijos galima rasti internete. Rašyti klausimus į interneto internetinį puslapį. Internetu galima rasti atsakymus į asmeniškai jums kylančius klausimus.</p>
Savo įgūdžių, sugebėjimų bei poreikių įvertinimas	32	<p>Reikia analizuoti save. Ieškoti savo stipriųjų pusių. Reikia pažinti save, savo norus, gebėjimus. Svarbiausia atkreipti didelį dėmesį į savo prioritetus, kas patinka ir bandyti derinti su kokia nors tai profesija. Reikia žinoti ko tu pats nori. Labai gerai įvertinti savo gebėjimus ir poreikius. Reikia įvertinti savo galimybes, paskui pažinti save, paklausti -ko noriu. Įsiklausyti savęs. Pirma, turi gerai pažinti save. Iš pradžių sužinoti savo galimybes. Pirmiausia analizuoti pačiam save, bandyti save realizuoti. Norėdami visur galime rasti pagalbos, svarbiausia išmokti suprasti save. Manau, pirmiausia kreipti dėmesį į tai kas mums sekasi ir patinka. Reikia žinoti ko nori iš gyvenimo, kas yra tau svarbiausia. Pirmiausia reikia pačiam viską apgalvoti, niekas kitas geriau nežino ko nori pats žmogus.</p>
Šeimos, artimųjų patarimai	25	<p>Kreiptis pagalbos nebent į šeimos narius. Daug kalbėti su šeima, nes jie geriausiai tave pažįsta. Reikia pasitikėti savimi ir šeima, jie stengsis patarti geriausiai. Kreiptis pagalbos į tėvus, jeigu įmanoma. Galima tartis su šeima.</p>

### 2.3. Pedagogų apklausos tyrimo metodika ir organizavimas

Tyrimas buvo atliekamas Vakarų Lietuvos rajono miesto gimnazijoje gavus administracijos sutikimą. Tyrimo tikslas –empiriškai ištirti ugdymo(si) karjerai sistemos įgyvendinimą X gimnazijoje ir jo reikšmingumą veiklos kokybės gerinimui.

Tyrimo dalyviai – 6 informantai, dirbantys gimnazijoje. Tyrimo imtis patogioji, nes ją sudarė respondentai, kuriuos buvo nesunku rasti atsižvelgiant į tyrėją dominančias tiriamųjų charakteristikas. Tyrimas atliktas 2013 metų gruodžio mėnesį.

Tyrimui naudotas pusiau struktūrizuoto interviu metodas, kuris leidžia išsamiau ir detaliau suformuoti tiriamojo dalyko vaizdą, geriau suvokti nagrinėjamą reiškinį. Interviu metodas yra duomenų rinkimas tiesiogiai bendraujant (kalbantis) tyrėjui ir informantui. Pagrindinis duomenų šaltinis – yra interviu metu gauta informacija. Interviu, kaip duomenų rinkimo metodas, pasirinktas todėl, kad kalbantis su asmeniu individualiai, galima geriausiai pajusti nuotaikas, užduoti papildomus klausimus, sukurti draugišką pokalbiui aplinką.

Tyrimo instrumentas – interviu klausimynas, skirtas gimnazijos vadovams ir pedagogams, siekiant išsiaiškinti jų požiūrius į analizuojamą reiškinį, ugdymo(si) karjerai sistemos įgyvendinimą gimnazijoje. Klausimyną (žr. 2 priedą) sudaro 15 klausimų, tiesiogiai susijusių su analizuojama tema. Informantams buvo užduodami parengti klausimai, iš anksto suderinus interviu laiką.

Atliekant tyrimą stengtasi vadovautis etikos principais ir nepažeisti tyrėjo etikos. Pirmiausia institucijos vadovo buvo atsiklausta apie leidimą jų gimnazijoje atlikti tyrimą. Respondentai buvo informuojami apie visus tyrimo aspektus, kurie galėtų įtakoti jų apsisprendimą dalyvauti tyrime, pabrėžiamas tyrimo anonimiškumas, konfidencialumas. Remiantis V. Židžiūnaite (2006) vienas iš neetiškų tyrimo aspektų yra vertimas dalyvauti tyrime, todėl tyrime dalyvavo tik tie asmenys, kurie savanoriškai sutiko jame dalyvauti. Nepanorusieji dalyvauti apklausoje nebuvo verčiami ar kitaip daroma įtaka, kad apsigalvotų ir dalyvautų tyrime. Su tiriamaisiais kurie sutiko dalyvauti tyrime suderintas konkretus laikas, kada bus atliekamas tyrimas, pasirinkta jiems artima darbinė aplinka. Informantai iš anksto dar prieš tyrimą buvo supažindinami su tyrimu, jo tikslingumu, rezultatų panaudojimu. Tyrimo metu siekta konfidencialumo ir anonimiškumo principo. Pasak K. Kardelio (2002) privaloma užtikrinti tyrimo duomenų saugumą, konfidencialumą.

Tyrimo dalyviai–6 informantai, dirbantys gimnazijoje. Visi informantai - moterys. Informantų imtis atitinka iškeltą tyrimo tikslą ir uždavinius, tikintis išsiaiškinti jų požiūrį į ugdymo(si) karjerai sistemos įgyvendinimą gimnazijoje. Informantai savo veikla susiję su ugdymo(si) karjerai sistemos įgyvendinimu mokykloje, todėl išgirsti jų nuomonę yra tikslinga.

Interviu pradžioje buvo siekiama išsiaiškinti, 1. kiek laiko informantai dirba mokykloje ir koks jų išsilavinimas. Pateikti atsakymai atsispindi 30 lentelėje.

30 lentelė. Tyrimo imties charakteristika (N=6)

Informanto kodas	Darbo mokykloje stažas	Išsilavinimas
A	40 metų	40m. VVU lietuvių k.
B	3 metai	Aukštasis universitetinis
C	21 metų	Aukštasis universitetinis
D	2 metai	Aukštasis
E	14 metų	Aukštasis
F	12 metų	Aukštasis

Iš gautų atsakymų matyti, kad informantai mokykloje dirba: 40, 3, 21, 2, 14 ir 12-liktus metus. Visų informantų išsilavinimas aukštasis universitetinis. Galima teigti, kad mokyklų darbuotojai turi tinkamą išsilavinimą, tačiau skirtingą darbo stažą šioje institucijoje. Yra kompetentingi ir jų nuomonė yra svarbi ir naudinga atliekamo tyrimo atžvilgiu.

## 2.4. Tyrimo rezultatų analizė

31 lentelė. Informantų buvo paprašyta atsakyti į klausimą 2. *Ką, Jūsų nuomone, reiškia sąvoka - karjera?* (N=6)

Kategorijos	Informanto kodas	Autentiški pasisakymai
Profesionalumas, paaukštinimas pareigose, tobulėjimas	A	„Siekimas profesionalumo aukštumų“.
	B	„Procesas trunkantis visą žmogaus gyvenimą. Tai nuolatinis tobulėjimas“.
	C	„Mano nuomone, tai galimybė užimti aukštesnes pareigas institucijoje“.
	D	„Tai gyvenimo kelias, grįstas nuolatiniu savęs tobulėjimu ir užsibrėžtų tikslų siekimu ir įgyvendinimu“.
	E	„Sąmoningas darbo ateities planavimas siekiant paaukštinimo, savo poreikių patenkinimo, tobulėjimo galimybių“.



	F	<i>„Tai nuolatinis siekis tobulėti, būti savo srities profesionalu“.</i>
--	---	--

Pedagogams buvo užduotas klausimas ką jų nuomone reiškia *sąvoka karjera*. Anot jų tai nuolatinis tobulėjimas, procesas trunkantis visą gyvenimą, siekimas užsibrėžtų tikslų bei poreikių patenkinimas. Išanalizavus literatūrą galime teigti, kad nėra vieno konkretaus karjeros sąvokos aiškinimo, nes karjera suvokiama daug plačiau, negu profesinė veikla. Svarbu nuoseklus karjeros planavimas, atsižvelgiant į asmens požiūrius, interesus, nuostatas, vertybes, žinias ir mokėjimus. Tai nuolatinis tobulėjimas ir sėkmė, užsiimant pasirinkta veikla, siekiant užsibrėžtų tikslų.

32 lentelė. Informantų buvo paprašyta atsakyti į klausimą Jūsų manymu, kas daro didžiausią įtaką mokinių ateities planams? (N= 6)

Kategorijos	Informanto kodas	Autentiški pasisakymai
Tėvai, mokymosi rezultatai, svajonių darbas, aplinka	A	<i>„Tėvai, draugai, žinojimas apie būsimą profesiją“.</i>
	B	<i>„Didžiausią įtaką daro mokymosi rezultatai“.</i>
	C	<i>„Vis daugiau mano mokinių svajoja dirbti tai, kas jiems patinka“.</i>
	D	<i>„Aplinka: tėvai, draugai, giminės, artimieji ir, žinoma, jie patys. Žiniasklaida, visuomenė“.</i>
	E	<i>„Gerą atlyginimą garantuojančios profesijos“.</i>
	F	<i>„Šeimos finansinės galimybės ir tai kiek jie rimtai yra pasiruošę planuoti ateitį“.</i>

Pedagogų požiūriu mokinių ateities planams įtakos turi mokymosi rezultatai, tėvai, aplinka, visuomenė, svajonės dirbti mėgstamą darbą arba gerą atlyginimą garantuojančios profesijos. Akivaizdu, kad čia nuomonės labai panašios ir praktiškai nesiskiria. Apžvelgus karjeros planavimo svarbiausius bruožus galima teigti, kad karjeros planavimas yra dinamiškas procesas, kuris įmanomas tik asmeniui gerai pažįstant save, savo norus, galimybes ir susipažinus su darbo rinkos tendencijomis. Karjerą planuoti yra sudėtinga, tačiau būtina, nes kiekvienas karjeros žingsnis turi būti sąmoningas, tikslingas. Karjerą planuoti padeda ugdymo institucijose dirbantys specialistai. Sėkmingai sprendžiamos karjeros planavimo problemos parodo tinkamą ugdymo institucijos veiklą.

33 lentelė. Kaip manote, su kokiais sunkumais susiduria mokiniai planuodami savo ateitį? (N= 6)

Kategorijos	Informanto kodas	Autentiški pasisakymai
Netinkamas profiliavimas, sunku apsispręsti, neįvertina galimybių	A	„Netinkamas profiliavimas dažnai griaua geriausių ateities planus“.
	B	„Sunku jiems apsispręsti ką rinktis, kad tai būtų teisingas pasirinkimas“.
	C	„Planuojant savo ateitį jiems sunku apsispręsti tarp savo norų ir realių galimybių“.
	D	„Nežinojimas ir neapsisprendimas“.
	E	„Tai, kad patiems reikia skirti laiko tam, kad išsiaiškintų, ko konkrečiai jiems reikia, kad padarytų karjerą. Jie norėtų konsultanto, kuris iš karto žinotų visus atsakymus į visus jų klausimus“
	F	„Rimtai neįvertina savo galimybių, bijo suklysti pasirinkdami neteisingai“.

Kad dėl įgūdžių stokos sunku planuoti ateitį nurodė daugiau nei pusė gimnazistų. Taip pat nemaža dalis apklaustųjų, nežino, kur galėtų realizuoti save ir dėl to jiems sunku priimti sprendimus dėl savo ateities planų. Daugiau nei trečdalis gimnazistų jaučiasi per mažai pažįstantys save, savo galimybes bei sugebėjimus. Apklaustųjų tarpe buvo ir tokių mokinių, kurie skundėsi, kad mokykla jiems nepadedą apsispręsti arba sunku priimti sprendimus dėl nesutampančios jų ir tėvų nuomonės apie būsimą karjerą. Pedagogai galvoja, kad mokiniams planuojant ateitį reikšmės turi netinkamas profiliavimas, sudėtinga suderinti savo norus ir galimybes mokiniams. Mokiniai norėtų konsultanto, kuris iš karto žinotų visus atsakymus į jų klausimus, o galiausiai patys neįvertina savo galimybių. Ugdymo institucijos pareiga, kad mokiniai ne tik gebėtų, bet ir norėtų mokytis visą gyvenimą, būtų užimti įvairiomis veiklomis, o tos veiklos padėtų konkrečios profesijos pasirinkimui ir įgijimui. Reikia mokinius ruošti karjerai mokykloje, kad šiems netektų patirti socialinės atskirties pereinant iš mokyimo įstaigos į darbinę aplinką ir patirti nusivylimą.

34 lentelė. Kokias karjeros kompetencijas, Jūsų nuomone, būtina ugdyti mokykloje? Pvz: savęs pažinimo, karjeros galimybių pažinimo, karjeros planavimo, karjeros įgyvendinimo ir t.t (N=6)

Kategorijos	Informanto kodas	Autentiški pasisakymai
Savęs pažinimas, karjeros galimybių pažinimo	A	„Svarbiausia savęs pažinimo ir karjeros galimybių pažinimo“.
	B	„Svarbu, kad mokinys pažintų save, gebėtų įvertinti savo galimybes, pomėgius ir tai taikyti renkantis profesiją“.

	C	„Svarbiausia pažinti save“.
	D	„Savęs pažinimo, karjeros galimybių pažinimo ir planavimo“.
	E	„Savęs pažinimo, karjeros planavimo“.
	F	„Svarbu pažinti savo savybes, žinoti profesijų pasaulį ir gebėti planuoti ateitį“.

Pedagogų nuomone, karjeros kompetencijos, kurias būtina ugdyti mokykloje tai, savęs pažinimo ir gebėjimo planuoti ateitį. Anot jų, tik pažindamas save galima savarankiškai ieškoti, kurti ateities planus, suderinant norus su galimybėmis. Apklausti gimnazistai savo karjeros kompetencijas nevertino aukštais balais. Visų išvardintų kompetencijų vidurkis nesiekia net gero įvertinimo. Šie skaičiai vėlgi rodo šios temos aktualumą bei būtinybę dar mokykloje stiprinti mokinių karjeros kompetencijas.

35 lentelė. Kokios priemonės, Jūsų manymu, yra tinkamiausios supažindinti mokinius su profesijomis? (N=6)

Kategorijos	Informanto kodas	Autentiški pasisakymai
Internetas, paskaitos, renginiai, išvykos į darbo vietas, svetainės, AIKOS, Eurogidas, Gidas profesijų pasaulyje	A	„Tėvų dienos, išvykos į darbo vietas, svetainės AIKOS, Eurogidas, Gidas profesijų pasaulyje“.
	B	„Paskaitos, renginiai, išvykos į mokymo įstaigas, profesionalų patirties pasidalijimas, viskas kas duoda daugiau informacijos apie profesijas“.
	C	„Susitikimai su tam tikrų profesijų atstovais, aukštųjų mokyklų studentais duoda daugiau informacijos apie profesijas“.
	D	„Pokalbiai, naudojant vaizdines (IT) priemones, perduodant savo ir kitų žmonių asmeninę patirtį, lankymasis įvairiuose karjeros centruose (atvirų durų dienos universitetuose, darbo biržoje, nuvykimas į tam tikras darbo vietas ir t.t.). Taip pat, realių profesijos žmonių pavyzdžiai, jų pasakojimai apie savo karjeros kelią (pvz. įžymūs žmonės, tėvai ir t.t.), integravimas į dalyko pamokas, klasės valandėles, mokyklos renginius“.
	E	„Paskaitų skaitymas, bendradarbiavimas su karjeros planavimo specialistais“.
	F	„Atvykstantys į mokyklą įvairių universitetų atstovai, galima būtų turėti galimybę rinktis karjeros pamokas ar būrelį, šia tema vykstantys renginiai, išvykos suteikiančios galimybę pažinti profesijų pasaulį“.

Pedagogų manymu, tinkamiausiai supažindinti mokinius su profesijomis galima organizuojant išvykas į organizacijas, profesijų mugės, į mokyklą atvykstantys universitetų atstovai, susitikimai su realių profesijų atstovais, taip pat bendravimas su karjeros specialistais. Labai naudingomis veiklomis įvardijo ir karjeros dienas, paskaitas/seminarus, pasirenkamas karjeros pamokas bei įvairius kitus karjeros renginius (susitikimus su aukštųjų/profesinių mokyklų atstovais; žymiais žmonėmis). Šie rodikliai dar kartą patvirtina pasirinktos temos aktualumą bei būtinybę mokykloje rengti įvairius karjeros renginius, skirtus mokinių karjeros įgūdžių tobulinimui.

36 lentelė. Ar pakanka informacijos apie ugdymą karjerai Jūsų mokykloje?(N=6)

Kategorijos	Informanto kodas	Autentiški pasisakymai
Bendradarbiavimas, galimybės moksleiviams	A	„Taip“.
	B	„Pakanka, tik reikėtų daugiau visų bendradarbiavimo šitoje srityje“.
	C	„Nepakanka, tačiau kasmet yra sudaroma vis daugiau galimybių moksleiviams tai daryti įvairiomis formomis“.
	D	„Manyčiau, kad taip“.
	E	„Taip“.
	F	„Informacijos daug tik jos poreikis ne visų vienodas“.

Ugdymas karjerai mokykloje vykdomas jau antri mokslo metai, tačiau tai nėra prioritetinga veikla, kuriai būtų skiriama pakankamai dėmesio. Pedagogų nuomone, informacijos šia tema pakanka, tik trūksta bendradarbiavimo ir informacijos poreikiai skiriasi. Gimnazistai nurodė, kad informacijos ar patarimų jie sulaukia iš klasės auklėtojos klasės valandėlių metu, iš mokyklos bendruomenės įvairių renginių metu bei rečiau gauna informacijos iš mokyklos stendų, lankstinukų ar plakatų. Tuo tarpu daug rečiau patarimų, susijusių su karjeros planavimu, gauna iš socialinio pedagogo, televizijos, radijo, laikraščių bei žurnalų.

37 lentelė. Prašyčiau pasidalinti savo mintimis ir pasiūlymais kaip pagerinti mokinių ugdymą karjerai (N=6)

Kategorijos	Informanto kodas	Autentiški pasisakymai
	A	„Tai turi tapti nuolatinis ir sistemingas darbas su mokiniais“.

Sisteminis darbas, išvykos į mokyklą, studijuojančių studentų patirtis, individualus ir grupinis darbas	B	„Reikėtų daugiau mokiniams rengti išvykų į mokyklą, įmones ir t.t, kur jie galėtų gauti daugiau informacijos, bet tam reikėtų, kad mokykla skirtų lėšų, nes tai pagrindinis dalykas dėl ko sudėtinga mokinius kur nors nusiųsti“.
	C	„Į dalykų pamokas kviesti studijuojančius studentus, įvairių profesijų atstovus“.
	D	„Vieno atsakymo nėra, tai priklauso nuo mokinio asmenybės, nuo to, kokios pagalbos jis tikisi. Būtina pažinti kiekvieno vaiko asmenybę, jo polinkius, interesus ir nukreipti jį tinkama linkme (čia labai svarbus klasės vadovo ir karjeros specialisto bendradarbiavimas)“.
	E	„Dirbti asmeniškai ar mažomis grupelėmis siekiant atsakyti į mokinius dominančius klausimus“.
	F	„Visa mokykla turėtų siekti, kad baigęs mokinyt mokyklą žinotų kuom nori būti, ko sieks gyvenime ir kokiais būdais bandys tai įgyvendinti“.

Pedagogų manymu, ugdymo karjerai veikla turėtų būti nuolatinė ir sisteminga. Reikalinga organizuoti daugiau išvykų, bet tam mokykla turėtų skirti daugiau lėšų, o tai taip pat aktuali tema, nes finansavimo šiai sričiai labai trūksta. Visos išvykos organizuojamos iš asmeninių mokinių lėšų. Kad galėtum pažinti kiekvieną vaiką atskirai tam reikalingas nuolatinis bendravimas, kuris būtų įmanomas jei šie turėtų galimybę pasirinkti karjeros pamokas.

38 lentelė. Kokie mokytojų ar karjeros specialistų pagalbos būdai būtų rezultatyviausi planuojant mokiniams savo karjera?(N=6)

Kategorijos	Informanto kodas	Autentiški pasisakymai
Pažinti mokinį, informuoti, individuali ar grupinė pagalba,	A	„Pirmiausiai būtina gerai pažinti mokinį, kad pagalba būtų rezultatyvi“.
	B	„Mokytojai galėtų supažindinti su savo dėstomo dalyko pritaikymu gyvenime. Karjeros specialistai turi nuolat rinkti informaciją ir ją perduoti mokiniams, kad ji būtų nauja ir aktuali“.
	C	„Mokiniams svarbu labiau pažinti save, tikrą individualūs pokalbiai. Taip pat naujausios informacijos apie rinkos pokyčius ir tendencijas, naujas specialybes pateikimas“.
	D	„Individuali pagalba, darbas grupėmis bei grupinis mokymas, konsultacijos“.
	E	„Asmeninės konsultacijos“.
	F	„Konsultacijos individualios ir grupinės, įvairių testų atlikimas, naudingų internetinių nuorodų nurodymas“.

Mokytojų ar karjeros specialistų pagalba būdai būtų rezultatyviausi planuojant mokiniams savo karjera tik gerai pažįstant mokinį, suteikiant individualią ar grupinę pagalbą. Suteikiant sistemingą pagalbą galima išsiaiškinti mokinių profesinius polinkius. Tai padeda padaryti ir įvairių testų atlikimas, naujausios informacijos perdavimas. Svarbu kartu analizuoti karjeros problemas, tobulinti asmeninius gebėjimus, padėti asmeniui priimti sprendimus. Suteikti mokiniui reikalingą pagalbą mokymosi ir kitais su karjera susijusiais klausimais.

39 lentelė. Kokios ugdymo karjerai veiklos, būtų naudingos mokiniams?(N=6)

Kategorijos	Informanto kodas	Autentiški pasisakymai
Praktinė veikla, konsultavimas, informavimas	A	„Manau, kad būtų tikslinga padirbėti būsimoje darbovietėje, kad ir žemiausioje grandyje“.
	B	„Renginiai, studentų pristatymai, išvykos į įmones, profesijų mugės“.
	C	„Nuo susitikimų iki aukštųjų mokyklų mugės, įmonių ir įstaigų lankymas, Tėvų savaitės renginiai“.
	D	„Konsultavimas, informavimas, nukreipimas“.
	E	„Savanorystė įstaigose ar įmonėse, savęs pažinimo testai“.
	F	„Būtų puiku, jei įmonės priimtų mokinius praktikai, pagal galimybes įsidarbinti vasarai, bendrauti su dominančios profesijos atstovais“.

Neužtenka mokinio konsultuoti, informuoti ar nukreipti kur dar galėtų gauti pagalbą. Ugdymo karjerai veiklos, būtų naudingos tokios kur mokiniai turėtų galimybę pasidaruoti įmonėse ir susipažinti su darbo aplinka iš arčiau, kas labai sunkiai yra įgyvendinama, nepaisant, kad teisiniu požiūriu sudėtinga įdarbinti mokinį, bet ir norinčiu priimti pas save į įmonę nėra daug. Savanorystė puikus būdas gauti praktikos, tik tai nėra labai populiaru mokinių tarpe, bet ilgainiui tai turėtų įgauti kitokį svarumą. Organizuojant ugdymo procesą ir gerinant veiklos kokybę mokykloje būtina atsižvelgti į mokinių poreikius ir gebėjimus, siekti parengti savarankišką, kūrybingą asmenybę, kuri gebėtų pritaikyti savo gebėjimus sparčiai kintančioje aplinkoje.

40 lentelė. Ką patartumėte mokiniams, kaip galima susiplanuoti savo karjeros kelią, kur kreiptis pagalbos?(N=6)

Kategorijos	Informanto kodas	Autentiški pasisakymai
Konsultuotis, planuoti, turėti tikslą	A	„Pirmiausiai į mokyklos karjeros centrą, vėliau, pagal interesus, mokinys gali būti nukreipiamas tolimesnei konsultacijai“.

	B	<i>„Visada reikia klausti tėvų nes jie geriausiai žino savo vaikus, atkreipti dėmesį į tai kas patinka ir kokie dalykai mokykloje gerai sekasi. Bendrauti su karjeros specialistu“.</i>
	C	<i>„Į karjeros ugdymo specialistą mokykloje“.</i>
	D	<i>„Mokiniam patarčiau nusistatyti tikslą, pasiplanuoti, kaip šio tikslo bus siekiama, per kiek laiko šis tikslas bus įgyvendintas. Kai žinai, ko nori ir tikslus įgyvendinti sekasi žymiai paprasčiau.. Nežinant kaip elgtis vienoje ar kitoje situacijoje nebijoti pagalbos kreiptis į tėvus, draugus, pedagogus, karjeros specialistus“.</i>
	E	<i>„Internete, karjeros specialistų pagalba“</i>
	F	<i>„Kreiptis į karjeros specialistą, socialinį pedagogą ar bet kurį asmenį mokykloje, kuris patars pagal mokinį dominanti klausimą kur ieškoti pagalbos“.</i>

Pedagogai mokiniams patartų karjeros planavimo klausimais pagalbos kreiptis į karjeros specialistą mokykloje, klausti tėvų, nors šeimose ne visada įmanoma rengti vaiką karjerai, nes trūksta laiko ir informacijos, todėl šį darbą geriausiai gali atlikti specialistai. Taip pat svarbu turėti tikslą ir planą kaip tą tikslą įgyvendinsi. Ieškoti informacijos internete, kur galima rasti labai daug informacijos tik svarbu ieškoti tikslingai, kad nebūtų laikas praleistas veltui. Kuo anksčiau pradedama planuoti karjerą, tuo geriau pasirengiama tolimesniems veiksams. Karjeros planavimo proceso sėkmė priklauso nuo individualiai suvokiamos vizijos. Visas karjeros planavimo procesas yra labai svarbus ir visos dalys yra glaudžiai susijusios.

41 lentelė. Jūsų nuomone, ar pakankamas tėvų domėjimasis vaikų veikla planuojant karjerą?(N=6)

Kategorijos	Informanto kodas	Autentiški pasisakymai
Šeimos, artimųjų patarimai	A	<i>„Dauguma tėvų pakankamai domisi vaikų veikla planuojant karjerą“.</i>
	B	<i>„Manau, kad domisi pakankamai, tačiau ir jiems trūksta informacijos apie stojimus, kadangi ši nuolat keičiasi ir sunku susigaudyti tiek, kad vaikui patarti ar nuspręsti galėtum“.</i>
	C	<i>„Manau, kad taip“.</i>
	D	<i>„Nepakankamas, tėvai dažnai tam neturi laiko, palieka pačiam vaikui teisę rinktis“.</i>

	E	<i>„Ne, nes daug tėvų teigia patys nieko nesuprantantys, todėl palieka visą atsakomybę vaikams“.</i>
	F	<i>„Domisi pakankamai tik kompetencijų trūksta, kad galėtų tinkamai patarti“.</i>

Tiek pedagogų, tiek apklaustųjų gimnazistų nuomone tėvai gana aktyviai domisi savo vaikų veikla planuojant karjerą. Tačiau ne visada gali padėti nes tam trūksta informacijos ar nepakankamai patys turi informacijos šia tema. Todėl skatina vaikus savarankiškai tyrinėti, aiškintis įvairius dalykus ir priimti sprendimus. Galime teigti, kad nepriklausomai nuo vaiko mokymosi klasės tėvai gana vienodai domisi savo vaikų veikla planuojant karjerą, arba gana vienodai skatina savarankiškai tyrinėti bei patiems priimti sprendimus. Todėl būtina moksleiviams atskleisti kuo daugiau informacijos apie kiekvienos profesijos privalumus ir trūkumus, kad šie galėtų tinkamai įvertinę turimą informaciją teisingai pasirinkti.

42 lentelė. Ar kada nors davėte patarimų mokiniams, kaip planuoti savo karjeros kelią?(N=6)

Kategorijos	Informanto kodas	Autentiški pasisakymai
Dalykininko/auklėtojo patarimai	A	<i>„Taip, kaip dalykininkas“.</i>
	B	<i>„Taip, nuolat stengiuosi patarti“.</i>
	C	<i>„Taip. Tai darau savo dėstomo dalyko pamokose, neformaliai bendraujant su mokiniais, klasės valandėlių metu“.</i>
	D	<i>„Taip, su savo auklėtiniais kalbamės šia tema, nes mokiniams ši tema ypač aktuali“.</i>
	E	<i>„Taip“.</i>
	F	<i>„Taip, patariu kaip dalykininkė ir nukreipiu kur galėtų daugiau gauti informacijos“.</i>

Pedagogai nurodo, kad duoda patarimų mokiniams kaip planuoti karjeros kelią ir kaip dalykininkai, ir kaip auklėtojai. Tyrimo dalyviai (gimnazistai) pažymėjo, kad auklėtoja kalbėjosi su jais apie tai, ką jie galvoja daryti baigę mokyklą, kad iš mokytojos/ auklėtojos gavo patarimų, kur būtų dar galima kreiptis dėl papildomos informacijos, nurodė, kad mokykloje su jais buvo kalbama apie tai, ką jie darytų, jeigu kas nors nepasisektų planuojant karjerą. Taip pat pedagogai jiems paaiškino, kodėl kai kurios interneto svetainės yra geros, kai ieškai informacijos (AIKOS, EUROGUIDANCE, LAMA BPO IR T.T); patarė, kur dar galėtų kreiptis informacijos.



43 lentelė. Jūsų manymų, ar ugdymo karjerai sistemos įgyvendinimas gimnazijoje gerina veiklos kokybę?(N=6)

Kategorijos	Informanto kodas	Autentiški pasisakymai
Veiklos kokybę gerinantis veiksnys	A	„Taip“.
	B	„Žinoma, tai vienas iš veiklos kokybę gerinančių veiksmų“.
	C	„Manau, kad taip“.
	D	„Žinoma – tai vienas iš veiklos kokybės gerinimo komponentų“.
	E	„Taip“.
	F	„Taip, visos pagalbos mokiniui prisideda prie kokybiškos veiklos įgyvendinimo“.

Švietimo institucijoms keliamas uždavinys ne tik atsakyti už bendrojo lavinimo rezultatus, bet ir už karjeros ugdymui reikalingų žinių įdiegimą mokiniams. Pagrindinis ugdymo institucijos tikslas – perduoti ir padėti mokiniams perimti bei suvokti žinias, sudaryti prielaidas aktyviai, savarankiškai ir kūrybingai dalyvauti visuomenės gyvenime, padėti pasirengti profesinei veiklai. Mokiniai geba suvokti savo poreikius, todėl mokyklai tenka ypatingas uždavinys- padėti mokiniui suderinti siekius ir galimybes. Pagrindinė švietimo įstaiga, teikianti karjeros paslaugas mokiniams, yra mokykla. Mokykla užtikrina karjeros paslaugų teikimą mokiniams, vykdo mokinių ugdymą karjerai atsižvelgdama į mokinių amžiaus tarpsnio ypatumus. Ugdymas karjerai mokykloje daro įtaką ne tik ugdymo rezultatams, bet ir visai institucijos veiklai.

44 lentelė. Ko dar reikia/trūksta sėkmingam mokinių karjeros planavimui ir įgyvendinimui?(N=6)

Kategorijos	Informanto kodas	Autentiški pasisakymai
Bendradarbiavimo, didesnio finansavimo, noro ir iniciatyvumo	A	„Peržiūrėti profiliavimo galimybes“.
	B	„Visos mokyklos bendruomenės bendradarbiavimo šitoje srityje, visi turi stengtis suteikti mokiniui pagalbą ateities planavimo klausimais“.
	C	„Glaudesnio ryšio su mokiniais, kurie pasiūlytų jiems reikalingų ir įdomių renginių“.
	D	„Pakankamo finansavimo, mokyklos bendruomenės narių iniciatyvumo, bendradarbiavimo“.
	E	„Mokinių noro ir iniciatyvos“.

	F	<i>„Glaudesnio bendravimo ir bendradarbiavimo tarp mokyklos, tėvų, mokinių siekiant bendrų rezultatų“.</i>
--	---	--

Pasak pedagogų, sėkmingam mokinių karjeros planavimui ir įgyvendinimui būtinas glaudesnis ryšys su mokiniais, bendradarbiavimas šioje srityje. Reikia pačių mokinių noro bei iniciatyvos. Svarbu, kad mokinys žinotų, kur, kada ir kaip gali gauti karjeros paslaugas. Ar mokinys atsakingai ruošiasi asmeninei karjerai parodo tokie veiksmai: ką jis žino apie save, kokią informaciją sukaupė apie darbo pasaulį, kokius turi susikūręs tikslus, ar geba realiai vertinti savo gebėjimus, kaip įsivaizduoja norimą gyvenimą.

*Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kadangi patys mokiniai išmoksta įgytas žinias paversti veiksmais tai turi būti mokomas būti kūrybišku, nebijoti naujovių, mokėti planuoti, siekti numatytų tikslų. Svarbus pedagogų bendradarbiavimas, bendras karjeros kompetencijų ugdymo veiklos planavimas ir veiksminga komunikacija. Visose ugdymo veiklos srityse ugdymas karjerai įgyja didelę reikšmę, nes jis laikomas vienu iš būdų švietimo kokybei formuoti.*

## IŠVADOS

### **1. Atlikta literatūros ir dokumentų analizė rodo:**

Ugdymas karjerai suvokiamas kaip visą gyvenimą trunkantis asmens mokymo(si), saviraiškos ir darbo kelias, mokinys tam turėtų pradėti ruoštis dar mokykloje. Jam turi padėti mokytojai, karjeros koordinatoriai, teikdami įvairiapusišką informaciją. Padedamas jų, mokinys išmoksta konstruktyviai žvelgti į ateitį: sistemingai kaupti žinias, lavinti gebėjimus, ugdyti kompetencijas, padėsiančias rinktis profesinę veiklą, bei planuoti savo vietą darbo rinkoje. Moksleivių ugdymas švietimo institucijoje – tai nuoseklus ir sistemingas procesas. Mokykloje taikomos mokymo ir ugdymo naujovės atskleidžia naujas ugdymo kokybės paieškas, svarbu padėti planuoti mokinių ateitį, domėtis ir stebėti, kaip mokiniams sekasi, kokie jų ateities planai. Švietimo institucijoje, kur skiriamas tinkamas dėmesys švietimo kokybei, profesinis informavimas ir konsultavimas yra neatskiriama ugdymo dalis. Mokyklos turi gebėti pasirinkti tokias priemones, kurios gerintų jos veiklą. Karjeros konsultavimas mokykloje siejamas su galimybe visiems mokiniams mokyklos nustatyta tvarka gauti karjeros konsultacijas. Tinkamai parinktos ir sistemingai taikomos ugdymo (si) karjerai paslaugos bei priemonės rodo aukštesnę ugdymo institucijos veiklos kokybę.

### **2. Tyrimo metu išaiškėjo, kad:**

2.1. Gimnazistai karjerą sieja su galimybe tobulėti. Priimdami sprendimus dėl savo ateities planų gimnazistai linkę apsispręsti patys arba vadovautis savo mokymosi rezultatais. Pagrindiniai sunkumai, su kuriais susiduria yra, kad dėl įgūdžių stokos sunku planuoti ateitį, nežino, kur galėtų save realizuoti, jaučiasi per mažai pažįstantys save, savo galimybes bei sugebėjimus. Labiausiai naudinga karjeros kompetencijoms ugdyti veikla, tai – savęs išbandymą praktinėje veikloje, konsultacijas su karjeros specialistais, karjeros dienas, paskaitos/seminarai, (susitikimus su aukštųjų/profesinių mokyklų atstovais; žymiais žmonėmis). Šie gimnazistų poreikiai dar kartą patvirtina aktualumą bei būtinybę mokykloje rengti įvairius karjeros renginius, skirtus mokinių karjeros įgūdžių tobulinimui. Gimnazistus neramina dabartinės švietimo sistemos nepastovumas, t.y. dažnas egzaminų struktūros, priėmimo tvarkos keitimas. Visa tai trikdo mokinių mąstymą apie ateitį bei sunkina jų apsisprendimą. Gimnazistai vertina Lietuvoje įgytą išsilavinimą bei mato kokybiško mokslo perspektyvas savo gimtojoje šalyje.

2.2. Sąvoka „karjera“ anot pedagogų, tai nuolatinis tobulėjimas, procesas trunkantis visą gyvenimą, siekimas užsibrėžtų tikslų bei poreikių patenkinimas. Mokinių ateities planams įtakos turi mokymosi rezultatai, tėvai, aplinka, visuomenė, svajonė dirbti mėgstamą darbą arba gerą atlyginimą garantuojančios profesijos. Planuojant ateitį reikšmės turi netinkamas profiliavimas,

bei nederantys mokinių norai su galimybėmis. Karjeros kompetencijos, kurias būtina ugdyti mokykloje tai, savęs pažinimo ir gebėjimo planuoti ateitį, tik pažindamas save gali savarankiškai ieškoti, kurti ateities planus, suderinant norus su galimybėmis. Supažindinti mokinius su profesijomis galima organizuojant išvykas į organizacijas, profesijų mugės, arba į mokyklą atvykstantys universitetų atstovai, realių profesijų atstovais, taip pat bendravimas su karjeros specialistais. Informacijos mokykloje šia tema pakanka, tik trūksta bendradarbiavimo ir informacijos poreikiai skiriasi. Sėkmingam mokinių karjeros planavimui ir įgyvendinimui būtinas glaudesnis ryšys su mokiniais, bendradarbiavimas šioje srityje. Svarbu, kad mokinys žinotų, kur, kada ir kaip gali gauti karjeros paslaugas.

### **3. Tyrimo metu nustatyta, kad mokinių ir mokytojų nuomonės sutampa šiais aspektais:**

- Gimnazijoje vykdoma ugdymo (si) karjerai veikla, konsultuojami gimnazistai, tačiau trūksta praktinės veiklos, renginių, išvykų, sistemingo darbo.
- Karjeros planavimas yra dinamiškas procesas, kuris įmanomas tik asmeniui gerai pažįstant save, savo norus, galimybes ir susipažinus su darbo rinkos tendencijomis. Karjerą planuoti yra sudėtinga, tačiau būtina, nes kiekvienas karjeros žingsnis turi būti sąmoningas, tikslingas.
- Sėkmingam mokinių karjeros planavimui ir įgyvendinimui būtinas glaudesnis ryšys su mokiniais, bendradarbiavimas mokyklos bendruomenės šioje srityje.
- Informaciją karjeros planavimo klausimais, suteikia karjeros specialistai, mokytojai, auklėtojai.
- Tėvai gana aktyviai domisi savo vaikų veikla planuojant karjerą, tačiau ne visada gali padėti nes nepakamai patys turi informacijos šia tema.
- Mokinių ateities planams įtakos turi mokymosi rezultatai, tėvai, aplinka, visuomenė.
- Organizuojant ugdymo procesą ir gerinant veiklos kokybę mokykloje būtina atsižvelgti į mokinių poreikius.

### **4. Tyrimo metu nustatyta, kad mokinių ir mokytojų nuomonės išsiskiria šiais aspektais:**

- Nors pedagogai teigia patariantys ugdymo karjerai klausimais ir kaip auklėtojai, ir kaip dalykininkai, tačiau gimnazistai nurodo retokai patarimų sulaukia iš klasės auklėtojos klasės valandėlių metu, iš mokyklos bendruomenės įvairių renginių metu bei rečiau gauna informacijos iš mokyklos stendų, lankstinukų ar plakatų.
- Karjerą planuoti yra sudėtinga, tačiau būtina, nes kiekvienas karjeros žingsnis turi būti sąmoningas, tikslingas. Karjerą planuoti padeda ugdymo institucijose dirbantys specialistai,

tačiau trūksta pačių gimnazistų sąmoningumo ir laisvo pasirinkimo, savarankiškumo, iniciatyvumo, atsakingumo.

*Tyrimo hipotezė pasitvirtino.* Tinkamai parinktos ir sistemingai taikomos ugdymo (si) karjerai veiklos padeda kaupti žinias, lavinti gebėjimus, ugdyti kompetencijas, padėsiančias planuoti karjerą.

## REKOMENDACIJOS

### 1. Gimnazijos administracijai

- Skatinti personalo bendradarbiavimą ir kolegialumą.
- Tinkamai parinkti ir sistemingai taikyti profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas bei priemones.

### 2. Gimnazijos pedagogams

- Stengtis įtraukti į veiklas, į kurias įtraukiami moksleiviai, nes ugdymas karjerai yra su ateities perspektyvomis ir patirtimis susijęs procesas.
- Siekti atskleisti mokinių kūrybingumą, skatinti mokinių saviraišką, sudaryti sąlygas kūrybinei veiklai.
- Sėkmingam ugdymo karjerai turinio integravimui būtina sąlyga yra visų mokyklos pedagogų bendradarbiavimas, bendras karjeros kompetencijų ugdymo veiklos planavimas ir veiksminga komunikacija sprendžiant ugdymo turinio įgyvendinimo klausimus.

### 3. Gimnazistams

- Ugdytis ir prisiimti atsakomybę už savo veiksmus planuojant karjerą, būti sąmoningais piliečiais ir suvokti, kad jie patys gali padėti sau karjeros klausimais, prireikus kreiptis pagalbos į karjeros specialistus mokykloje ar bet kurį mokyklos bendruomenės narį, kuris padės rasti atsakymus į rūpimus klausimus.

## LITERATŪRA

1. *Aiškinamasis įmonės vadybos terminų žodynas*. (2000). Kaunas: Technologija.
2. Anužienė L., Anužis A., Čepas P. (2005). Mokyklos kaitos empirinė raiška. *Pedagogika*, Nr. 78, p. 60-67.
3. Armalienė D., Krisčiūnaitė R. (2009). *Siek, planuok, veik. Kaip teisingai pasirinkti karjeros kelią*. Vilnius.
4. Augienė D. (2009). Karjera: nuo profesijos pasirinkimo iki profesinės veiklos organizacijoje. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
5. Balčiūnas S., Blinstrubas A. (2006). Mokyklų tobulinimo išorės audito vertinimas: mokytojų nuomonės tyrimas. *Acta Paedagogica Vilnensia*, Nr.16, p. 166-176.
6. Bitinas B. (2004). *Hodegetika. Auklėjimo teorija ir technologija*. Vilnius: Kronta.
7. Bučinskaitė Ž., (2011). *Švietimo politika ir švietimo kokybė – baltijos valstybių lyginamoji analizė ir perspektyvos*. Magistro darbas. Vilniaus pedagoginis universitetas.
8. Bulajeva T., Duoblienė L., (2009). Lietuvos Švietimo politikos transformacijos. VU leidykla
9. Černius V. J. (2006). *Žmogaus vystymosi kelias*. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
10. Čirikienė D. (2010). *IX-XII klasių mokinių profesinis informavimas ir konsultavimas bendrojo lavinimo mokykloje: mokinių, jų tėvų bei karjeros konsultantų požiūriu*. Magistro darbas. Šiauliai.
11. Čiužas, R., Navickaitė, J. (2011). Ugdymo turinio planavimo ir įgyvendinimo kaita. *Pedagogika*, Nr. 101, p. 37-42.
12. Digrytė E. Mokinių profesinio konsultavimo sistema jau griūna: nė metų neišdirbę konsultantai naujų darbo sutarčių nesulaukia. [Žiūrėta 2013 m. spalio 8 d.]. Prieiga per internetą: [www.naujiena/aktualu/lietuva](http://www.naujiena/aktualu/lietuva).
13. Dukynaitė R. (2010). Švietimo modernizavimas: gimnazijos kultūros kaitos kryptys. *Pedagogika*. Mokslo darbai, Nr. 100, p. 85-94.
14. Erikson E. H. (2004). *Vaikystė ir visuomenė*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
15. Feher G. (2006). *Motyvacijos būdai*. Vilnius: Alma littera.
16. Gevorgianienė V., Galkienė A., Grincevičienė V. (2008). Verslumo gebėjimų raiška kryptingo ugdymo sąlygomis. *Pedagogika*. Mokslo darbai, Nr. 89, p. 90-98.
17. Grakauskaitė - Karkockienė D. (2003). *Kūrybos psichologija*. Vilnius: UAB „Logotipas“.

18. Gross S. J. (2012). Review of on her majesty's school inspection service. [Žiūrėta 2013 m. spalio 12 d.]. Prieiga per internetą: <[http://nepc.colorado.edu/files/TTR-Inspect\\_0.pdf](http://nepc.colorado.edu/files/TTR-Inspect_0.pdf)>
19. Gruževskis B. ir kt. (2007). *Sėkmingos karjeros darbo rinkoje veiksniai*. Vilnius: Socialinių tyrimų institutas.
20. Hays, M.J., *The synectics creative problem solving method*. [Žiūrėta 2013 m. spalio 12 d.]. Prieiga per internetą:  
<<http://teaching.fec.anu.edu.au/MGMT7061/Hays%20-%20Synectics%20CPS%20Method.pdf>>
21. Jelagaitė A., Lukoševičius V. Mokinių verslumo ugdymas bendrojo ugdymo mokykloje: mokytojų požiūris [Žiūrėta 2013 m. spalio 25d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2011/104/jelluk86-94.pdf>>
22. Jovaiša L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
23. Jovaiša L. (2009). *Profesinio orientavimo ir konsultavimo psichologija*. Vilnius: Agora.
24. Kardelis K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
25. *Karjeros planavimo gebėjimų ugdymo C metodika*. (2008). Vilnius
26. *Karjeros užrašai*. (2012). Vilnius: UAB „Žmogaus studijų centras“.
27. Kas yra *gera mokykla?* Švietimo problemos analizė. 2012. Nr. 3 (67).
28. Kazakevičius G. (2005). *Mokyklų tobulinimo vidaus ir išorės auditas*. Palanga.
29. *Kritinio mąstymo ugdymas sėkmingai ateities karjerai*. Specializuota karjeros ugdymo programa pagrindinei mokyklai. Vilnius: Šiuolaikinių didaktikų centras.
30. Kučinskienė R. (2003). *Ugdymo karjerai metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
31. Laužackas R. (2005) *Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas*. Kaunas. Leidykla
32. *Lietuvos švietimo politikos transformacijos*. Sudaryt. T. Bulajeva, L. Duoblienė (2009). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
33. Lileikienė T. (2009). Aukštesniųjų klasių mokinių požiūris į karjeros sėkmingumą lemiančius veiksniai. *Pedagogika. Mokslo darbai*, Nr. 93, p. 54-61.
34. Mečkauskienė R. (2008). *Šiuolaikinės mokyklos valdymas*. Vilnius: Versus aureus.
35. Mokyklų vertinimai – jų veiklos tobulinimui: esamos tendencijos ir modeliai. Švietimo problemos analizė. 2013. Nr. 6 (92).
36. *Mokymosi ir karjeros galimybių pažinimo vadovas studentui. Metodinė priemonė*. (2007). Vilnius: VU leidykla.



37. Nacionalinė profesinio orientavimo švietimo sistemoje programa. 2007, 2013 (nauja redakcija).
38. Nakrošis V., Černiūtė R. (2010). Kokybės vadyba Lietuvos viešajame administravime: svarbiausios iniciatyvos ir jų taikymas. *Viešoji politika ir administravimas. Mokslo darbai*, Nr.31, p. 63-76.
39. Nazelskis E. (2010). Profesinis orientavimas švietimo ir verslo plėtros kontekste. *Acta Paedagogica Vilnensia*, Nr. 25, p. 100-125.
40. Neifachas S. (2006). *Pedagoginio vadovavimo kompetencija*. Vilnius: UAB CIKLONAS.
41. Penzer G. (2011). School inspections: what happens next? // CfBT Education Trust. [Žiūrėta 2013 m. spalio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.cfbt.com/evidenceforeducation/>>
42. Petkevičiūtė N. (2006). *Karjeros ugdymas*. Kaunas: VDU leidykla.
43. Petrulytė A. (2003). *Jaunesniojo paauglio socialinė raida*. Vilnius: Presvika.
44. Pikūnas J., Palujanskienė A. (2001). *Asmenybės vystymasis*. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
45. *PIT geroji patirtis*. (2010). *Metodinė medžiaga profesinio informavimo specialistui*. Vilnius.
46. Pociūtė B. (2010). Leono Jovaišos indėlis į profesinio orientavimo tyrimus ir praktiką. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 25, 43-56.
47. Profesinės karjeros gebėjimų ugdymo metodika mokytojams. [Žiūrėta 2013 m. spalio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.aikos.smm.lt/html/resources/documents/2.pdf>>
48. *Profesinio informavimo ir profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo nuotolinio mokymo metodika* (2008). Vilnius.
49. Pukelis K. (2003). Karjeros projektavimo gebėjimai žinių visuomenėje: nauji iššūkiai profesiniam konsultavimui ir karjeros planavimui. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, Nr. 6, p. 66-76. Kaunas: VDU
50. Pukelis K., Nora Pileičikienė N., Mikalavičienė I. *Kokybes vadovas*. Metodinė knyga [Žiūrėta 2013 m. spalio 12 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.mprc.lt/file/Vystymo%20skyrius/2012\\_Kokybes\\_vadovas.pdf](http://www.mprc.lt/file/Vystymo%20skyrius/2012_Kokybes_vadovas.pdf)>
51. Railienė A. (2007). Mokinių požiūris į profesinio informavimo organizavimą bendrojo lavinimo mokykloje. *Pedagogika. Mokslo darbai*, Nr. 88, p. 50-56.
52. Rupšienė A. (2010). *Šeimos įtaka jaunuolių profesiniam apsisprendimui*. Magistro darbas. Šiauliai.

53. Sokolova A., Stanišauskienė V. (2007). Profesinio orientavimo sistemos Lietuvoje teorinės ir politinės prielaidos. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, Nr. 13, p. 226-241.
54. Stanišauskienė V. (2000). Rengimas karjerai socialinių transformacijų laikotarpiu: Lietuvos gimnazijose egzistuojančių prielaidų analizė. *Socialiniai mokslai*, Nr.1, (22).
55. Stanišauskienė V. (2004). *Rengimosi karjerai proceso socioedukaciniai pagrindai*. Kaunas: Technologija.
56. Stanišauskienė V., Naseckaitė A. (2012). *Ugdymas karjerai. Mokytojo knyga*. Vilnius: Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centras.
57. Stoškus S., Beržinskienė D. (2005) . *Vadyba*. Kaunas: Technologija.
58. *Švietimas ir profesinis orientavimas Lietuvoje*. (2005). Vilnius: UAB Inter Se.
59. Tūtlys V. (2012). Profesinis rengimas. *Tyrimai ir realijos*, Nr. 22.
60. *Ugdymo karjerai programa mokiniams, besimokantiems pagal pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo ir profesinio mokymo programas*. (2012). Vilnius.
61. Vaičiulienė A. (2004). *Paauglio psichologija*. Vilnius: Presvika.
62. Vaitkevičiūtė V.(2000). *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Žodynas.
63. Vasiliauskas R. (2005). *Vertybių pedagogika*. Vilnius: VPU leidykla.
64. Zaleckienė I., Žadeikaitė L. (2008). Mokytojų požiūris į verslumo ugdymo prielaidas. *Pedagogika. Mokslo darbai*, Nr.89, p. 99-106.
65. Žadeikaitė L., Railienė A. (2008). Socialinio pedagogo veiklos galimybės profesinio informavimo sistemoje. *Socialinis darbas ir ugdymas*, Nr. 5, p. 51-58.
66. Želvys R. (2003). *Švietimo organizacijų vadyba*. Vilnius: VU leidykla.
67. Žydžiūnaitė V. (2006). Taikomųjų tyrimų metodologijos charakteristikos: mokomoji knyga. Vilnius: LR Švietimo ir mokslo ministerija ir Pedagogų profesinės raidos centras.
68. Žukauskienė R. (2012). *Raidos psichologija: integruotas požiūris*. Vilnius: Margi raštai.

## **PRIEDAI**

**ANKETA GIMNAZISTAMS****Gerbiamieji  
mokiniai!**

Karjeros planavimas atsakingas žingsnis Tavo gyvenime. **ANONIMINĖS** anketos dėka, norėčiau sužinoti Tavo nuomonę, apie karjeros ugdymą mokykloje. Tavo atsakymai yra labai svarbūs.

**Tau tinkamus atsakymus prašau įrašyti arba pažymėti taip:**



Dėkoju Tau už dalyvavimą ir linkiu sėkmės!

**Duomenys apie respondentą**

Tavo amžius (įrašyk) \_\_\_\_\_

Klasė (įrašyk) \_\_\_\_\_

Lytis (pažymėk ): mergina  vaikinai

**1. Tavo manymu, kas yra karjera? Tau tinkančius atsakymus (pažymėk )**

- Galimybė kilti „karjeros laiptais“
- Galimybė stažuotis užsienyje
- Galimybė tobulėti
- Darbas iš pašaukimo;
- Geras darbo užmokestis priklausantis nuo profesinio tobulėjimo;
- Gebėjimas derinti šeimą ir karjerą;
- Gebėjimas įgytas žinias taikyti profesinėje veikloje
- Kita.....

**2. Ar žinai, kokia veikla užsiimsi baigęs(-usi) mokyklą?**

- Kol kas nežinau  Renkuosi iš kelių skirtingų variantų
- Daugmaž žinau  Tvirtai žinau

**3. Kas daro didžiausią įtaką Tavo ateities planams? Tau tinkančius atsakymus (pažymėk ):**

- Mokymosi rezultatai  Šeimos tradicijos  Apsisprendžiu pats
- Šeima  Mokykla  Draugai

**4. Ką planuoji veikti baigęs(-usi) mokyklą? (Pažymėk  vieną atsakymą ir tęsk pildymą)**

- Mokysiuos  Dirbsiu
- Savanoriausiu  Nesu apsisprendęs(-usi)
- Važiuosiu į užsienį studijuoti
- Važiuosiu į užsienį dirbti
- Kiti variantai (įrašyk).....

**5. Jei planuoji mokytis, ar žinai, kokie mokomieji dalykai, gebėjimai, kompetencijos reikalingos Tavo ateities veiklai?**

- Taip  Ne  Nesu tikras

**6. Su kokiais sunkumais susiduri planuodamas savo ateitį (Pažymėk  iki 3 teiginių)?**

- Man mokykla nepadeda apsispręsti  
 Nežinau, kur galėčiau save realizuoti  
 Sunku planuoti savo ateitį  
 Neturiu rimtų sunkumų  
 Nesutampa mano ir tėvų požiūris į būsimą karjerą  
 Per mažai pažįstu save (dar gerai nežinau, ko noriu, ką galiu, kas man svarbu)  
 Turiu daug pasirinkimų, bet negaliu išsirinkti geriausio  
 Kita priežastis (įrašyk).....

*Dabar norėčiau užduoti TAU keletą klausimų apie užsiėmimus, kurie skirti Tavo karjeros kompetencijų (žinių, gebėjimų, nuostatų) ugdymui, kur renki informaciją apie save, kur gali pasimokyti karjeros planavimo ir įgyvendinimo*

**7. Ar savo mokykloje lankai kokias nors pamokas, daugkartinius ar kitus užsiėmimus, kurie skirti Tavo karjeros kompetencijų (žinių, gebėjimų, nuostatų) ugdymui?**

- Dabar lankau  Anksčiau lankiau  Ne nelankau  
 Kita (įrašyk) .....

**8. Ar savo mokykloje turi galimybę išsamiai pasikonsultuoti su specialistais Tau rūpimais mokymosi, profesijos, tarpusavio santykių ir kt. klausimais?**

- Taip  Ne  Nežinau

**9. Jeigu esi konsultavęsis, kiek ši konsultacija(os) Tau padėjo?**

- Visai nepadėjo  Beveik nepadėjo  Truputį padėjo  
 Labai padėjo

**10. Jei turėtum galimybę susitikti su karjeros konsultantu (karjeros dalyko mokytoju), kokia tema Tau būtų aktuali (įrašyk)**

.....

**11. Ar Tau pakanka informacijos apie profesijos pasirinkimą?**

- Taip  Ne  Norėčiau daugiau   
 Nežinau/neturiu nuomonė

**12. Kaip vertini savo karjeros kompetencijas? (Pažymėk tinkamą langelį )**

Karjeros kompetencijos	Labai silpnai	Silpnai	Gerai	Labai gerai
<b>savęs pažinimo</b> (pažinti karjerai svarbias asmenybės charakteristikas, pažinti socialinę aplinką ir socialinius vaidmenis);				
<b>karjeros galimybių pažinimo</b> (rasti ir efektyviai naudoti karjeros informaciją, pažinti mokymosi visą gyvenimą galimybes,				

pažinti kintantį darbo pasaulį);				
<b>karjeros planavimo</b> (kelti karjeros ir gyvenimo tikslus, priimti karjeros sprendimus, sudaryti karjeros planą);				
<b>karjeros įgyvendinimo</b> (taikyti ir tobulinti karjerai bendrąsias kompetencijas, sėkmingai pereiti iš mokyklos į kitą karjeros (mokymosi ar darbo) aplinką, efektyviai ieškoti darbo).				

**13. Pažymėk žemiau išvardintas ugdymo karjerai veiklas, kiek jos yra arba būtų naudingos Tau: (Pažymėk tinkamą langelį ☒)**

<b>Veiklos</b>	<b>Visai nenaudinga</b>	<b>Beveik nenauding</b>	<b>Truputį naudinga</b>	<b>Labai naudinga</b>
Privalomos karjeros pamokos				
Pasirenkamos karjeros pamokos				
Karjeros būreliai, klubai, diskusijų forumai				
Karjeros paskaitos/ seminarai				
Karjeros dienos				
Konsultacijos su karjeros specialistais				
Mokytojai supažindina su savo dalyko pritaikymu gyvenime				
Savęs išbandymas praktinėje veikloje				
Ekskursijos į organizacijas				
Karjeros plano sudarymas				
Karjeros renginiai (susitikimai su aukštųjų/profesinių m-klų atstovais; žymi žmonėmis)				

**14. Ką TU patartum savo draugams, kaip galima susiplanuoti savo karjeros kelią, kur kreiptis pagalbos? (Įrašyk)**

.....  
 .....

*Kaip žinai, tėvai ir pedagogai skiriasi požiūriu į vaikų/mokinių ugdymą, ir tai priklauso nuo daugelio dalykų. Norėčiau sužinoti apie TAVO tėvų/ globėjų susidomėjimą TAVO ateitimi, bei TAVO mokytojų ir kitų artimų žmonių, įvairių šaltinių pastangas, siekiant užtikrinti TAVO pasirinkimą.*

**15. Ar TAVO tėvai kartais (pvz., 1 ar daugiau k. per mėnesį)...? (Pažymėk ☒)**

<b>Tėvų domėjimasis Tavo veikla planuojant karjerą</b>	<b>Taip</b>	<b>Ne</b>
Kalba su tavim apie tai, ką tu veiksi baigęs mokyklą		
Būna šalia tavęs, kai tu domiesi galimybėmis, ieškai informacijos internete		
Būna netoliese, kai tau reikia patarimo		
Skatina tave savarankiškai tyrinėti, aiškintis įvairius dalykus ir priimti sprendimus		
Kartu su tavimi dalyvauja bendroje veikloje planuojant karjerą		

**16. Ar auklėtoja/mokytoja, o gal karjeros specialistė mokykloje domėjosi Tavo ateities planais? (Pažymėk ☒)**

<b>Mokytojų domėjimasis Tavo ateities planais</b>	<b>Taip</b>	<b>Ne</b>
Kalbėjosi su tavimi apie tai, ką tu galvoji daryti baigęs mokyklą		
Padėjo tau, kai buvo sunku ką nors padaryti ar rasti informacijos		
Paaiškino, kodėl kai kurios interneto svetainės yra geros, kai ieškai informacijos (AIKOS, EUROGUIDANCE, LAMA BPO IR T.T)		
Patarė tau, kur dar galėtum kreiptis informacijos		
Padėjo tau, kai iškilo klausimų ar kažkas tave neramino		
Kalbėjo su tavimi apie tai, ką darytum, jeigu kas nors nepasisektų planuojant karjerą		

**17. Ar KADA NORS gavai patarimų, kaip planuoti savo karjeros kelią iš šių asmenų ar šaltinių? (Pažymėk ☒ )**

<b>Asmenys ir šaltiniai</b>	<b>Taip</b>	<b>Ne</b>
Pamokų metu iš mokytojų		
Klasės valandėlėse iš klasės auklėtojų		
Renginių metu iš mokyklos bendruomenės		
Iš socialinio pedagogo		
Iš bibliotekininko		
Ekskursijų, išvykų metu iš mokyklos bendruomenės		
Iš mokyklos stendų, lankstinukų, plakatų		
Savo draugų, klasiokų		
Giminaičio (pvz. brolio, sesers, tetos, dėdės, senelių ir pan.)		
Asmens, kurio darbas yra patarti, kaip planuoti savo		

karjeros kelią		
Svetainių, internetinių puslapių		
Televizijos, radijo, laikraščių, žurnalų		
Niekas iš šių žmonių ar šaltinių nepatarė kaip lengviau apsispręsti planuojant karjerą		

**18. Ko dar reikia/trūksta sėkmingam Tavo karjeros planavimui ir įgyvendinimui? Parašyk savo lūkesčius, pageidavimus.**

.....  
 .....

*Švietimo sistema turi kurti teigiamą įvaizdį ir aktyviai formuoti savo santykius su visuomene; antraip aplinkinis pasaulis susidarys savąjį, dažniausiai nevisiškai atitinkantį tikrovę įspūdį.*

**19. Tavo nuomone dabartinė Lietuvos švietimo padėtis yra:**

Labai bloga    Bloga    Patenkinama    Gera    Labai gera

Argumentuokite savo pasirinkimą:

.....  
 .....

**20. Visiems aktualus Lietuvos švietimas, tačiau jį suprantame įvairiai. Kurie teiginiai geriausiai atspindi Tavo nuomonę (pažymėk ☒):**

Teiginiai	Visiškai nesutinku	Iš dalies nesutinku	Nei sutinku nei nesutinku	Iš dalies sutinku	Visiškai sutinku
Visi Lietuvos piliečiai turi vienodas galimybes įgyti kokybišką išsilavinimą					
Gerą išsilavinimą galima įgyti tik užsienyje					
Už vaiko auklėjimą visada labiau atsakingi tėvai nei mokykla					
Mokykla gerai parengia vaikus gyvenimui					
Kokybiško nemokamo mokslo Lietuvoje nėra					
Švietimas yra prioritetinga Lietuvos biudžeto finansavimo sritis					

**Ačiū už atsakymus**



## Klausimynas

1. Kiek laiko dirbate mokykloje? Koks Jūsų išsilavinimas?
2. Ką, Jūsų nuomone, reiškia sąvoka - karjera?
3. Jūsų manymu, kas daro didžiausią įtaką mokinių ateities planams?
4. Kaip manote, su kokiais sunkumais susiduria mokiniai planuodami savo ateitį?
5. Kokias karjeros kompetencijas, Jūsų nuomone, būtina ugdyti mokykloje? Pvz: savęs pažinimo, karjeros galimybių pažinimo, karjeros planavimo, karjeros įgyvendinimo ir t.t
6. Kokios priemonės, Jūsų manymu, yra tinkamiausios supažindinti mokinius su profesijomis?
7. Ar pakanka informacijos apie ugdymą karjerai Jūsų mokykloje?
8. Prašyčiau pasidalinti savo mintimis ir pasiūlymais kaip pagerinti mokinių ugdymą karjerai.
9. Kokie mokytojų ar karjeros specialistų pagalbos būdai būtų rezultatyviausi planuojant mokiniams savo karjera?
10. Kokios ugdymo karjerai veiklos, būtų naudingos mokiniams?
11. Ką patartumėte mokiniams, kaip galima susiplanuoti savo karjeros kelią, kur kreiptis pagalbos?
12. Jūsų nuomone, ar pakankamas tėvų domėjimasis vaikų veikla planuojant karjerą?
13. Ar kada nors davėte patarimų mokiniams, kaip planuoti savo karjeros kelią? (kaip auklėtojas, dalykininkas ar mokyklos bendruomenės narys)
14. Jūsų manymu, ar ugdymo karjerai sistemos įgyvendinimas gimnazijoje gerina veiklos kokybę?
15. Ko dar reikia/trūksta sėkmingam mokinių karjeros planavimui ir įgyvendinimui?

Ačiū už Jūsų atsakymus.